

OBSAH:

Úvod	3 - 6
1. SOCIÁLNO-EKONOMICKÁ ANALÝZA A IDENTIFIKÁCIA, MOŽNOSTI ROZVOJA	6
1.1. Popis obce a základné geografické údaje	6 - 10
1.2. Obyvateľstvo – miera ekonomickej aktivity	10 - 12
1.3. Dôchodková situácia obyvateľstva	12
1.4. Evidovaní nezamestnaní	12 - 13
1.5. Vzdelanostná štruktúra obyvateľov	13
1.6. Zdravotné a sociálne služby	13
1.7. Stavebníctvo a bytová výstavba	13 - 16
1.8. Vývoj počtu a štruktúra podnikateľských subjektov	16-18
1.9. Analýza poľnohospodárstva a rozvoj vidieka	18 - 21
1.9.1. Lesné hospodárstvo	21 - 22
1.9.2. Rozvoj vidieka	22 - 26
1.10. Analýza stavu životného prostredia	26
1.10.1. Vodovodná a kanalizačná sieť	26
1.10.2. Odpadové hospodárstvo	27
1.10.3. Ovzdušie a klimatické zmeny	27
1.11. Vybavenosť obce dopravnými a technickými vybaveniami	27
1.11.1. Cestná infraštruktúra	27 - 28
1.11.2. Energetika	28 - 30
1.11.3. Telekomunikačná a informačná infraštruktúra	30
2. STRATEGICKÁ VÍZIA	30
2.1. Technická infraštruktúra	30
2.2. Rozvoj vodohospodárskej infraštruktúry	30 - 31
2.3. Zásobovanie obce energiou a úspora energie	30
2.4. Rozvoj telekomunikačnej infraštruktúry	31 - 32
3. CESTOVNÝ RUCH, KULTÚRA, ŠPORT A VZŤAHY	32 - 42
3.1. Vybudovanie systému verejnoprávnych partnerstievni	42 - 43
3.2. Osveta, výchova a vzdelávanie v súlade s potrebami	43
3.3. Rozvíjať vidiecky turizmus v kombinácii s agroturizmom	43 - 44
3.4. Zlepšenie podmienok pre rozvoj MSP v oblasti služieb	44
3.5. Zachovať kultúrno-historické dedičstvo	44
3.6. Skvalitniť informačný a orientačný systém	44-45
3.7. Rozvoj cezhraničnej spolupráce	45
4. PODPORA A ROZVOJ PODNIKANIA	45 - 46
4.1. Stabilizácia a rozvoj existujúcich výrobných kapacít	46
4.2. Optimalizácia obecnej štruktúry a kvality subjektov	46
4.3. Vybudovanie a rozvoj dopravnej infraštruktúry	46 - 47
4.4. Dobudovanie a rozvoj inžinierskych sietí	47
4.5. Rozvoj telekomunikačných sietí	47
4.6. Efektívne umiestňovanie nezamestnaných na trhu práce	47
4.7. Posilňovanie sociálneho kapitálu	47 - 48

5. POĽNOHOSPODÁRSTVO, LESNÍCTVO A ROZVOJ	48
5.1. Zabezpečenie racionálneho obrábania PPF	48 - 49
5.2. Podpora dynamického rozvoja prvovýroby a priemyslu	49
5.3. Ochrana PPF	49
5.4. Rozvoj turizmu a agroturizmu vo vidieckom priestore	49 - 50
5.5. Zalesňovanie poľnohospodárskych ťažko prístupných pôd	50
5.6. Podpora pri ozdravných opatrení v lesoch	50
5.7. Podpora rozvoja poľovníckej turistiky ako súčasť rozvoja vidieka	50
5.8. Stabilizácia a zlepšenie obhospodarovania poľovných revírov	50 - 51
6. SOCIÁLNA OBLASŤ A ZDRAVOTNÍCTVO	51
6.1. Zvýšenie kvality sociálnych služieb	51
6.2. Dosiahnutie aktívnej účasti na starostlivosti o zdravie	51 - 51
7. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE	52 - 53
7.1. Ochrana a racionálne využívanie vôd, zabezpečenie pitnej vody	53 - 54
7.2. Minimalizácia vzniku odpadov, ekologické nakladanie s odpadmi	54
7.3. Ochrana racionálne využívanie pôd	54
7.4. Ochrana ovzdušia	54
7.5. Enviromentálna osвета, výchová a vzdelávanie	55
8. VZDELÁVANIE A ŠKOLSTVO	55
8.1. Rozvoj vzdelávania	55
8.2. Zvýšenie vzdelanostnej úrovne občanov	56
9. VÝSTAVBA A FINANČNÉ ZABEZPEČENIE	56 - 58
10. Finančné zabezpečenie	58
11. Rámec opatrení vlády	58 - 59
11.1. Oblasť legislatívy.....	59 - 63
11.2. Oblasť inštitucionálnej podpory	63 - 68
11.3. Program podpory rozvoja cestovného ruchu v Slovenskej republike....	68 - 69
11.4. Program štátnej pomoci na rozvoj okresov	69 - 70
11.1.1. Grantová schéma Cestovný ruch.....	70 - 71
11.1.2. Grantová schéma Regionálny rozvoj.....	71 - 72
11.1.3. Grantová schéma Ľudské zdroje.....	72 - 73
11.1.4. Grantová schéma Priemysel	73
Správa o stave pripravenosti Slovenskej republiky	73 - 77
Záver.....	78

Úvod

Tvorba Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce vychádza zo Zákona NR SR č. 503/2001 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a je strednodobým programovým dokumentom, ktorý určuje hlavné smery rozvoja obce do roku 2015 - je východiskom pre rozvojové aktivity obce.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja poskytuje komplexný pohľad na súčasný stav hospodárskeho a sociálneho rozvoja a stanovuje strategické ciele, rozvojové priority a strategické oblasti, v súlade s cieľmi Národného strategického referenčného rámca Slovenskej republiky 2007 – 2013, Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja a Programom rozvoja vidieka SR 2007 – 2013.

V analytickej časti dokumentu sú sústredené východiská pre rozvojový potenciál obce, ktorý je determinovaný SWOT analýzou.

Stratégia rozvoja obce je uvedená strategickou víziou, ktorá charakterizuje strednodobé rozvojové zámery obce. Strategické ciele vymedzujú priority obce na obdobie rokov 2007 až 2015, ktoré sú následne rozpracované do strategických oblastí a projektových zámerov.

V poslednej časti dokumentu je zhrnutá ekonomická situácia obce a návrh finančného a administratívneho zabezpečenia, resp. inštitucionálneho zabezpečenia plnenia PHSR obce.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja vypracovalo Prešovské združenie regionálneho rozvoja v súčinnosti so starostom obce, obecným zastupiteľstvom a ďalšími partnerskými právnickými a fyzickými osobami (inštitúciami, úradmi, vrátane tretieho sektora).

Východiskové dokumenty a podklady pri vypracovaní Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja:

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja.
- Národný strategický referenčný rámec SR 2007 – 2013.
- Program rozvoja vidieka 2007 – 2013.

Štatistické informácie, správy, hodnotenia a stanoviská partnerských organizácií:

- Štatistický úrad SR
- Iné právnické a fyzické osoby
- Vlastné zdroje z prieskumu

Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce je základný programový a výkonný dokument, spracovaný za účelom riešenia súčasných závažných ekonomických a sociálnych problémov za efektívneho využitia všetkých zložiek jeho miestneho potenciálu (ekonomického, prírodného i demografického).

Je strednodobým strategickým dokumentom.

Obec je súčasťou Prešovského kraja, ktorý je prioritným regiónom na základe uznesenia vlády SR č.923/1999 a na základe trvale nepriaznivých ekonomických výsledkov. Sú to predovšetkým:

- nízka úroveň hrubého domáceho produktu, ktorý v prepočet na jedného obyvateľa zaostáva za priemerom v SR,
- miera nezamestnanosti,
- výrazná disproporcía v regióne,
- zaostávanie technickej infraštruktúry.

Poslaním Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce (ďalej len Plán rozvoja) je navrhnuť systematickú a funkčnú trvalú rozvojovú stratégiu zameranú na realizáciu sociálneho a ekonomického rozvoja obce pri využití vnútorných finančných zdrojov a štrukturálnych fondov EÚ. Má logickú štruktúru, keď na základe vykonanej analýzy formuluje ciele a stratégiu ďalšieho rozvoja obce.

Plán rozvoja obce pozostáva z nasledujúcich častí:

- sociálno-ekonomickej analýzy obce a identifikácie možností rozvoja formou súhrnnej analýzy,
- stratégiu rozvoja jej priorít a opatrení potrebných na ich naplnenie,
- finančného zabezpečenia,
- organizačného zabezpečenia realizácie Plánu rozvoja obce.

Súhrnnou analýzou i strategickou časťou sa prelínajú globálne i špecifické ciele, ktoré sú rozpracované do konkrétnych opatrení.

Prvá analytická časť dokumentu obsahuje popis obce s jej základnými geografickými údajmi a hlavnými socioekonomickými charakteristikami, ktoré charakterizujú dynamiku sociálneho a ekonomického rozvoja obce. Súčasťou je súhrnná analýza rozvojového potenciálu, ktorá v rámci globálnych a špecifických cieľov, ako aj silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození dáva súhrnný pohľad na reálnu situáciu obce a jej rozvojové možnosti.

Druhá hlavná časť dokumentu je orientovaná na formulovanie strategického rozvoja. Globálne ciele sú rozpracované do špecifických cieľov, ktoré majú stabilizačný alebo rozvojový charakter. Stabilizačné ciele a súvisiace opatrenia sú zamerané na riešenie súčasného nepriaznivého až kritického stavu v jednotlivých oblastiach tak, aby nedošlo k ďalšiemu prehľbovaniu jestvujúcich problémov. Opatrenia viažuce sa na rozvojové ciele sú zamerané na aktivizáciu vnútorných potenciálov v obci a na podporu ich dlhodobého rozvoja až do roku 2015.

Finančné zabezpečenie hovorí o zdrojoch financovania, ktoré sú vnútorné (štátne a súkromné) a zdroje EÚ.

Z analýzy sociálno-ekonomickej situácie obce vyplynuli nasledovné rozhodujúce silné stránky:

- **výhodná geografická poloha obce v rámci regiónu Prešov a Prešovského kraja,**
- **dobré prírodné podmienky,**
- **lesný pôdny fond pre pestovanie klasických plodín a drevín, rozvoj poľnohospodárskej a lesníckej výroby,**
- **bohaté zdroje drevnej hmoty,**
- **výhodná poloha obce v regionálnom záujme pre rozvoj cestovného ruchu, turistiky a agroturistiky,**
- **voľné plochy pre rozvoj drobného priemyslu a zavádzanie nových výrobných odborov, výstavba IBV, zón oddychu, športový areál, rozvoj cestovného ruchu,**
- **kultúrne dedičstvo,**
- **kladný prístup predstaviteľov samosprávy, štátnej správy, tretieho sektora k rozvojovým aktivitám v obci.**

Určujúcimi slabými stránkami obce sú:

- nedostatočná mikroekonomická adaptácia obce na podmienky trhového hospodárstva,
- nevyhovujúca technická infraštruktúra najmä dobudovanie miestnych komunikácií a chodníkov,
- vybudovanie kanalizačnej a vodovodnej siete,
- nedostatočne využité dané prostredie pre cestovný ruch, turistiku, agroturistiku,
- nedostatok voľných finančných zdrojov pre rozvoj obce,
- stagnujúca úroveň kultúrneho kapitálu,
- nevyhovujúci stav informačnej infraštruktúry,
- slabnúci ľudský kapitál,
- veľká vzdialenosť od spracovateľských centier,
- záporne saldo migrácie.

V dôsledku závažných slabých stránok a nedostatočného akceleračného vplyvu silných stránok na sociálno-ekonomický rozvoj, obec nie je schopná vlastnými silami riešiť výrazné problémy a pre realizáciu hlavného cieľa i rozvojovej stratégie je potrebná pomoc štátu i EÚ.

Vychádzajúc zo záverov analýzy sociálno-ekonomickej situácie dlhodobým cieľom rozvoja obce je harmonický vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj územia, využitím hospodárskeho, demografického a prírodného potenciálu obce. Hlavným cieľom je zastaviť pokles hospodárskej a sociálnej úrovne obce a postupne zabezpečiť jej rast s cieľom dosiahnuť úroveň vyspelejších obcí Slovenska.

Plnením hlavného cieľa sa dosiahne rozvoj ekonomického potenciálu a ľudských zdrojov, ktoré sú podmienkou pre odstránenie existujúcich disparít.

Realizáciou opatrení, ktoré sú rozpracované v strategickom časti materiálu, konkrétnych projektov, ako aj súvisiacich kľúčových aktivít sa zabezpečí najmä:

A: v oblasti ekonomického rastu

- zvýšenie ekonomickej výkonnosti obce,
- rozvoj malého a stredného podnikania,
- zvýšenie konkurencieschopnosti,
- zvyšovanie produktívneho potenciálu.

B: v oblasti zamestnanosti

- vytváraním efektívnych pracovných miest v súlade s požiadavkami trhu práce,
- podporovať tvorbu produktov cestovného ruchu jeho marketing,
- zlepšiť informovanosť návštevníkov,
- zvýšenie stupňa finalizácie produkcie.

C: v oblasti zlepšenia vybavenosti obce a životného prostredia

- vybudovanie chýbajúcej infraštruktúry na úroveň porovnateľnú s priemerom v SR, výstavba dopravnej infraštruktúry,
- rozvoj sociálnej infraštruktúry a tretieho sektora v súlade s trendmi EÚ,
- rozvoj podnikateľského prostredia a súvisiacej infraštruktúry,

- rozvoj cestovného ruchu,
- zabezpečovať udržateľnosť hodnotných území a ich rozširovanie v zmysle zákona 287/1999 Z.z. o ochrane prírody a krajiny,
- využiť potenciál ekologický čistého životného prostredia.

D: v oblasti rastu životnej úrovne

- zlepšenie dôchodkovej situácie občanov v obci,
- zlepšenie kvality života obyvateľov obce,
- rozvoj ľudských zdrojov,
- odstránenie geografickej izolovanosti,
- zabezpečenie dopravnej prístupnosti a obslužnosti územia,
- zlepšenie dostupnosti zdravotníckych a sociálnych služieb.

Plán rozvoja obce bol spracovaný na základe poznatkov regionálnych odborníkov a miestnych autorít, ktorí najlepšie poznajú problémy, potreby a rozvojové potenciály obce. Spôsob spracovania umožnil všetkým zainteresovaným partnerom vysokú mieru spoluúčasti na programovej stratégii sociálno-ekonomického rozvoja obce.

Tento plán bude prínosom pre rozvoj odborných kapacít v záujme efektívneho absorbovania domácich prostriedkov ako aj prostriedkov poskytnutých v rámci štrukturálnych fondov EÚ. Na Plán hospodárskeho rozvoja obce budú nadväzovať konkrétne projekty, ktorých realizáciou sa dosiahne naplnenie vytýčených cieľov.

Výber projektov podľa štatútu bude zabezpečovať regionálny riadiaci a monitorovací výbor v súlade s kritériami a strategickými cieľmi regiónu Východ.

1. SOCIÁLNO-EKONOMICKÁ ANALÝZA A IDENTIFIKÁCIA MOŽNOSTI JEJ ROZVOJA

1.1. Popis obce a základné geografické údaje:

Obec: Brezov			
Kód ZUJ	519081	Rozloha v ha	689
Kraj	Prešovský	Nadmorská výška	180 m n. m.
Okres	Bardejov	do	348 m n. m.

Dôvody obstarania Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja

Riešenie úlohy vyplýva z potreby vypracovať pre obec strednodobú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja. Cieľom spracovania Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce je získať záväzný dokument pre ďalší rozvoj.

Názov obce: Brezov
Okres: Bardejov
Kraj: Prešovský
Výmera k. ú.: 689 ha
Počet obyvateľov: 410

Súpis dokumentácií a iných podkladov poskytnutých a získaných v prípravných prácach

- Koncepcia územného rozvoja Slovenska
- Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja PSK
- ÚPN VÚC Prešovského kraja
- Stratégia trvalo udržateľného rozvoja
- Štatistické údaje obcí Prešovského kraja
- Územné členenie VÚC Prešov cestná sieť
- Program rozvoja vidieka SR na programovacie obdobie 2007 - 2013

Na základe toho PHaSR obce v záujmovom území plne rešpektuje:

- opatrenia pre zachovanie významných genofondových lokalít flóry, fauny a ekologický významných segmentov,

Akceptuje:

- výstupy zo záväzných regulatív Zmien a doplnkov ÚPN –VÚC Prešovského kraja,

Vymedzenie záujmového územia

Záujmové územie tvorí územie bezprostredne súvisiace s riešeným územím majúcim prevádzkové a ekologické väzby, ochranné pásma a väzby na technickú infraštruktúru a zamestnanosť.

Geografické vymedzenie hraníc záujmového územia

Obec Brezov sa nachádza v Nízkych Beskydách, v doline potoka Topľa ústia- ceho do rieky Ondava.

Vymedzené územia patrí do severnej časti regiónu Horný Šariš, leží na území Ondavskej vrchoviny a horstva Busov na severovýchode Slovenska a je územnou súčasťou slovensko – poľského hrebeňa oblasti vonkajšieho flyšu Nízkych Beskýd ako súčasť Karpát.

Vymedzenie riešeného územia

Riešené územie obce je vymedzené jeho katastrálnymi hranicami. Takto vymedzené územie má rozlohu 689 ha. Podrobne riešené územie je vymedzené hranicami zastavaného územia obce rozšírenými o plochy navrhované na bývanie, technickú vybavenosť a rozvoj cestovného ruchu.

Vyššiu územnú jednotku pre obec predstavuje sídelný útvar Bardejov, ktorý je sídlom okresného mesta.

Najvyššiu územnú jednotku pre sídlo predstavuje sídelný útvar Prešov.

Územím prechádzajú regionálne a miestne systémy ekologickej stability.

Riešená zóna sa v ňom prezentuje ako Ondavská vrchovina sídla rekreačného charakteru s nosnou funkciou obytnou.

V zásadách urbanistickej koncepcie sa hovorí:

1. sídlo považovať za súčasť štruktúry HSA Bardejov s bezprostrednou nadväznosťou na rekreačný krajinného územného celku Ondavská vrchovina,
2. pri ďalšom rozvoji považovať za hlavné kritéria rekreačnú a obytnú funkciu, nové objekty realizovať formou sústredených IBV v súlade s urbanistickým návrhom,
3. občiansku vybavenosť doplniť o zariadenia podľa návrhu,
4. rekreačné zariadenia v sídle umiestňovať, a povoľovať reprofiliáciu obytných objektov pre individuálnu chalupársku rekreáciu,
5. rozvoj poľnohospodárskej, najmä živočíšnej výroby usmerniť z hľadiska určujúcej funkcie sídla,
6. rozvoj lesníckej výroby a drevospracujúceho priemyslu,
7. rozvoj cestovného ruchu a vidieckeho turizmu,
8. podpora a rozvoj malého a stredného podnikania.

Poloha širšie väzby

Záujmové územie sa nachádza na severovýchode Slovenskej republiky blízko hraníc s Poľskou republikou.

Severovýchodné Slovensko charakterizuje malebná zvlnená krajina Nízkyh Beskýd. Ich súčasťou je aj Ondavská vrchovina, ktorej hlboké lesy siahajú až na hraničný hrebeň Karpát. Pod nimi sa rozkladajú lúky, v nižších polohách prechádzajúce do kultúrnej krajiny s obrábanými poliami, v doline miestnych potokov ústiach do rieky Topľa, vznikla osada, ktorá v premenách času vyrástla na dnešnú obec Brezov.

Obec je v mikroregióne Sekčov - Topľa.

Fyzickogeografická charakteristika územia

Riešené územie patrí do severnej časti regiónu Horný Šariš, leží na území Ondavskej vrchoviny a horstva Busov na severovýchode Slovenska a je územnou súčasťou slovensko – poľského hrebeňa oblasti vonkajšieho flyšu Nízkyh Beskýd ako súčasť Karpát. Tieto potom pokračujú vnútorným flyšom. Územie Ondavskej vrchoviny patrí k najzachovalejším prírodným horským regiónom na Slovensku. Geologicky územie je tvorené paleogénom a pozostáva z morských usadenín v striedaní s bridlicou, vrstvami pieskovca a ílu. Flyšové oblasti obsahujú vhodný stavebný kameň – masívne pieskovce.

Po stránke štruktúrnej sú Bukovské vrchy súčasťou mohutnej geologicko tektonickej zóny vonkajších Karpát – flyšového pásma patriaceho do Dukelsko – bukovskému flyšu.

Z geologického hľadiska patrí riešené územie Dukelskej jednotke, budovanej výhradne sedimentárnymi komplexmi.

Litologicko – stratigrafický profil Dukelskej jednotky je neporušenou postupnosťou vrstiev (Lupkovské, Cisnianske, Povenilitové, Papinské, Menilitové, Cergovské) od Cemnomanu (stredná trieda do spodného oligocénu) paleogén.

Riešene územie po geomorfologickej stránke predstavuje oblasť Ondavskej vrchoviny, ktorá je súčasťou subprovincie Nízkych Beskýd. Nachádza sa na severovýchode Slovenskej republiky.

Hydrografický je riešené územie odvodňované riekou Topľa, do ktorej sa vlieva obecný potok Brezovský (nazývaný aj Vaľkovský). Miestny Brezovský jarok sa vlieva do Radomky. Celá vodná sústava patrí do povodia Bodrogu.

Najnižšie položeným miestom na Nive riečky Topľa je 180 m n.m. a najvyššie položenom kopci Dúbrava, ktorý má 348 m n. m.

Obec susedí s obcami: Valkovce, Štefurov, Matovce, Lascov, Kalnište, Lužany pri Topli a Giraltovce.

Hraničný chrbát medzi Poľskom a Slovenskom je zároveň hlavným európskym rozvodím medzi Čiernym morom a Baltským morom.

Klimatické pomery

Vymedzenie klimatických oblastí sa zakladá na typizácii klímy, konštruovanej na základe teploty a vlhovej charakteristiky. Teplá a mierne teplá klíma sa ohraničuje izolíniou 50 letných dní v roku a mierne teplá oproti chladnej oblasti júlovou izothermou 16°C. Na detailnejšie delenie oblasti sa po užil index zavlaženia.

Zaujímavé územie patrí do mierne teplej oblasti a leží na rozhraní oceánskeho kontinentálneho podnebia.

Podnebie je tu vnútrozemské, mierne vlhké, teplé s priemernou ročnou teplotou 6,7°C. Podľa dlhodobých meteorologických štatistík je najteplejším mesiacom júl s priemernou dennou teplotou 16°C a najchladnejší január iba -3,9°C, priemerný ročný úhrn zrážok dosahuje okolo 700 milimetrov, pričom najsuchší mesiac je január, najviac zrážok je v júli a v auguste.

Priemerne mesačné a ročné teploty vzduchu v období rokov 1950 – 1980 v °C

Stanica	n.m.n.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	rok
Tisinec	268	-4,0	-1,7	2,1	8,2	13,2	16,3	17,4	16,8	12,9	7,9	3,7	-1,3	7,6

Celkovo je možné konštatovať, že z dlhodobého hľadiska dochádza k postupnému poklesu úhrnu zrážok, je značný nepriaznivý jav, bilančný úbytok zrážok je preukázaný v zimnom tak aj v letnom období.

Priemerne mesačné (ročné) úhrny letného polroku v mm (1951 – 1980)

Zrážkomerná stanica	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	rok	Letný polrok
Tisinec	61	58	53	51	76	106	105	84	66	66	70	86	882	487

História sídla:

Obec Brezov patrí medzi najstaršie dediny v okolí. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1335.

Šľachtický rod Abovcov z Drienova žil v obci Marhaň, pri delbe majetkov jeden zo šľachticov dostal panstvo v okolí brezového hája, ktoré bolo majetkovou časťou panstva. Toto bolo písomne podchytené Spišskou kapitulou ako Brezov vytvorený z panstva Marhaň. Obec sa nazýva aj Nyresmezo v zmysle Brezové pole, alebo v maďarskom názve Nyrjes. Slovenský názov Brezov sa dostal do zápisov z roku 1540, napriek tomu, že obec patrila k skupine starších slovenských dedín vybudovaných ešte pred 11. storočím.

Brezov ako majetková súčasť panstva Marhaň bol vo vlastníctve šľachticov z Drienova ešte v polovici 15. storočia. Neskôr patrilo v 15. – 16. storočí šľachticom zo Sečoviec, Brezovice, Torysy, Bertotoviec, Dežofiovcom, Tahiovcom, Ujfalušovcom.

Najdlhšie hospodáril na riešenej území veľkostatkár Tahí, ktorý bol neskôr v cudzine a majetok mu spravoval správca. Zostal po ňom kaštieľ, ktorý bol v roku 1969 zbúraný.

V roku 1427 boli brezovské sedliacke usadlosti zdanené do 27 port. V 17. storočí tu vyberali mýto. V obci boli rozsiahle záhrady. V roku 1652 bol postavený katolícky kostol, pôvodne renesančný, po roku 1797 barokizovaný klasicisticky upravený. Z roku 1760 nad hlavným oltárom je rokokový krucifix. Kostol sa dostal v roku 1666 do rúk protestantov a neskôr v roku 1763 bol opäť katolícky. Brezov je od roku 1788 miestnou kapelániou, od roku 1810 farou.

Pred vchodom do kostola je kamenný kríž z roku 1895, po obvode kostola sú ochranné múry a staré hroby.

Pôvodní obyvatelia sa zaoberali remeselnou výrobou, výroby úžitkových predmetov z dreva, prútia a slamy.

Podrobné záznamy z histórii obce sú v obecnej kronike, ktorá je v dobrom stave.

Pamiatky:

V obci je rímskokatolícky kostol, zasvätený Povýšenie svätému krížu a kaplnka – fundátor Tomáš Lukáč.

1.2. Obyvateľstvo – miera ekonomickej aktivity

Demografická krivka v obci za posledné roky je pomerne vyrovnaná, s mierne klesajúcou tendenciou.

V obci je rozvoj bytového fondu. Aktivity v oblasti cestovného ruchu nie sú doposiaľ adekvátnym prínosom rozvoja. Rozhodujúcim faktorom ekonomickej prosperity územia s ohľadom na prírodné atraktivity bude rozvoj cestovného ruchu, malého stredného podnikania, rozvoj služieb. Tieto aktivity sú podmienené vybudovaním, resp. dobudovaním technickej infraštruktúry a masívnej podpore vidieckej rekreácie a turizmu.

Vývoj počtu obyvateľov

Počet obyvateľstva obce z hľadiska dlhodobého vývoja možno charakterizovať ako stabilný sídelný útvar.

Podľa analýzy dlhodobého vývoja zaradujeme obec do kategórie sídel, ktoré zaznamenali nárast počtu obyvateľov. V dynamike vývoja obyvateľstva podľa analýzy jednotlivých období boli badateľné určité rozdiely, ovplyvňovanie spoločenským vývojom v krajine.

Za celé sledované obdobie sídlo vykazuje záporné migračné saldo, kedy počet vystáhaných osôb neprevyšuje počet prisťahovaných.

Vzhľadom na funkciu sídla v oblasti turizmu a rekreácie má veľký význam počet dočasne prítomného obyvateľstva, ktoré má nároky na dopravu i služby občianskej vybavenosti.

Pre vekovú štruktúru obyvateľov riešeného sídla je charakteristický nízky podiel detskej zložky a obyvateľov v produktívnom veku a vysoké zastúpenie obyvateľov v poproduktívnom veku.

Obyvateľstvo riešeného sídla má výrazne znaky progresívneho typu populácie, kedy súčasná veková štruktúra vytvára priaznivé podmienky pre rast obyvateľstva prirodzenou zmenou.

Priemerná hustota obyvateľstva je v priemere na Slovensku 109 obyvateľov/km². Vidieckosť územia na úrovni NUTS II, kde vo vidieckych obciach žije 15 – 50 % obyvateľov, na východnom Slovensku je to 41,1 %. V Prešovskom kraji je to 42,9 % obyvateľstva.

Prirodzený úbytok obyvateľstva na Slovensku je predovšetkým dôsledkom poklesu pôrodnosti. Z hľadiska celkovej štruktúry obyvateľstva pokračuje teda proces starnutia, znížením podielu detskej populácie 0 – 14 ročných a zvýšením podielu poproduktívnej populácie 65 a viac ročných.

Prirodzená reprodukcia- prirodzený pohyb

Prirodzený pohyb obyvateľstva je vyjadrením prirodzenej reprodukcie, je dôležitou kategóriou z hľadiska sledovania demografických kritérií a tvorí základný podklad pre spracovanie prognózy vývoja. Prirodzený pohyb vplyva na zmenu počtu, vekovej a pohlavnej štruktúry obyvateľov obce. V prirodzenej reprodukcii sa sleduje pôrodnosť, úmrtnosť, prirodzený prírastok, sobášnosť a rozvodovosť.

Demografická štruktúra obce je charakterizovaná špecifikami odrážajúcimi sa najmä:

- v priaznivom vývoji obyvateľstva ročníkov vstupujúcich do produktívneho veku, ktorý sa prejaví v rozvoji demografického potenciálu,
- v silnom zastúpení obyvateľstva v produktívnom veku v oboch zložkách ženskej i mužskej populácie.

Demografia

Počet obyvateľov k 31.12.2004 spolu 432, v roku 2005 - 417.

V súčasnosti má obec 410 obyvateľov a 118 domov.

Ekonomická aktivita obyvateľstva

Ekonomická aktivita patrí medzi základnú sociálno-ekonomickú klasifikáciu triedenia obyvateľstva. Obyvateľstvo sa triedi na ekonomicky aktívne a neaktívne.

Ekonomicky aktívne je obyvateľstvo, ktoré sa aktívnym spôsobom podieľa na hospodárskom živote. Obyvateľstvo zaoberajúce sa živnostenskou činnosťou sa považuje za ekonomicky aktívne.

Ekonomicky neaktívne je obyvateľstvo nezávislé, s vlastným zdrojom obživy a závislé, bez vlastného zdroja obživy, napr. ženy na materskej dovolenke, ženy v domácnosti, invalidi a pod.

Obyvateľstvo v obci Hrabovec je považované za ekonomicky aktívne. Celková vysoká ekonomická aktivita obyvateľstva súvisí s jeho vekovou štruktúrou, pre ktorú je charakteristické vysoké zastúpenie produktívnej zložky obyvateľstva.

Pohyb za prácou

S ekonomickou aktivitou obyvateľstva úzko súvisí pohyb za prácou. Pohyb za prácou mimo obec, trvalého bydliska je jedným z faktorov vyrovnávajúcich zdroje a potreby pracovných síl a je podmienený prioritne, rozsahom a štruktúrou poskytovaných v mieste bydliska.

Intenzívny pohyb za prácou, ktorý sa prejavuje vo veľkom rozsahu dochádzky a odchádzky za zamestnaním poukazuje na úzke pracovné väzby medzi sídelným útvarom Brezov a centrami Giraltovce, Bardejov, Prešov. Ale aj do vzdialenejších regiónov Slovenska a zahraničia.

1.3. Dôchodková situácia obyvateľstva :

Priemerná mzda v Národnom hospodárstve má stúpajúci charakter, a má pozitívny dopad na dôchodkovú situáciu obyvateľov.

Z analýz vývoja počtu obyvateľov SR je úplne jasné, že dochádza k zvyšovaniu priemerného veku a následne aj k zvyšovaniu indexu starnutia. Za následok pribúdania počtu dôchodcov z 11,6 % na 20%, ako aj úbytok produktívneho a predproduktívneho obyvateľstva zo 17,1 % na 13 %. V celoslovenskom priemere stredná dĺžka života u mužov je 70 rokov a u žien takmer 78 rokov.

V súvislosti s uvedenými súčasnými tendenciami vývoja obyvateľov u nás, jeho starnutia. Je možné predpokladať tento vývoj i po roku 2015 s urýchlením postupu starnutia na nadväzným negatívnym dosahom na verejný rozpočet. Uvedené zmeny vo vekovom zložení vidieckeho obyvateľstva sa odrážajú aj v ekonomickom zaťažení jeho obyvateľstva v poproduktívnom veku. Tento nepriaznivý pomer indexu starnutia (vyšší ako 100) je takmer v 2/3 vidieckych regiónov, teda v 45 okresoch.

1.4. Evidovaní nezamestnaní:

Rast zamestnanosti ovplyvnil aj nezamestnanosť. Koncom roku 2005 miera evidovaných v nezamestnanosti predstavovala 11,4 %. V dôsledku nerovnomerného rozvoja potenciálu jednotlivých regiónov existujú značné regionálne rozdiely.

Hlavným problémom na trhu práce v SR je nezamestnanosť mladých ľudí, kategorizácia 15 – 24 ročných tvorila až 22,3 % nezamestnaných. Ďalšou rizikovou skupinou sú osoby s nízkou úrovňou kvalifikácie až 64,9 % nezamestnaných.

Nezamestnanosť je spôsobená poklesom dopytu pracovných síl v dôsledku nepriaznivej ekonomickej situácie hospodárskej základne a znižovania počtu voľných pracovných miest. Medziročne sa počet evidovaných nezamestnaných zvyšuje. Väčšina nezamestnaných je z obyvateľstva, ktoré nemá kvalifikačné vzdelanie.

1.5. Vzdelanostná štruktúra obyvateľov:

Vzdelanostnú úroveň a schopnosť uplatnenia na trhu práce je možné ovplyvniť cieľenými rekvalifikačnými programami.

Najviac obyvateľov je s učňovským vzdelaním, bez maturity - asi polovica obyvateľov, štvrtinu tvoria obyvatelia so základným vzdelaním. Ďalšou skupinou sú obyvatelia so stredným odborným vzdelaním – 15%. Podiel vysokoškolsky vzdelaných ľudí z celkového počtu obyvateľov je 7%. Príčinou tohto stavu je nedostatočná možnosť realizovať sa v riešenom území. Dôsledok je odchod do väčších miest.

Zo vzdelanostnej štruktúry obyvateľov riešeného územia vyplýva, že najväčší podiel majú obyvatelia zo vzdelaním v oblasti stavebníctva, poľnohospodárstva, služieb a priemyselnej výroby. Z podielu jednotlivých vzdelanostných kategórií vyplýva, odborní remeselníci sú silní potenciálom riešeného územia.

1.6. Zdravotné a sociálne služby:

V súčasnosti sa v riešenom území nenachádza zdravotné stredisko, obyvateľom je poskytovaná primárna a sekundárna zdravotná starostlivosť v meste Giraltovce a v okresnom meste Bardejov.

V oblasti sociálnych služieb nie je v obci žiadne zariadenie. Najbližšie zariadenie sociálnej starostlivosti je v okresnom meste Bardejov.

1.7. Stavebníctvo a bytová výstavba:

Urbanistická kompozícia je proces, v ktorom sú všetky hmotné i nehmotné zložky sídelného útvaru, súčasne s riešením funkčno-prevádzkových a organizačných predpokladov, integrované v jednotiacom estetickom poriadku. Najvýznamnejšiu úlohu hrá pritom estetický aspekt, ktorý nemožno nahrádzať racionálnym riešením funkčných, prevádzkových, komunikačných a iných vzťahov.

Sídelný útvar treba chápať ako hmotný a priestorový celok, ktorého jednotlivé časti majú byť organický navzájom previazané. Všetky hmotné i nehmotné zložky sídelného útvaru, súčasne s riešením funkčno-prevádzkových a organizačných predpokladov, majú byť harmonicky zjednotené v jednotiacom estetickom poriadku. Ide o estetickú usporiadanosť foriem (tvary, línie, farby, proporcie, priestorové vzťahy) a súčasné vylúčenie nesúvislých rušivých momentov.

Prestavbu a výstavbu v okolí jadra riešiť tak, aby sa nenarušila kultúrno-historická, a urbanistická kvalita jadra a jeho urbanistický pôdorys.

Tak vzniknú možnosti rozšírenia kapacít na obchodno-obslužné činnosti v súkromnom sektore.

Jadro si v rámci riešenia vyžaduje zvýšenú pozornosť k urbanistickým hodnotám a bude nutné zabezpečiť jeho rekonštrukciu. Obecný úrad, Námestíčko, Oddychová zóna. Existujúci systém treba zachovať dodržaním uličnej čiary a kompozície sídla, ako aj charakteru zástavby v blokoch jednotlivých objektov radovej zástavby.

Je nevyhnutné zachovávať panorámu sídla s dominantou kostola a zakomponovať ho do prírodného prostredia. Okrem toho bude potrebné:

- dodržať priestorové usporiadanie sídla, ktoré vychádza z rozloženia hmôt v pôdoryse, z výškového usporiadania a spojenia s celým okolím,
- do jadra situovať funkčne aktivity nevyvolávajúce nároky na veľkoplošné asanácie, ktoré možno situovať v existujúcich plošných a priestorových podmienkach s cieľom morálnej a fyzickej rekonštrukcie jadra,
- nelokalizovať tu zariadenia, ktorých plošné a objemové nároky presahujú merítko a štruktúru zástavby jadra,
- lokalizovať tu objekty s plochými a šikmými strechami s tvrdou pálenou krytinou, ktoré sú výrazným dotvárajúcim prvkom jadra, (je nutné zachovať aj pri novej výstavbe),
- novú zástavbu prispôbiť výškovej hladine okolitých objektov ako aj merítku a tvarosloviu okolitej zástavby,
- riešiť prieluky, ktoré je možné využiť na výstavbu,
- zmodernizovať znehodnotený a nevyužívaný bytový fond,
- v súvislosti s týmto riešením navrhujeme postupovať s konkrétnym stavebno-technickým zameraním a vyhodnotením jestvujúcich funkcií objektov a na tomto podklade navrhnúť možný spôsob prestavby a dostavby,
- lokalizáciu prevažnej časti občianskej vybavenosti umiestňovať na hlavnej kompozičnej osi, a to v pôvodnej trase, aby sa posilnil jej kultúrno-spoločenský charakter,
- na hlavnú kompozičnú os umiestňovať zariadenia obchodu a služieb, prípadne administratívy tak, aby bola atraktívna aj pre pasantov.

V rámci urbanisticko-výtvarných pomerov je potrebné rešpektovať štruktúru pôvodne zastavaných častí sídla a hlavne v ich centrálnych polohách im ponechať výraz pôvodnej zástavby, prípadne nenásilnou dostavbou a rekonštrukciou starších objektov doceliť kvalitu, ktorá by s ňou korešpondovala.

Okrem zachovania architektonicko-urbanistických pomerov je zároveň potrebné zachovať a kompozične umocniť solitéry s historickou hodnotou.

Pri novej výstavbe a rekonštrukcii treba rešpektovať v týchto lokalitách architektonický tvar domu typický pre toto prostredie.

Vzhľadom na súčasnú hladinu a charakter zástavby navrhujeme podmienky realizácie novej zástavby :

- v architektúre sa musí rešpektovať hmotné usporiadanie, kompozícia a mierka s okolitou súčasnou zástavbou,
- objekty pre novú individuálnu bytovú výstavbu budú 1 - 2 podlažné so šikmou strechou a podkrovím, ktorých horizont by nemal prevyšovať súčasnú hladinu striech okolitej zástavby.

V najbližšom návrhovom období bude potrebné zamerať sa na riešenie týchto problémov:

- znížiť obsah odpadu bytového fondu, neuvažovať s celoplošnými asanáciami,
- zvýšiť rozsah rekonštrukcie a modernizácie, opráv a údržby existujúceho bytového fondu,
- využívať rôzne netradičné formy získavania bytov, ako prístavby, nadstavby, podkrovné byty a pod.,
- vytypovať vhodné lokality pre novú bytovú výstavbu,
- humanizácia obytného prostredia,
- zabezpečiť širšiu škálu druhov a foriem bývania (od sociálnych bytov po nadštandardné) vzhľadom na diferenciaciu potrieb a možnosti rôznych sociálnych skupín obyvateľstva,
- pre fungovanie trhu bytov umožniť a podporovať vstup podnikateľskej sféry do výstavby bytov.

Modernizácia a rekonštrukcia bytového fondu, ako i nová výstavba podporia tendencie smerujúce k stabilizácii súčasnej štruktúry.

Funkčné členenie a využitie územia

Funkcia bývania je rovnomerne rozložená na celom území sídla, najmä okolo hlavnej kompozičnej osi sídla. Nová bytová výstavba bude rozvíjaná v rámci súčasných obytných plôch, ako aj vo voľných záhradách, hlavne výstavba rodinných domov, pri zachovaní charakteru zástavby a charakteru historického pôdorysu, bez podstatnejších zmien vo výškovom zónovaní.

Funkcia občianskej vybavenosti je koncentrovaná v strede sídla okolo Obecného úradu a v priamej nadväznosti na hlavnú kompozičnú os cestu III. triedy, ale aj ďalších lokalitách miestnej časti Podvaľkovce, Oľbinov, Koree, Malý Brezov, Pusté, Blichy.

Novonavrhované lokality pre IBV

Funkcia podnikateľských aktivít je nedostatočne zastúpená v oblasti služieb a cestovného ruchu.

Štruktúra funkčných plôch a ich rozvoj vychádza z hore uvedených podmienok.

Novonavrhovaná IBV je v súčasnosti navrhovaná za posledným domom v smere na Giraltovce.

Vhodne navrhovanou plochou pre IBV je aj časť oproti s. č. „100“, pri PPD Brezov.

OBČIANSKA VYBAVENOSŤ

Školstvo:

V sídelnom útvare je Základná škola s vyučovaním 1. – 4., deti 5., – 9. navštevujú školy v Marhani a Giraltovciach, Materská škôlka s celodennou prevádzkou.

Zdravotníctvo:

V súčasnosti sa v riešenom území nenachádza zdravotné stredisko.

Sociálna starostlivosť:

Sídelný útvar nemá žiadne zariadenie sociálnej starostlivosti.

Kultúra a telesná výchova a šport:

V obci sa nachádza budova kultúrny dom, obecný úrad, v budove na prízemí je aj súkromný podnikateľ, ktorý sa venuje priemyselnému predaju, volebná miestnosť a požiarna zbrojnica, knižnica, detské ihrisko, kostol, kaplnka.

Správa obce a organizácie:

- Obecný úrad,
- Dobrovoľný hasičský zbor,
- Únia žien,
- Slovenský červený kríž.

Špecifická vybavenosť:

- Dom smútku rozostavaný,
- Cintorín.

1.8. Vývoj počtu a štruktúra podnikateľských subjektov:

Komerčnú vybavenosť reprezentujú zariadenia, ktorých kapacitný rozsah a druhovú štruktúru reguluje trh na základe dopytu a ponuky.

Do komerčnej vybavenosti patrí sféra obchodu verejného stravovania, ubytovania a služieb. V tejto oblasti občianskej vybavenosti sa ako prvá začala transformácia ekonomiky na trhové hospodárstvo.

Cieľom procesu bolo podporiť rozvoj malého a stredného podnikania a vytvoriť predpoklady pre rozvoj pestrej ponuky v oblasti služieb a tým vytvoriť nové pracovné príležitosti.

V obci sa nachádza niekoľko podnikateľských subjektov, ktorí vykazujú ekonomickú činnosť. Podnikateľské subjekty sú zamerané na služby rôznej povahy.

Najväčší podiel ekonomických subjektov tvoria podnikatelia, fyzické osoby – živnostníci.

Na katastri obce pôsobí poľnohospodárske družstvo Brezov, ktoré sa venuje chovu hovädzieho dobytku, chovom koní, pestovaním obilnín, krmovín.

Zamestnanosť

Hospodársky rast Slovenska meraný tempom rastu HDP prevyšuje priemer krajín EÚ 15. Ekonomika síce od roku 1993 rastie o 2% rýchlejšie, ako priemerná úroveň rastu EÚ, z hľadiska približovania sa k ekonomickej úrovni EÚ je to však málo. V tvorbe HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily Slovensko dlhodobo dosahuje menej ako polovicu priemeru EÚ. Zaostáva i v produktivite a schopnosti konkurovať.

Z analýz vyplýva, že je to dôsledok orientácie ekonomiky na komodity s nízkou pridanou hodnotou najmä v priemysle, kde ešte stále pretrváva vysoká náročnosť na surovinové a energetické zdroje.

Napriek nižšej konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky preda len postupne dochádza k pozitívnym zmenám, a tak sa približujeme k štruktúre ekonomík vyspelých krajín Európy. Klesá podiel poľnohospodárstva, stabilizuje sa podiel stavebníctva a priemyslu a stúpa podiel služieb na tvorbe HDP.

Vývoj ekonomiky podľa sektorov v roku 2006:

V poľnohospodárstve – 4,5 %, v stavebníctve – 3,9 %, v priemysle – 25,5 %, služby – 57,8 %, ostatné – 8,3 %.

Vidieckosť územia na úrovni NUTS III, patrí riešené územie do skupiny ostatných vidieckych regiónov, kde vo vidieckych obciach žije 15 – 50 % obyvateľstva, Prešovský kraj – 42,9 %, pričom zamestnanosť vo vidieckych oblastiach je 82 %.

Z hľadiska ponuky pracovnej príležitosti a zamestnanosti riešenom území je nedostatok pracovných príležitostí.

Ostatné podnikateľské subjekty v riešenom území z hľadiska počtu svojich trvalých zamestnancov majú na celkový ekonomický a sociálny vývoj v lokálnych podmienkach iba doplnkový význam a značne obmedzený vplyv.

Tento stav je spôsobený predovšetkým celkovo slabým ekonomickým rozvojom, nízkou kúpyschopnosťou obyvateľstva a nedostatkom kvalitných podnikateľských zámerov.

Z vyššie uvedených údajov vyplýva predovšetkým tá skutočnosť, že značná časť pracovných príležitostí je sústredená do maloobchodnej a pohostinskej činnosti, to znamená do hospodárskych činností, ktorých ekonomická výnosnosť je bezprostredne závislá od príjmových možností miestnych obyvateľov

Z hľadiska ponuky pracovnej príležitosti a zamestnanosti v riešenom území je malá podnikateľská činnosť.

PD Brezov a SHR v riešenom území z hľadiska počtu svojich trvalých zamestnancov majú na celkový ekonomický a sociálny vývoj v lokálnych podmienkach iba doplnkový význam a značne obmedzený vplyv.

Tento stav je spôsobený predovšetkým celkovo slabým ekonomickým rozvojom, nízkou kúpyschopnosťou obyvateľstva a nedostatkom kvalitných podnikateľských zámerov.

Z vyššie uvedených údajov vyplýva predovšetkým tá skutočnosť, že značná časť pracovných príležitostí je sústredená mimo obce.

Z hľadiska ponuky pracovnej príležitosti a zamestnanosti je ponuka pracovných miest v týchto podnikateľských spoločnostiach a subjektoch, ktorí sú schopní stabilne prispievať k zvýšeniu zamestnanosti v obci.

Ostatné podnikateľské subjekty v riešenom území z hľadiska počtu svojich trvalých zamestnancov majú na celkový ekonomický a sociálny vývoj v lokálnych podmienkach iba doplnkový význam a značne obmedzený vplyv.

Tento stav je spôsobený predovšetkým celkovo slabým ekonomickým rozvojom, nízkou kúpyschopnosťou obyvateľstva a nedostatkom kvalitných podnikateľských zámerov.

Z vyššie uvedených údajov vyplýva predovšetkým tá skutočnosť, že značná časť pracovných príležitostí je sústredená do výrobných činností.

1.9. Analýza poľnohospodárstva a rozvoj vidieka:

Poľnohospodárstvo prešlo v posledných rokoch zložitým procesom transformácie a privatizácie, ktorého cieľom bolo predovšetkým vyrovnanie majetkovo - právnych vzťahov a postupný prechod na trhovú ekonomiku.

Produkcia je zameraná tak na rastlinnú výrobu, kde prevažuje produkcia obilnín (pšenica, jačmeň, ovos,) a krmovín (ďatelina, kukurica, jarné strukovinovo-obilninové miešanky,) ak aj chov hovädzieho dobytká.

Pôdne a klimatické podmienky vytvorili aj vo vyšších polohách vhodné prostredie pre pestovanie kultúrnych plodín.

Pôda je jednou z najdôležitejších zložiek prírody a krajiny a je základom poľnohospodárskej a lesnej produkcie. Je odrazom fyzickogeografických pomerov územia a podlieha neustálym vývojovým zmenám, ktoré sú vyvolané rozličnými vnútornými a vonkajšími činiteľmi. Pôda plní významnú environmentálnu funkciu ako zložka krajiny z regulačným detoxikačným a hygienickým čistiacim významom, ochraňuje iné zložky životného prostredia.

Pôdotvornými procesmi vznikli na území prevažne hnedé pôdy – hnedá pôda podzolovaná, hnedá pôda kyslá, hnedá pôda kyslá oglejená. V alúviách vodných tokov sa vyskytujú nívne pôdy.

Z celkovej výmery 2 441 tis. ha je na území Slovenska 56 % pôd s dobrou kvalitou, s horšou kvalitou je 36 % a 8 % pôd je nevhodných pre poľnohospodárske využitie.

Pôdotvornými procesmi vznikli na území prevažne hnedé pôdy – hnedá pôda podzolovaná, hnedá pôda kyslá, hnedá pôda kyslá oglejená. V alúviách vodných tokov sa vyskytujú nívne pôdy – nivná pôda oglejná, a ilimerizovaná pôda oglejovaná. Jedná sa o pôdy hlinité a piesočnatohlinité, miestami bez skeletu a slabo skeletnaté.

Ochrana biologickej diverzie a obnoviteľných zdrojov má kľúčové miesto v slovenskej environmentálnej politike. Slovensko je zmluvnou stranou Dohovoru o biologickej diverzite od roku 1994. Ochranu ekosystémov, voľne žijúcich druhov živočíchov a voľne rastúcich druhov rastlín a genetickej diverzie upravuje zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Zákon definuje kategórie chránených území (CHÚ) pre zabezpečenie ochrany biotopov a druhov národného a európskeho významu.

Z celkovej výmery 1 132 160 ha (23,14 % územia SR) osobitne chránených území predstavujú lesy viac ako 80 % z čoho vyplýva dôležitosť lesných ekosystémov v týchto územiach.

Poľnohospodársky využívané plochy zaberajú asi 35 000 ha z chránených území. Spôsob hospodárenia (obmedzujúce podmienky) v týchto oblastiach je stanovený zákonom 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.

K hlavným faktorom ovplyvňujúcim ďalšie smerovanie ochrany prírody patrí tiež realizácia princípov sústavy NATURA 2000 v záujme vytvorenia európskej ekologickej siete osobitne chránených území. Národný zoznam navrhovaných ÚEV (schválených vládou SR uznesením č. 239/2004 zo dňa 17. marca 2004) obsahuje 382 území s výmerou 574 745 ha, čo predstavuje 11,76 % z výmery SR. Zoznam lokalít ÚEV podlieha schválenie EK a ich následnému vyhlásenie MŽP SR.

Kvalitatívne i kvantitatívne je ochrana poľnohospodárskej pôdy legislatívne zakotvená v zákone č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pô-

dy. V intenciách Európskej pôdnej politiky a Svetovej pôdnej politiky boli v roku 2002 vládou SR prijaté Zásady štátnej pôdnej politiky.

V súčasnosti predstavuje rozloha ekologicky obhospodarovanej pôdy 93 951 ha, z toho je 27 890 ha ornej pôdy, 65 491 ha trvalých trávnych porastov, 490 ha sádov, 80 ha vinogradov.

Registrovaných je 205 ekologických fariem.

Erózia pôdy

Pôdy flyšového pásma sú náchylné na vodnú eróziu. Ohrozenie pôd vodnou eróziou sa zvyšuje pozemkovými úpravami, najmä pri zväčšovaní výmeru honov. Tým na niektorých miestach dochádza k odstráneniu pôdoochranej krajinnotvornej a ekologický dôležitej zelene.

Najviac sú postihnuté orné pôdy na svahoch, ktoré nemožno súčasnou mechanizáciou obrábať po vrstevnici. Výmoľová erózia poškodzuje nespevnené a nedostatočne udržiavané poľné cesty, ktorých pôdu vymýva až po podložie. Erózia veľmi rýchlo znehodnocuje i pozemky na miestach zosúva pôdy, na ktoré je flyšové územie bohaté.

Zosuvy podporuje i nesprávna rekultivácia pozemkov, pri ktorej sa odstraňuje pôdoochranná zeleň. Splavovaním pôdnych častí sa znižuje produkcia, zanášajú sa komunikácie a splavovaním priemyselných hnojív je ohrozený život vodných biocenóz.

Hydrologické a hydrogeologické pomery

Celková dĺžka vodných tokov v Slovenskej republike dosahuje 49 774,8 km. Upravené brehy vodných tokov dosahujú dĺžku 7 898 km. V dĺžke 2 769 km majú vybudované ochranné hrádze pred povodňami, ktorými sa vo výmere 3 984 km² zabezpečuje plocha pred storočnými vodami.

Pramenný potenciál vody v Slovenskej republike je cca 400 m³/sec., no územím preteká cca 3 300 m³/sec. Vodný fond prameniáci na území Slovenska má tiež široký rozptyl od vysokohorského, cez stredohorské, až po nížinné. Vzhľadom na klimatické zmeny sa čoraz častejšie vyskytujú povodňové prietoky ohrozujúce stavby, hodnota a životy obyvateľstva.

Zdroje podzemných vôd sú rozložené nerovnomerne v závislosti od geologických pomerov. Prírodné zásoby podzemných vôd predstavujú v SR 146,7 m³/s, z ktorých je 51,7 % využiteľných. Vplyvom rozkolísaných zrážkových pomerov dochádza k redukcii zásob podzemných vôd.

V zmysle zákona o vodách č. 364/2004 Z. z. sú definované štyri chránené územia:

- a) Chránené vodohospodárske oblasti,
  - b) Ochranné pásma vodárenských zdrojov,
  - c) Citlivé oblasti,
  - d) Zraniteľné oblasti.
- a) V súčasnosti je na území SR vyhlásených 10 CHVO s celkovou výmerou 6 942 km², čo predstavuje 14,2 %.
  - b) OP vodárenských zdrojov je na území Slovenska 1 138 PHO zdrojov podzemných vôd.

- c) V roku 2003 bolo vydané nariadenie vlády SR č. 617/2004 Z.z., že za citlivú oblasť bolo stanovené celé územie SR.
- d) Na Slovensku boli zraniteľné oblasti vymedzené nariadením vlády č. 617/2004 v súlade so smernicou Rady 91/676/EEC o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi pochádzajúcimi z poľnohospodárskej činnosti, plocha územia SR 62 %.

Vláda SR uznesením č. 46/2004 prijala Stratégiu pre implementáciu rámcovej smernice o vodách v SR. V rámci tejto stratégie schválila časový harmonogram plnenia jednotlivých úloh. Vypracovanie plánov manažmentu oblastí povodní bolo stanovené do 22.12.2009. Nadväzne na schválené plány manažmentu oblastí povodní budú spracované relevantné postupy s realizáciou od roku 2010.

Hydrografický je riešené územie odvodňované miestnymi potokmi, ktoré sa vlievajú do Tople a do Radomky. Breh rieky Topľa nie je spevnený, ani upravená jej regulácia, a preto často dochádza k častému vylievaniu rieky z koryta (povodne).

Protipovodňovým valom chrániť riešené územie od s. č. 1, 2, 3, ...v celej časti katastrálneho územia v smere na Giraltovec.

Rieka Topľa sa neskôr vlieva do rieky Ondava. Územie obce patrí do povodia rieky Bodrog. Ktorá patrí k sledovaným tokom v rámci monitoringu tokov SR.

Pri s. č. „131“, pri nárazových dažďoch riešiť ochranný val z príľahlého kopca a lesa. Riešenie protipovodňového valu v smere od Giraltovec.

Poľnohospodárstvo:

Zamestnanosť v SR za 2. polrok roku 2005 predstavovala v priemere muži vo veku 15 - 64 rokov 1213, ženy pracujúce v poľnohospodárstve vo veku 15 – 64 rokov v priemere 975.

Štruktúra vzdelania v poľnohospodárstve na Slovensku bola v roku 2005:

Základné - 14,8 %, vyučení – 50,5 %, úplné stredné s maturitou – 27,7 %, vyššie odborné – 0 %, bakalárske – 0 %, vysokoškolské – 7,0%.

Transformácia a reštrukturalizácia poľnohospodárstva spojená s prudkým znižovaním počtu pracovníkov v posledných rokoch s dosahom hlavne na nízko kvalifikovanú pracovnú silu má výraznú segmentáciu pracovných trhov s prehlbovaním nerovností na trhu práce. Predpokladá sa aj ďalší pokles stálych pracovných miest v poľnohospodárstve na úkor krátkodobých sezónnych pracovných úväzkov.

Rastlinná výroba

Značná horizontálna i vertikálne členitosť terénu vytvárajú ťažké výrobné podmienky pre pestovanie poľnohospodárskych plodín. Imitujúcim faktorom je najmä svahovitosť.

Poľnohospodárska pôda v riešenom území sa vyznačuje nízkym zastúpením ornej pôdy a vysokým zastúpením trávnatých porastov, čo spolu s klimatickými podmienkami určuje krmovinársky charakter výroby.

Rastlinná výroba je zameraná na pestovanie obilnín - pšenice, ovsa, jačmeňa a repky ozimnej. Úrody sú však nízke, pretože prírodné podmienky často neumožňujú dodržanie agrotechnických termínov a zásahov nedodržanej kvalite.

Kratšie vegetačné obdobie a väčšie množstvo zrážok lepšie využívajú krmovina. Z krmovín majú v štruktúre osevu majú najväčšie zastúpenie kukurica na siláž, ďatelino-trávne miešanky a ďatelina. Najvyššie percento zastúpenie na poľnohospodárskej pôde majú trvalotrávne porasty.

Väčšina TTP je zaradená do nízkych stupňov intenzity. Na hnojenie sa používa hnojivnica a priemyselné hnojivo.

Živočíšna výroba

Výrobné podmienky i krmovinársky charakter rastlinnej výroby predurčuje na chov hovädzieho dobytku. Zaťaženosť pozemkov hospodárskymi zvieratami je pomerne nízka. Na miestnom PPD chov koní, ošípaných, oviec.

1.9.1. Lesné hospodárstvo:

Z celkovej výmery lesnatosti katastrálneho územia sa nachádzajú lesné pozemky jednak vo vlastníctve štátu (Lesy SR) ale v prevážnej miere vo vlastníctve súkromných vlastníkov, ktorí ich prenajímajú Urbárskym spoločnostiam a Poľovníckym združeniam. V lesoch prevláda srnčia a diviacia zver. V obci je Poľovnícke združenie.

Na riešenom území môže nájsť v rámci lesnej vegetácie v 3. a 4. lesnom vegetačnom stupni /LVS/:

Bukové lesy :

patria plošne najrozšírenejšej skupine zaberajúcej centrálnu časť územia. V rámci nich sa vyskytujú skupiny lesných typov /SLT/ : bučina, typický bučina, lipová bučina. Základným znakom celej SLT je tvorba hrubej vrstvy stmeleného odpadu, takže bylinný podrast je silno redukovaný a jeho pokrývnosť nepresahuje 25% celej plochy. S hromadením nerozloženého odpadu súvisí sťažovaná prirodzená obnova buka.

Dubovo – bukové lesy:

Patria k druhej najrozšírenejšej skupine, vyskytujúcej sa v južnej a juhozápadnej časti MP. Tvorí ich SLT dobová bučina. Podrast má trávovitý vzhľad a tvorí ho na rozsiahlych plochách Carex pilosa.

Bukovo – javorové lesy a jedľovo – bukové lesy:

Sa nachádzajú na hraničnom Slovensko - Poľskom chrbte. Bukovo – javorové lesy sú tvorené SLT buková javorina. Jedľovo – bukové lesy sú zastúpené SLT jedľová bučina, ktorá vytvára tieň, vlhšie a chladnejšie porastové prostredie.

Kyslé horské bukové lesy a kyslé jedľovo – smrekové lesy:

Vyskytujú sa zriedkavo. Zastúpená je SLT kyslá bučina SLT bučina s jedľou. Obidve skupiny tvoria geografický variant východného Slovenska.

Podhorské lužné lesy a smrekovo – jelšové lesy :

Sú zastúpené SLT jaseňová jelšina a SLT jelšina, ktorý výskyt je viazaný na alúvia tokov. Bylinný podrast, podobne ako drevinová skladba, značne závisí od povahy pôdneho prostredia a od stavu režimu v pôde.

Lipovo – javorové lesy:

Vyskytujú sa ostrovčekovite na pôdach s obsahom skeletu okolo 70%. Zastúpená je SLT lipová javorina.

V biosferickej rezervácii sa vyskytujúci na 2. lesný vegetačný stupeň. Je zastúpený dvoma mapovacími jednotkami:

Bukovo – dubové lesy:

Zastúpená SLT buková dúbrava.

Kyslé dubovo – bukové lesy:

Zastúpená SLT kyslá dubová bučina.

Z hľadiska súčasného spôsobu využívania krajiny predstavujú holoruby špecifický, v krajinnoekologickom zmysle nevhodný prvok, ako výsledok uplatňovania holorúbneho hospodárskeho spôsobu za účelom hospodárskeho využívania a obnovy lesov.

Významnou činnosťou v rámci lesného hospodárstva je zalesňovanie, ktoré prebieha na lesných pozemkoch ako aj na plochách, ktoré sú preradené z poľnohospodárskeho pôdneho fondu do lesa. Aj tu sa prejavili transformačné procesy v hospodárstve a výkony v zalesňovaní poklesli zhruba 10 násobne.

Ďalší vývoj sektoru lesného zohrá významnú úlohu aj veková skladba lesov. To si vynúti v budúcnosti zvýšené nároky na pestovnú činnosť, najmä pri výchove porastov.

1.9.2. Rozvoj vidieka:

Obec Brezov možno charakterizovať ako polyfunkčné sídlo s kumuláciou nasledovných funkcií:

- obytná,
- rekreačná,
- prírodno-ochranná,
- poľnohospodárska,
- lesohospodárska,
- priemyselná.

Poloha obce predurčuje sídlo k rozvoju širokého spektra aktivít v oblasti bytového rozvoja, turizmu, rekreácie, služieb, malého a stredného podnikania.

V obci prevláda vidiecke osídlenie. Vidiecke prostredie patrí medzi územie, ktoré si vyžaduje osobitnú ochranu a starostlivosť, pretože doterajší vývoj životných podmienok viedol k degradácii tejto časti sídelnej štruktúry.

Obec a obyvateľstvo, ktoré žije na tomto území predstavuje podstatný potenciál duchovného a hmotného bohatstva spoločnosti, ktorý má zmysel práve v tomto

prostredí. Obec je prevážne monoštruktúralne orientovaná. Tradičné remeslá sú na ústupe, služby nie sú dostatočne rozvinuté.

Rozvoju obce je potrebné venovať pozornosť vzhľadom k jej polohe a osídleniu. Obec má veľmi dobré, nie plne využité možnosti pre rozvoj. Jej veľkou šancou je rozvoj bytového fondu, cestovného ruchu, vidieckej turistiky, agroturistiky, malého a stredného podnikania založené na miestnych špecifikách, kultúrnom a prírodnom dedičstve. Ich realizáciou sa podmieni možnosť využitia miestnej pracovnej sily.

Zvýšenú starostlivosť je potrebné venovať ochrane životného prostredia pre zachovanie prírodných krás obce, kultúrnych pamiatok a príťažlivosť pre turistov.

Pozornosť je potrebné venovať zabráneniu vzniku čiernych skládok, vytváraním organizovaných skládok, ako aj rozvoju agroturistiky z hľadiska krajiny tvornej funkcie obce.

Odporúčané návrhy:

Stratégia Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013 vychádza z nasledovných základných rámcov:

- Strategické usmernenia Spoločenstva pre politiku rozvoja vidieka (programovacie obdobie 2007 – 2013) – Rozhodnutie Rady 2006/144/ES.
- Národné priority pre udržateľný rozvoj vidieka (Konceptia rozvoja vidieka SR prijatá v roku 1998).
- Definovanie rozvojových potrieb vidieka SR.

V zmysle všeobecných podmienok stratégie rešpektuje základné princípy celkovej politiky EÚ:

- Udržateľný rozvoj – zachovanie a obnova prírodného bohatstva, kultúrneho rázu a ekologickej stability a zvýšenie enviromentálneho povedomia občanov a ich zapojenia sa do rozhodovacieho procesu.
- Rovnaké príležitosti - pre mužov a ženy sú rešpektované v jednotlivých opatreniach.
- Dlhodobý účinok - posúdenie efektívnosti vynaložených prostriedkov v rámci dlhšieho obdobia.
- Partnerstvo – princíp uplatňovaný pri tvorbe a implementácii plánu.
- Informatizácia – podpora prepojenia a informovanosti v jednotlivých smeroch.

Národná politika v rozvoji vidieka.

Globálnym cieľom národnej Konceptie rozvoja vidieka SR je udržateľný rozvoj vidieckych oblastí.

Kľúčové národné priority sú:

1. Rozvoj ekonomických aktivít vhodných pre vidiek.
2. Ochrana životného prostredia a kultúrneho fondu.
3. Zvýšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva.

Implementačná stratégia.

Pre implementačnú stratégiu v oblasti rozvoja vidieka je definovaných 8 strategicky dôležitých oblastí:

- Zabezpečenie pokračovania poľnohospodárstva v znevýhodnených oblastiach a zlepšenie príjmovej situácie poľnohospodárov hlavne v menej priaznivých oblastiach a tým pôsobiť proti ich odchodu z týchto oblastí.
- Udržanie prírodného potenciálu krajiny a ochrana biodiverzity realizáciou stanovených poľnohospodárskych postupov.
- Rozvoj konkurencieschopnosti a enviromentálne šetrnej poľnohospodárskej a lesníckej výroby.
- Zvýšenie úrovne kvality spracovania, pridanej hodnoty, marketingu a rozvoja produktov poľnohospodárskej výroby.
- Diverzifikácia činností a vytváranie podmienok pre stabilizáciu osídlenia vidieckeho priestoru a uchovanie kultúrneho dedičstva.
- Stabilizáciu vlastných štruktúr v poľnohospodárstve a lesníctve a rozvoj trhu s pôdou.
- Zvýšenie absorpčnej kapacity cez odborné vzdelávanie subjektov vidieka.

Rozvojové potreby vidieka.

Oblasť ekonomiky vidieka:

- Vyššie úrovne investícií do modernizácie poľnohospodárskych systémov.
- Vyššie úrovne investícií do modernizácie potravinársko-spracovateľských systémov.
- Nové investície do pridanej hodnoty poľnohospodárskych výrobkov.
- Propagácia a podpora výroby nových typových/regionálnych výrobkov.
- Nové investície do zmeny/zlepšenia poľnohospodárskych systémov, ktoré znížia ich vplyv na životné prostredie.
- Propagácia a podpora a vytvárania spoločných odbytových organizácií výrobcov.
- Vyššie úrovne investícií do ťažby a spracovania dreva.
- Propagácia a podpora vytvárania a fungovania združení vlastníkov lesov.
- Zabezpečenie programov vzdelávania za účelom odstránenia deficitov v odborných, profesionálnych a manažérskych schopnostiach v poľnohospodárstve, potravinárstve, lesnom hospodárstve.
- Propagácia a podpora rozvoja malých a stredných podnikov vo vidieckych sídlach.
- Propagácia a podpora rozvoja finančných systémov pre splnenie špecifických úverových požiadaviek poľnohospodárstva, potravinárstva a nových foriem vidieckych podnikov.
- Vyššie úrovne investícií do výskumu a vývoja nových tovarov a trhov.

Oblasť vidieckeho prostredia:

- Zachovanie poľnohospodárskych činností vo vidieckych znevýhodnených oblastiach.
- Podpora poľnohospodárskych činností chrániacich životné prostredie a udržanie enviromentálnych hodnôt krajiny.
- Vyššia podpora ochrane životného prostredia.
- Udržanie a ochrana biodiverzity a uchovania kultúrneho dedičstva.
- Vyššia podpora starostlivosti o zvieratá.

- Nové investície do prevencie lesných požiarov a iných foriem neúmyselných škôd.
- Podpora lesníckych činností chrániacich životné prostredie a udržanie environmentálnych hodnôt krajiny.
- Nové investície do rozvoja programov na ochranu pred záplavami.

Oblasť vidieckej komunity

- Propagácia a podpora rozvoja podnikov využívajúcich remeselné zručnosti na vidieku.
- Propagácia a podpora rozvoja spoločností zameraných na agroturistiku.
- Propagácia a podpora vytvárania a rozvíjania schopnosti miestnych spoločností a spoločenských organizácií prinášať „zdola nahor“ prístup do plánovania a realizácie rozvojových projektov na vidieku.
- Nové investície do zabezpečovania vzdelávania, ktoré poskytne obyvateľom vidieka, predovšetkým nižšieho veku, žiadané zručnosti.
- Vytváranie podmienok pre tvorbu pracovných príležitostí.
- Diverzifikácia vidieckej ekonomiky a znižovanie jej závislosti na prvovýrobe v agrosektore.
- Vyššie úrovne investícií do zlepšenia verejných služieb vo vidieckych samosprávach.
- Vyššie úrovne investícií do tvorby a obnovy technických služieb a občianskej vybavenosti vo vidieckych samosprávach.
- Nové investície do infraštruktúry, ktorá je potrebná pre podporu vidieckej turistiky.
- Nové investície do rekonštrukcie a modernizácie historických budov na vidieku.
- Vyššie úrovne investícií do rozvoja efektívnych komunikačných a dopravných spojení medzi vidiekom a národnými/medzinárodnými trhmi.
- Vyššie úrovne investícií do zlepšenia infraštruktúry a služieb na vidieku.
- Zlepšenie prístupu k informáciám a k novým a inovačným technológiám prostredníctvom podpory vzdelávacích a informačných služieb.

Zoznam potrieb rozvoja bol zoskupený do následovných strategicky dôležitých oblastí:

1. Aktivity, ktoré zlepšia konkurencieschopnosť poľnohospodárstva, spracovania poľnohospodárskych výrobkov a lesného hospodárstva.
2. Aktivity, ktoré pomôžu zachovať a zlepšiť životné prostredie vidieka.
3. Aktivity, ktoré budú realizovať ďalší rozvoj vidieckych oblastí, vzdelávanie a zručnosti vidieckej populácie a prispejú k udržaniu osídlenia vidieka.

Globálny cieľ.

Zvýšiť konkurencieschopnosť poľnohospodárstva, potravinárstva a lesníctva a zlepšiť životné prostredie zavádzaním vhodných poľnohospodárskych a lesníckych postupov a kvalitu života na vidieku s dôrazom na trvalo udržateľný rozvoj.

Dôraz je kladený na:

- Zlepšenie konkurencieschopnosti agropotravinárskeho a lesného sektora prostredníctvom zvyšovania efektívnosti a kvality výroby so zachovaním princípov udržateľného rozvoja a princípov ekologizácie hospodárenia na vidieku.

- Zlepšenie stavu životného prostredia a krajiny zavedením vhodných poľnohospodárskych a lesohospodárskych postupov.
- Skvalitnenie života vo vidieckych oblastiach a diverzifikáciu vidieckeho hospodárstva v rámci vytvárania nových pracovných príležitostí, vzdelávania a obnovy a rozvoja obcí, čo prispeje k zníženiu regionálnych rozdielov vidieka na Slovensku.

PRÍSTUP LEADER

Slovenský vidiek trpí poddimenzovaním, nedostatkom miestnych zdrojov i odborného potenciálu. Sektorový prístup a nezohľadňovanie regionálnej diferenciácie pri poskytovaní podpory bude viesť ešte k väčšiemu sociálnemu a ekonomickému úpadku vidieka. Zmenu môže priniesť len zmena prístupu k rozvoju vidieka, a to od sektrovej podpory k vertikálnej integrovanej.

V metodike prístupu Leader sa uplatnením princípu „zdola – nahor“ dosahuje cieľnosť a efektívnosť podpory, ktorá je potrebná v danej lokalite pre rozvoj územia. Zlučovaním miestnych subjektov do miestnych akčných skupín je zaistené sociálne „stmelovanie“ územia, kde jednotlivé subjekty budú sami „riadiť“ vlastné územie a budú vedení vecou spoločnou.

Integrovaná podpora rozvoja vidieka môže byť účinná len vtedy, ak si subjekty na vidieku čo najskôr uvedomia, že ak chcú, aby sa zmenila ich situácia, musia mobilizovať svoje zdroje a zvoliť partnerský prístup k sociálnemu a ekonomickému oživeniu miestnemu rozvoju.

Vzhľad obce je jedným z najvýznamnejších faktorov, ktorý ovplyvňuje dojem turistu a zanecháva príjemný alebo negatívny zážitok. Skrášľovať a udržiavať čistotu verejných priestranstiev.

1.10. Analýza stavu životného prostredia:

1.10.1. Vodovodná a kanalizačná sieť

Zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou nie je zabezpečené verejným vododom. Zdrojom pitnej vody sú lokálne zdroje, domové studne.

Odvádzanie a zneškodňovanie odpadových vôd:

V obci chýba kanalizácia.

Otázka likvidácie odpadových vôd patrí medzi prvoradé úlohy ochrany životného prostredia v obci.

Zneškodňovanie tekutého komunálneho odpadu z domácnosti a objektov občianskeho vybavenia je riešené vývozom z domových žúmp a septikov, ktoré svojím zlým technickým stavom spôsobujú vytekanie do podzemných vôd a tak aj znečistenie potokov.

Povrchová dažďová voda je odvádzaná obecnými stokami, ktoré nie sú dostatočne kvalitatívne vybudované v rámci celej obce.

1.10.2. Odpadové hospodárstvo

Obec nemá významného pôvodcu komunálneho odpadu. Obec zabezpečuje vývoz tuhého komunálneho odpadu v zmysle spracovaného Programu odpadového hospodárstva na organizovanú skládku. Obec je zapojená do programu separovaného zberu.

Odpadové hospodárstvo riešiť podľa týchto zásad:

- asanovať existujúce nelegálne skládky,
- výrobné organizácie, ktoré produkujú špecifický odpad musia mať vlastný

1.10.3. Ovzdušie a klimatické zmeny

Klimatické zmeny spôsobené zvýšenými antropogénnymi emisiami skleníkových plynov predstavujú najvýznamnejší environmentálny problém v ľudskej histórii. Znečisťovanie ovzdušia spôsobujú vysoké energetické vstupy v podobe fosílnych palív, uvoľňujúce skleníkový plyn – oxid uhličitý (CO_2) a ďalej najmä emisie oxidu dusného, amoniaku a metánu.

Emisie skleníkových plynov v SR dosahovali najvyššiu úroveň koncom 80 rokov. V rokoch 1990 – 1994 došlo k poklesu okolo 25 % a od roku 1994 zaznamenali mierny nárast emisií. Najväčší podiel pripadá na energetický sektor asi 80 %, priemysel a poľnohospodárstvo cca po 8 % a odpadové hospodárstvo 4 %. Aj navzdory skutočnosti, že vodné pary a kyslíčnik uhličitý sú najvýznamnejšie pri vytváraní skleníkového efektu v atmosfére, N_2O (oxid dusný) a CH_4 (metán) produkované poľnohospodárskym sektorom sú považované za najdôležitejšie z pohľadu plánovania adaptívnych opatrení na znižovanie ich vplyvu na environment. Slovensko rovnako ako krajiny EÚ v súvislosti s prijatím Kjótskeho protokolu prijalo záväzok na 8 % zníženie emisií všetkých skleníkových plynov v porovnaní s hladinou emisií v základnom roku 1990.

Poľnohospodárstvo je najvýznamnejším producentom amoniaku (NH_3) pochádzajúceho najmä z emisií zo živočíšnej výroby a poľnohospodársky využívaných pôd. Zatiaľ čo emisie zo živočíšnej výroby poklesli len v závislosti od počtu zvierat, pôdy boli ovplyvnené okrem poklesu vstupov dusíka z minerálnych hnojív aj poklesom vstupov dusíka zo živočíšnej výroby.

Na Slovensku boli vypracované viaceré koncepčné materiály, ktorých súčasťou je aj politika zmierňovania nepriaznivých účinkov klimatickej zmeny, a to priamo, znižovaním emisií skleníkových plynov alebo nepriamo obmedzovaním negatívnych vplyvov energetiky, poľnohospodárstva a ďalších ekonomických činností. Vláda SR v roku 2001 prerokovala a vzala na vedomie Návrh adaptačných opatrení v pôdohospodárstve SR na klimatickú zmenu. Výsledkom adaptačných opatrení v pôdohospodárstve je návrh krátkodobých a dlhodobých opatrení potrebných realizovať v slovenskom poľnohospodárstve, vodohospodárstve a v lesnom hospodárstve v súvislosti s klimatickou zmenou.

- program likvidácie výrobného odpadu,
- nespracovateľný odpad deponovať na riadenú skládku.

1.11. Vybavenosť obce dopravnými a technickými vybaveniami:

1.11.1. Cestná infraštruktúra

Z hľadiska vytvárania podmienok na zvyšovanie ekonomického potenciálu riešeného územia obce má mimoriadny význam jeho napojenie na nadradenú dopravnú infraštruktúru na jednej strane a celkový stav dopravnej siete priamo nachádzajúci sa v území.

Nosným a prakticky jediným komunikačným systémom zabezpečujúcim dopravnú obsluhu územia je cestná doprava. Z hľadiska dopravných väzieb v širšom záujmovom území zahŕňajúcom územie okresu Bardejov základnú komunikačnú i urbanizačnú sieť okresu tvorí priebežná štátna cesta I/73 úseku Svidník – Giraltovce - Prešov.

Základným prvkom cestnej komunikačnej siete v riešenom území je cesta III/5565, ktorá prechádza obcou v úseku Marhaň – Brezov - Giraltovce. a táto sa napája na cestu I/73 Svidník – Giraltovce – Prešov s priamym napojením Slovenska s Poľskom i ostatným územím Slovenskej republiky.

Železničná doprava

Ovplyvňuje riešene územie len okrajovo v podobe zabezpečenia dopravného spojenia s ostatnými regiónmi v rámci Slovenskej republiky. Najbližšie železničná stanica sa nachádza v meste Bardejov. Prostredníctvom osobných respektíve zrýchlených vlakov s krajskými mestami Prešov a Košice, priame rýchlikové spojenie s hlavným mestom Bratislavou i priame medzinárodné rýchlikové spojenie medzi Prahou a Budapešťou.

Najbližšie vnútroštátne i medzinárodné letisko s pravidelnými letmi do Bratislavy, Prahy a iných destinácií sa nachádza v meste Košice.

Nesmierne dôležitou podmienkou pre trvalo udržateľný rozvoj predovšetkým vidieckeho sídla je ich dopravné sprístupnenie, napojenie hromadnej dopravnej dopravy.

Rozhodujúcou úlohou v tomto prípade zohráva dosiahnutá úroveň autobusového prípadne železničného spojenia s prirodzenými ekonomickými a administratívnymi centrami v rámci príslušného regiónu i štátu. Úroveň spojenia s bezprostredne susediacimi obcami zabezpečujúca prirodzené väzby medzi ich obyvateľmi.

Dopravnú obsluhu územia v rámci hromadnej prepravy zabezpečuje SAD. V porovnaní s minulosťou došlo v 90. rokoch k zhoršeniu dopravnej obsluhy v dôsledku redukcie autobusových spojov. Tento stav je spôsobený celkovým zhoršením ekonomickej a sociálnej situácie v regióne spojenej s nižším počtom obyvateľov dochádzajúcich za prácou do okresného mesta Bardejov, i zložitou hospodárskou situáciou podnikov SAD spôsobenou znížením štátnych dotácií.

Sociálnu dostupnosť tejto verejnoprospešnej služby zhoršuje i neustály rast cien cestovného majúci za následok komplikovaný prístup k viacerým trhovým i sociálnym službám predovšetkým pre obyvateľov okrajových obcí.

1.11.2. Energetika

V rámci riešeného územia je realizovaná STL - prípojka plynu.

Za základné energetické nosiče sú všeobecne považované klasické paliva, ako drevo a zemný plyn. Jednou z priorít energetickej politiky Slovenska by malo byť zabezpečená energetická bezpečnosť cestou energetickej efektívnosti a zvýšením podielu využívania obnoviteľných energetických zdrojov.

Biomasa môže zohrávať v tomto procese oveľa významnejšiu úlohu ako sa jej prikladá. Jej využívanie znižuje závislosť Slovenska na dovoze primárnych energií, znižuje zaťaženie životného prostredia, prispieva k formovaniu trvalo udržateľného spôsobu života na zemi znižovaním produkcie CO₂, prispieva k posilňovaniu regionálnej politiky a znižuje emisie so spaľovania fosílnych palív.

Zdroje biomasy ma energetické účely sú predovšetkým lesy. Tie pokrývajú cca 70% riešeného územia. Pod energetickým potenciálom rozumieme len drevný odpad, ktorý vzniká v rôznych podobách.

Drevný odpad je možné zhodnotiť tak materiálovo ako aj energeticky.

Pri spaľovaní organických odpadov vzniká v porovnaní s hneďým uhlím menej emisií.

Bioenergie.

Zohráva v tomto procese oveľa významnejšiu úlohu ako sa jej prikladá. Jej využívanie znižuje závislosť Slovenska na dovoze primárnych energií, znižuje zaťaženie životného prostredia, prispieva k formovaniu trvalo udržateľného spôsobu života na Zemi znižovaním produkcie CO₂, prispieva k posilňovaniu regionálnej politiky a znižuje emisie so spaľovania fosílnych palív.

Zdroje biomasy ma energetické účely sú predovšetkým lesy. Tie pokrývajú cca 70% riešeného územia. Perspektívny zdroj palivovej biomasy tvoria energetické porasty rýchlorastúcich drevín – topoľ, vrbá, agát, osika, jelša, jednorokých a viacročných energetických plodín. Energetické porasty možno zakladať na plochách nevhodných pre klasickú poľnohospodársku a lesnícku produkciu, na pôdach dočasne vylúčených z poľnohospodárskej výroby, pôdach kontaminovaných vhodných len na produkciu pre nepotravinárske účely a tiež na zdevastovaných plochách v priemyselných aglomeráciách. Pri veľmi krátkom časovom horizonte 3 – 5 rokov dosahovať priemerný prírastok okolo 10 ton sušiny ročne.

Pod energetickým potenciálom rozumieme drevný odpad, ktorý vznikol v rôznych podobách, drevný odpad je možné zhodnotiť tak materiálovo ako aj energeticky. Drevospracujúci priemysel vytvára ročne 1 410 tis. ton odpadu. Celková energetická hodnota využiteľného odpadu z drevospracujúceho priemyslu je 18,1 PJ, z toho sú 2/3 z mechanického opracovania dreva a 1/3 z čierneho výluhu. Najväčšími producentmi odpadu sú veľké drevospracujúce podniky, ktoré však tento odpad aj najčastejšie využívajú na energetické účely.

Do roku 2010 sa výrazne zvýši výroba biopalív z dôvodu plnenia stanovených cieľov smernice 2003/30/ESD. Predpoklad produkcie bionafty v objeme 100 tis. ton predstavuje energetický ekvivalent 11,0 PJ tepla.

Výroba bioplynu z exkrementov hospodárskych zvierat môže dosiahnuť ročnú produkciu 277 mil. m³, čo predstavuje 6,9 PJ tepla.

Ďalším významným zdrojom bioplynu sú čističky odpadových vôd, je predpoklad, že kogeneračné jednotky sa postavia na všetkých čističkách odpadových vôd väčších miest.

Zásobovanie elektrickou energiou

V obci nie sú žiadne výrobné zdroje elektrickej energie. Kapacita tejto rozvodne je dostačujúca, v prípade požiadaviek je technicky realizovateľné jej navýšenie.

V sídle sú vybudované transformačné stanice pripojené na 22 kV VN elektrické vedenie . Jedná sa o vzdušné vedenie. Cez kataster obce vedie hlavná trasa Le-mešany – Poľsko.

V súčasnosti sieť transformačných staníc postačuje na pokrytie.

1.11.3. Telekomunikačná a informačná infraštruktúra

Na území obce existuje pevná telefónna sieť Spoločnosti Slovak Telekom a.s., vyhovujúce pokrytie signálom GSM operátora T – Mobile, a.s., Orange, a.s., je pokryté televíznym signálom. Pripojenie na Internet sa v poslednej dobe začalo zlepšovať.

Rozvodná sieť pokrýva celý intravilán obce. Miestnu sieť je potrebné rozšíriť vo vzťahu k rozvoju funkcií.

2. STRATEGICKÁ VÍZIA

2.1. Technická infraštruktúra:

Rozvoj dopravy

Opatrenia:

- modernizácia a skvalitnenie miestnej dopravnej infraštruktúry,
- dbať na ochranné a manipulačné pásma ciest,
- modernizácia miestnych komunikácií a mostov,
- zlepšenie situácie mosta v prepojení na Kalnište,
- výhľadové pamätať na vybavenie ciest propagačným materiálom pre turizmus,
- sledovať a vytipovať prednostné požiadavky na údržbu ciest,
- vybudovanie chodníkov v obci po zrealizovaní chýbajúcej infraštruktúry, opravy a spevnenie obecných stok,
- výstavba miestnych komunikácií k navrhovaným IBV,
- zabezpečenie trvalo udržateľnej mobility a zlepšenie životného prostredia v obci,
- zvýšenie bezpečnosti dopravy, spojenej s ochranou prírody,
- modernizácia autobusových zastávok SAD s dosiahnutím zlepšenia dopravnej situácie.

Predpokladané prínosy:

- vytvorenie pracovných príležitostí pri budovaní infraštruktúry,
- zníženie dopravnej nehodovosti a jej dôsledkov,
- zníženie miery zdravotných rizík obyvateľov a ich dôsledkov,
- zvýšenie podielu v sektore dopravy a prepravy,
- zvýšenie mobility obyvateľstva a turistov.

2.2. Rozvoj vodohospodárskej infraštruktúry:

Opatrenia:

- zlepšenie vybavenosti technickou infraštruktúrou na úrovni štandardu EÚ a tým zvýšenie atraktivity územia i pre podnikateľskú sféru a návštevníkov,
- výstavba vodohospodárskej infraštruktúry,
- zlepšenie kvality podzemných i povrchových vôd a zníženie potenciálneho ohrozenia vôd,
- úprava existujúcich a vybudovanie obecných stok,
- zníženie rizika povodní a ich možných následkov, vybudovanie protipovodňového valu,
- úprava miestneho potoka a jeho prítokov – regulácia.

Predpokladané prínosy:

- vytvorenie podmienok pre ekonomickú stabilizáciu rozvoja obce,
- zvýšenie atraktivity obce pre podnikanie,
- znižovanie znečistenia podzemných a povrchových vôd,
- vytvorenie pracovných príležitostí pri budovaní infraštruktúry,
- zníženie potencionálnych následkov povodní.

2.3. Zásobovanie obce energiou a úspora energie:

Opatrenia:

- znižovanie spotreby energie a zvyšovanie účinností energie,
- posilnenie vedenia a vybudovanie nových TS podľa potreby,
- znižovanie strát a zvyšovanie spoľahlivostí sietí,
- informovať obyvateľov o úsporách energie.

Predpokladané prínosy:

- zlepšenie vybavenosti obce, efektívne využitie investícií pre rozvoj obce,
- zvýšenie atraktivity obce pre podnikanie.

2.4. Rozvoj telekomunikačnej infraštruktúry:

Opatrenia:

- zabezpečenie komunikačných potrieb obce (dobudovanie k novonavrhaným stavbám a estetické rozloženie v obci),
- kvalitná ponuka telekomunikačných, hlasových a dátových služieb pre spojenie vnútroštátne i zahraničné,
- zabezpečenie dostupnosti internetu na verejných staniciach s kvalitným pripojením, zavedenie moderných informačných technológií.

Predpokladané prínosy:

- zvýšenie atraktivity obce pre podnikanie, investorov, vyššia účinnosť propagácie a reklamy,

- rozvoj obchodovania, vytvorenie nových pracovných príležitostí,
- zapojenie podnikateľského, neziskového sektoru a občanov do riešenia obce,
- zlepšenie vybavenosti obce.

3. CESTOVNÝ RUCH, KULTÚRA, ŠPORT A VONKAJŠIE VZŤAHY

Strategické ciele:

Vybudovať a rozvinúť odvetvie cestovného ruchu v štruktúre regionálneho hospodárstva so zameraním na zvyšovanie konkurencieschopnosti, sociálno-ekonomických príležitostí, rastu životnej úrovne a dosiahnutie kompatibility systému cestovného ruchu s krajinami EÚ. Vytvoriť podmienky pre rast kvalifikácie ľudských zdrojov v cestovnom ruchu s dôrazom na kvalitu služieb a budovanie imidžu obce.

Vybudovať a rozvíjať infraštruktúru cestovného ruchu s potrebami obce v súlade s regiónom so zameraním na kvalitatívny a kvantitatívny rozvoj zariadení cestovného ruchu a ich základných a doplnkových služieb, a taktiež vytvorenie informačného centra v návaznosti na Poľskú republiku.

Komplex predpokladov cestovného ruchu v zmysle tradičného delenia zahŕňa prírodné predpoklady (reliéf, klíma, vodstvo, rastlinstvo a živočíšstvo), kultúrno- historické predpoklady (stavebné pamiatky, ľudová kultúra) a spoločenské predpoklady (demografické, sídelné, hospodárske, sociálne, politické, komunikačné, materiálo-technická základňa cestovného ruchu). Činitele, ktoré vstupujú ako komponenty komplexu predpokladov cestovného ruchu, hrajú pri určovaní lokalizácie objemu, časového priebehu a štruktúry rozdielnu úlohu. Z tohto hľadiska možno komponenty komplexu predpokladov cestovného ruchu rozdeliť do 3 základných skupín:

- 1, lokalizačné
- 2, selektívne
- 3, realizačné

Z hľadiska lokalizačných predpokladov najcennejšou devízou riešeného územia je vysokohodnotná zatiaľ prakticky nenarušená podhorská a horská krajina Ondavskej vrchoviny poskytujúca nevšedné turistické a rekreačné využitie v prírodnom prostredí, osobitá nie len v celom Slovenskom ale i v Stredoeurópskom kontexte. Dotknuté územie vytvára veľmi dobre lokalizačné predpoklady pre plné rozvinutie rekreácie a cestovného ruchu pri rešpektovaní priority ochrany prírody v území.

Z hľadiska selektívnych predpokladov má riešené územie veľmi dobré urbanizačné predpoklady CR v podobe zachovania horského sídla pre rozvoj vidieckej turistiky a chalupárstva. Značné príležitosti rovnako ponúka využitie prázdnych rodinných domov na turistické ubytovne, informačné centra a iné turistické služby. Územie naopak vykazuje komplikované demografické predpoklady v podobe prirodzeného a migračného úbytku obyvateľstva.

Z hľadiska realizačných pri hodnotení komunikačných predpokladov územie je od ostatného územia štátu odčlenené výraznou bariérou, vykazuje relatívne komplikovanejšie napojenie na nadradenú infraštruktúru, problémom zostáva ich kvalita cestných komunikácií s potrebou ich rekonštrukcie, či absencia dopravného prepojenia na kúpeľné mesto Bardejov, Giraltovcu, Prešov i rekreačnú oblasť Domaša.

Rovnakým problémom ostáva i materiálnotechnická základňa cestovného ruchu prejavujúca sa absenciou ubytovacích a stravovacích zariadení, zvlášť nedostatkom a dostupnosťou základných i rôznych doplnkových služieb pre kultúrne a športové vyžitie pasantov cestovného ruchu. Najbližšia rekreačná oblasť s relatívne vyhovujúcou infraštruktúrou cestovného ruchu k riešenému územiu je rekreačná oblasť Domaša a kúpeľné mesto Bardejov.

Hlavným motívom domácich i zahraničných návštevníkov je turistika a poznávací turizmus spojený s národnými kultúrnymi pamiatkami. Väčšina pasantov nezostáva v riešenom území kvôli chýbajúcej infraštruktúre dlhšie ako jeden až dva dni.

Osobitne cenný je prínos CR pre horské a podhorské oblasti s nerozvinutým priemyslom a málo priaznivými podmienkami pre intenzívnu rastlinu výrobu, kde je často jedinou najvhodnejšou možnosťou ich rozvoja a zábranou pre neželanú migráciu obyvateľstva z týchto oblastí do miest.

Rekreačné územné celky sú založené na prepojení viacerých rekreačných priestorov, rekreačných útvarov a turistických cieľov za účelom dosiahnutia vyššieho rekreačného a ekonomického účinku. Nemusí ísť vždy o súvislé rekreačné územie. Jednotlivé rekreačné priestory môžu byť od seba vzdialene a navzájom prepojené dopravou.

Rekreačný krajinný celok Nízke Beskydy predstavujú zachovalú horskú krajinu. Ležia v nej demograficky, geograficky i ekonomicky upadajúce sídla so zachovalou ľudovou kultúrou a drevenými kostolíkmi. Z hľadiska rozvoja cestovného ruchu je tento rekreačný krajinný celok vhodný na špeciálne druhy turistiky – poznávanie hodnotnej horskej prírody a kultúrneho dedičstva formou ekoturistiky a etnoturistiky.

V obci úplne absentuje ponuka ubytovania v súkromí a rovnako je minimum rekreačných chalúp.

Vybudovanie hospodárskeho remeselného dvora – agroturistická zóna agroturistika – kone, ukážka chovu domácich zvierat, výroby pôvodných remesiel s ukážkou domácich zabíjačiek.)

Najviac uplatňovaný formám dynamickej turistiky patrí pešia turistika. Ondavská vrchovina tvoriaca súčasť Nízkych Beskýd zatiaľ vykazuje nie príliš hustú sieť turistických chodníkov, čo predstavuje významné pozitívum z hľadiska záťaže na okolité prostredie a umožňuje turistom a ostatným obdivovateľom divokej horskej prírody pohyb v skutočných priestoroch ticha.

Pre zimnú turistiku na bežkách slúžia všetky trasy vyznačených turistických chodníkov poľné a lesné cesty.

Návrh:

Vybudovanie peších a cykloturistických trás.

Cyklotrasy:

Brezov - Kalnište – Lužany pri Topli – Giraltovce – Chmeľov – Kapušany s napojením na Prešovskú magistrálu.

Brezov - Kalnište – Brezov – Fircová - Valkovce – Šarišský Štiavnik – Stročín – Svidník – Dukla – Poľsko.

Brezov - Kalnište – Brezov – Fircová - Valkovce – Šarišský Štiavnik – Beňadikovce – Ortuťová – Bardejovské kúpele.

Brezov - Kalnište – Giraltovec - RO Domaša – Stropkov – napojenie na jestvujúce trasy.

Brezov - Kalnište – Giraltovec – napojenie na jestvujúce cyklotrasy.

Brezov – Štefurov – Šarišský Štiavnik – Svidník – Dukla- Poľsko.

Pešia turistika:

Brezov - Kalnište – Brezov - Vrch Fircová - s napojením na súčasné pešie chodníky od Giraltovec až po RO Domaša.

Brezov - Kalnište – Šarišský Štiavnik a napojenie na jestvujúce trasy.

Brezov - Kalnište – Hanušovce nad Topľou – napojenie na jestvujúce trasy.

Podpora a realizácia projektov medzinárodnej spolupráce.

V katastri obce usadenie informačných tabúl s vyznačením trás, zón oddychu, športového areálu, kultúrno-informačného centra, reštauračných zariadení, kultúrnych pamiatok a mapou regiónu.

Udržiavanie a rozvoj kultúrnych akcií pre občanov, ale aj turistov, čím je potrebné posilniť kultúrno-spoločenský charakter obce.

Zamerať sa na krátkodobý cestovný ruch s celoročným využitím a s hlavnými druhmi rekreačných činností: poznávanie pamiatok, letné športy, zimné športy, agroturistika, rozvoj cestovného ruchu.

Opis produktu

Riešené územie obce svojou prírodnou scenériou, historickým potenciálom a daným stupňom úrovne turistickej infraštruktúry vytvára podmienky pre podstatne dynamickejší rozvoj cestovného ruchu.

Pri navrhovaní produktov cestovného ruchu uplatňovaných v riešenom území, je potrebné vychádzať predovšetkým z jeho geomorfologického charakteru, z klimatických podmienok a z jeho daností.

Vychádzajúc z ÚPN-VÚC Prešovského kraja, aktivity cestovného ruchu v regióne Ondavská vrchovina z hľadiska koncepčného sú zamerané predovšetkým na:

- *Rekreačný pobyt v prírode*

- v podhorskom prostredí so zameraním na zimné športy (lyžovanie) a horskú turistiku,

- *Poznávací turizmus*

- spoznávanie prírodných krás, atraktivít a kultúrneho dedičstva,

- *Vidiecky turizmus*

- využívanie chalupárstva, individuálnych chát a prenajímanie lôžok v rázovitom vidieckom osídlení, a vidiecka turistika.

Riešené územie má predpoklady pre všetky uvedené možnosti využívania svojho územia.

Je potrebné zamerať sa na zvyšovanie príťažlivosti riešeného územia prostredníctvom kvalitných tradičných i netradičných ponúk, ktoré vychádzajú z podmienok a tradícií riešeného územia. Je možné rozvíjať rodinné dovolenky, ekolo-

gické dovolenky, zimné dovolenky, zamerané predovšetkým na agroturistiku, hipoturistiku, skijoring, bežecké lyžovanie a na lyžiarsku turistiku.

Veľmi významnú úlohu v rozvoji cestovného ruchu zohráva estetické prostredie. Preto estetizácia obce - autobusové prístrešky, vykášanie voľných priestranstiev napr. pri turistických informačných zariadeniach, okolia verejných budov, okolia miestnych komunikácií a pod. musí byť súčasťou rozvojového programu obce pre cestovný ruch. Podobne je tomu aj s informovaním turistu a usmernením do jednotlivých častí obce, či k pozoruhodnostiam, alebo k dôležitým turistickým lokalitám (strediská agroturistiky, rybníky, informácie, významná historická zaujímavosť a pod.) a významným miestam (obecný úrad, kostol, a pod.).

Preto je potrebné vytvoriť jednotný informačný systém, ktorý bude zahŕňať

- systém označenia jednotlivých častí obce, resp. dôležitých častí obce,
- systém označenia dôležitých verejných budov (obecný úrad, kostol, a pod.), ubytovacích, reštauračných a pohostinských zariadení,
- systém označenia existujúcich zaujímavostí.

Turistické produkty ako dôležitý marketingový nástroj je možné úspešne vytvárať na základe existencie základných atribútov, predovšetkým je to dobrá technická a turistická infraštruktúra, spoľahlivý turistický informačný systém, koncepcia rozvoja CR v obci, akčný plán rozvoja cestovného ruchu v obci.

Nasledujúca časť kapitoly je zameraná na zhodnotenie, návrh a odporúčenia produktov realizovateľných v riešenom území s využitím v letnom a zimnom období a aj s celoročným využitím.

Riešené územie je územím vhodným pre celoročné využitie v cestovnom ruchu. Jeho ponuka pre dlhšie, ale i pre kratšie pobyty nie je dostatočná. Preto je nevyhnutné zvýšiť kvalitu, zaujímavosť i pestrosť turistickej ponuky, pritom je potrebné vychádzať z daností územia. V ďalšej časti kapitoly navrhujeme niekoľko produktov, ktoré využívajú danosti riešeného územia.

Z nich by si mala obec vybrať 4 až 5 ako prioritné a ďalšie vytvárať ako doplňujúce, podporujúce prioritné produkty.

Jednotlivé produkty navrhujeme v ďalšej časti tejto kapitoly rozdeliť podľa využiteľnosti na produkty:

- celoročného charakteru,
- pre zimné obdobie,
- pre letné obdobie.

Celoročné aktivity, flexibilita

a) Vidiecka rekreácia

- dovolenka a rekreácia na horskom vidieku, vidiecka turistika - celoročný produkt v spojení s viacerými formami turistiky.

Táto forma trávenia dovolenky a voľného času je čoraz viac vyhľadávanou domácimi i zahraničnými turistami, najmä ľuďmi z rušného a znečisteného mestského prostredia. Túto formu rekreácie obľubujú predovšetkým rodiny s deťmi, preto zariadenia tohto typu odporúčame vybavovať nenáročnými zariadeniami pre aktivity

detí, skvalitňovať podmienky pre aktívny pobyt rodín v riešenom území, skrášľovať životné prostredie obce a pod.

Samotný pobyt na vidieku je pre určité cieľové skupiny turistov žiadaným a veľmi obľúbeným. Vidiek im ponúka iný pohľad na život, poskytuje možnosť prežiť mnoho zážitkov, stáva sa pre nich zdrojom nielen oddychu a rekreácie, ale veľakrát aj zdrojom inšpirácie. Aj preto má vidiecka turistika značné predpoklady stať sa jedným z najdôležitejších rozvojových prvkov obcí.

Riešené územie má pre túto funkciu vhodné predpoklady, predovšetkým sa jedná

- o využitie staršieho a opusteného domového a bytového fondu na chalupárstvo, ale aj výstavby nových rekreačných chat,
- o využitie rozsiahlych lokalít individuálnych chat na katastrálnom území vidieckych sídiel formou prenájmu alebo poskytovania lôžok,
- o možnosť ubytovania návštevníkov v rodinných domoch.

Odporúčania, návrhy:

Vzhľad obce je jedným z najvýznamnejších faktorov, ktorý ovplyvňuje dojem turistu a zanecháva príjemný alebo negatívny zážitok. Upravené záhrady, udržiavané fasády objektov s ich okolím vyvolávajú u turistu už pri prvom kontakte s obcou príjemný pocit, ktorý môže mať kladný vplyv na jeho dĺžku pobytu, frekvenciu pobytov v obci či odporúčenia známym. Toto je veľmi účinná reklama. Preto sa odporúča:

- skrášľovať a udržiavať čistotu verejných priestranstiev,
- zo strany obce vytvoriť motivačné podmienky pre skrášľovanie súkromných zariadení a priestranstiev (súťaž s vyhodnotením a ocenením o najkrajšiu predzáhradku, o najkrajší balkón a pod.),
- na vybraných miestach v hlavných turistických častiach vytvoriť jednoduché komplexy pre detské hry a aktivity.

b) Rehabilitácia, regenerácia - preventívno-liečebné pobyty

V súčasnosti sa zintenzívňuje preventívna starostlivosť o zdravie organizovaním preventívno-liečebných pobytov v lokalitách vhodných pre takéto pobyty. To znamená, v lokalitách s vhodným ekologickým prostredím, s potrebnou infraštruktúrou, s primeranou ponukou služieb. Za predpokladu zabezpečenia týchto podmienok, obec má predpoklady pre rozvoj tejto ponuky. Aj z pohľadu zdravotníckych poisťovní je prevencia vítaná a finančne zabezpečená. Preventívne a liečebné pobyty sa zameriavajú predovšetkým na detského pacienta.

c) História obce – kultúrne dedičstvo

Tento produkt môže byť pri dobrom marketingu veľmi významným rozvojovým prvkom cestovného ruchu v riešenom území.

Z pohľadu turistu poznávanie histórie patrí k najvyhľadávanejším zaujímavostiam vôbec. Ukážky historických pamiatok zatriktívňujú každé územie.

Navrhujeme

- využiť históriu obce na výraznejšie zviditeľnenie, spropagovanie a zatriktívnenie riešeného územia,
- na základe zmapovania, sprístupnenia a označenia existujúcich dôkazov histórie obce, vytvoriť špecifický produkt s prezentáciou historickej činnosti,
- zároveň vytvoriť špeciálne trasy pre peších turistov, cykloturistov a mototuristov (s ich vyznačením), ktoré by návštevníka viedli a informovali o histórii obce a okolia,
- dokumentáciu, predmety, poprípade zariadenia menších rozmerov doporučujeme sústrediť na jedno miesto v interiéri, poprípade aj v exteriéri. Vhodnou sa javí informačné centrum v obci.

Odporúčania, návrhy:

- vo vyššie spomínanej budove informačného centra vytvoriť podmienky pre prezentáciu histórie obce, a to v interiéri, prípadne v exteriéri, zriadiť predaj upomienkových predmetov, informačných materiálov a pod. (riešiť samostatným projektom),
- vytvoriť a osadiť systém označenia historicky zaujímavých prvkov histórie obce (informačné panely) - s následným vytvorením informačnej brožúry s mapkou; vytvoriť náučnú trasu zameranú na históriu obce a okolia pre peších turistov, cykloturistov a mototuristov; spracovať samostatný projekt a odborne vyznačiť buď ako miestne značkované trasy alebo ako náučné značkované trasy; v záujmovom území sú tieto historické prvky vhodné na turistické a náučné využitie:

d) Hipoturistika (kone)

Jazda na koni, jazda na saniach a povoze ťahaných konským záprahom by mala byť nielen atrakciou, ale aj súčasťou poznávania obce, jej zaujímavostí. Hipoturistika je obľúbenou a značne sa rozvíjajúcou formou turistiky na Slovensku.

Využívanie tohto produktu v zime doporučujeme so zákazom pre jazdu na koni po upravovaných lyžiarskych turistických a bežeckých trasách.

e) Rybacie špeciality

Zrealizovaním zámeru výstavby zariadenia pre prípravu rybacích (pstruhových) špecialít môže značne ovplyvniť rozvoj turistiky v obci.

f) Poznávanie regiónu, zábava a náhradný program

Cieľom je obohatiť ponuku pre dovolenkujúcich hostí o zábavu a vyplnenie voľného času, aj počas nepriaznivého počasia a súčasne upozorniť na zaujímavosti, možnosti a prednosti riešeného územia v spojení s blízkym okolím. Doporučuje sa, aby boli v dovolenkových centrách ponúkané poznávacie a náučné prehliadky a vychádzky s odborným sprievodcom. Takýmto odborným spôsobom sa dovolenkujúci hostia oboznámia s územím (história, príroda, tradície, lesníctvo, geológia, atraktivity, život na vidieku, vyspelosť ľudí žijúcich a tvoriacich na tomto území) a rozšíria sa ich poznatky k rôznym témam. Ponuky k tematickým sprevádzaným prehliadkam by

mali byť koordinované a spoločne organizované so susednými obcami.

Ako veľmi potrebné sa javí doplnenie ponúk o možnosti:

- večernej zábavy,
- premietanie diapozitívov s prednáškou o obci, o faune a flóre, a kultúrnych pamiatkach, a to aj v jazyku najviac navštevujúcich zahraničných hostí,
- premietanie náučných videofilmov (fauna a flóra, história mikroregiónu a pod.), videofilmov letnej, resp. zimnej ponuky s cieľom prípadného budúceho letného pobytu, - prístup k internetu a ďalšie podobné činnosti.

Zimné obdobie

Hlavnými aktivitami zimnej ponuky sú turistické a rekreačné využitie v zimnom období nedostatočne kvantitatívne a kvalitatívne rozvinutá. Podmienky, ktoré sú v riešenom území k dispozícii, je potrebné v krátkom čase primerane zhodnotiť a využiť pre zdynamizovanie cestovného ruchu. Pri ich rozvoji je potrebné rátať s ich možným celoročným využívaním.

Návrh produktov, podporujúcich rozvoj cestovného ruchu v zimnom období v riešenom území:

a) Lyžiarska turistika - putovanie zasneženou krajinou- hipoturistika

Putovanie na bežkách po zasneženej krajine a jej spoznávanie, si získava čoraz viac prívržencov. Lyžiarska turistika pozná viaceré formy, napríklad vychádzky na bežkách v blízkom okolí pobytu (strojovo upravené trate), jedno alebo viacdňové náročnejšie výlety na lyžiach po neupravených trasách (spravidla po značených chodníkoch pre pešiu turistiku alebo cykloturistiku) alebo hviezdicové putovanie na lyžiach.

b) Verejné športové súťaže- hipoturistika

- slalom, beh na lyžiach, diaľkový pochod pre deti, dospelých, pre rodiny
Súťaže plnia funkciu nielen porovnávania sa, ale aj sociálnu funkciu, funkciu zábavy.

c) Karneval na lyžiach- hipoturistika

Formou zábavy s prvkami súťaživosti vytvoriť u turistov prostredie pre prežitie príjemných zážitkov.

Turisti preoblečení za masku jazdia na miernom svahu a "jury" hodnotí masky podľa viacerých kritérií, napr. námet, vzhľad, vtipnosť, umelecký dojem počas jazdy apod. Zvláštne čaro má karneval pri umelom osvetlení, alebo pri skijoringu.

d) Adrenalinové športové aktivity

Vytvoriť ponuku pre fyzicky i psychicky náročné aktivity s komplexným zabezpečením podmienok pre ich uskutočnenie – hipoturistika.

Letné obdobie

V súčasnej ponuke sú v letnom období k dispozícii dobré predpoklady pre:

- pešiu turistiku,
- čiastočne cykloturistiku,
- jazdu na koni (povoze),
a to tak pre samostatné produkty, ako aj na ich kombináciu v ponuke,
- podmienky pre možnosť spoznávať históriu riešeného územia,
- podmienky pre jazdu na koni (povoze ťahanom koňmi),
- podmienky pre ďalšie voľnočasové aktivity, napr. minigolf, vzdelávacie akcie, pestovanie záľub, detské ihrisko.

V ďalšej časti tejto kapitoly uvádzame návrh niekoľkých typov produktov, ktoré je možné v riešenom území uplatniť.

Uvádzané produkty vychádzajú z daností a podmienok v riešenom území, pričom sa poukazuje na možnosti rozvíjania, rozšírenia ponuky a jej význam, na obohatenie územia o potrebné vybavenie pre pokrytie potrieb turistov.

a) Dovolenky pre rodiny

Predpokladom pre rodinné dovolenky, tzn. pre rodiny prevážne s malými alebo školopovinnými deťmi sú vhodné zariadenia prispôbené deťom. K nim patria dovolenkové ubytovacie zariadenia pre rodiny, v riešenom území sú vhodné najmä dovolenkové (rekreačné) domy a penzión. V obci je zatiaľ iba sporadicky využívané ubytovanie na súkromí v existujúcom obývanom domovom fonde. Dôležitú úlohu pri tomto druhu dovolenky zohrávajú zariadenia pre voľné chvíle a ihriská pre deti. V riešenom území môžu byť veľmi atraktívne zariadenia, agroturistika, hospodársky dvor a ihriská vo voľnej prírode, pieskoviská, vo väčších zariadeniach zriadené herne so zodpovedajúcim vybavením a miestnosť s televízorom pre deti s programovou ponukou aj v ich rodnom jazyku (navrhujeme poľský, maďarský, nemecký, anglický). V ubytovacích zariadeniach typu hotel, penzión a u ostatných prenajímateľov ubytovacích zariadení by malo byť dostatočné množstvo hier pre deti, v stravovacích zariadeniach majú byť v ponuke detské jedlá uvedené v jedálnom lístku, detský jedáľenský kútik s detským nábytkom.

b) Zelená pre zdravie

Dovolenkové pobyty pre klientov všetkých vekových kategórií, ktorých cieľom je upevnenie zdravia, podľa možností pod dohľadom odborného lekára s usmernením k pravidelnej starostlivosti o zdravie a k správnym stravovacím návykom. Dôležitým prvkom je pohyb na čerstvom vzduchu v estetickom a prírodnom prostredí. Riešené územie má veľmi dobré predpoklady pre takéto pobyty.

c) Na bicykli za spoznávaním a zdravím

Produkt je zameraný na kombináciu poznávania s rekreačným využívaním bicykla. Pre jeho uplatňovanie v ponuke je potrebné rozšíriť sieť značkových cyklotrás ako je uvedené v odporúčaniach v kap. infraštruktúra, označiť zaujímavosti riešeného územia ležiace na trasách, vydať lokálnu mapku resp. zabezpečiť zakonponovanie cyklotrás do cykloturistickej mapy, vytvoriť návrhy cyklotúr s vý-

chodiskom z riešeného územia a vydať vo forme brožúry a iné.

d) Rozvíjanie záľub

Dnešný turista sa oveľa viac ako v minulosti snaží využiť voľný čas aj na vzdelávanie. Veľmi obľúbené sú krátkodobé kurzy jazykov, fotografovania, maľovania, ručných prác. Rovnako rastie obľuba cestovania na miesta späté s hobby. Ako vhodnú aktivitu tohto charakteru odporúčujeme napríklad usporiadávanie 5 až 6 denných kurzov maľovania krajín pre začínajúcich maliarov alebo amatérov, kurzy práce s drevom (vyrezávanie drobných úžitkových predmetov), kurz tkania kobercov, jazykové kurzy a pod. Pre účastníkov musí byť zabezpečené ubytovanie, stravovanie, možnosti rekreačných a športových aktivít, regenerácia, doplnkový poznávací program.

e) Animačné programy

Tento produkt je vysoko variabilný a maximálne sa prispôsobuje požiadavkám zákazníka. Podľa jeho želaní sa mu pripraví návrh programu, ktorý sa následne pripomienkuje, upravuje a odsúhlasuje. Tieto programy tvoria vhodný doplnok k pobytom vybraných cieľových skupín. Umožňujú aktívne trávenie voľného času a vytvárajú priestor pre dosiahnutie zážitkov. Základnú ponuku tvoria detské animačné programy, animačné programy spojené s návštevou regionálnych atrakcií, kultúrne a zábavné programy. V rámci programov je možné zabezpečiť sprievodcovské služby.

f) Organizovanie fakultatívnych výletov

Umožňuje dosiahnutie rovnakého efektu ako pri animačných programoch. Podľa požiadaviek zákazníka sa zabezpečujú výlety do okolia. Bežnú ponuku tvoria výlety do zaujímavých častí Bardejovské kúpele, Svidník, Dukla, drevené kostoliky, s využitím náučných chodníkov, historických miest a lokalít i rekreačná oblasť Domaša) a pod.

Návrh rozvoja:

- podpora nových foriem vidieckej turistiky (hipoturistika – jazda na koni, povoze ťahanom koňmi),
- vybudovanie športovo rekreačnej zóny a rybníka,
- vybudovanie nových nenáročných rekreačno-športových zariadení pre vyžitie návštevníkov (hlavne pri ubytovacích zariadeniach),
- dobudovanie turistickej športovej infraštruktúry,
- dobudovanie informačného systému v jednotlivých častiach.

Spokojnosť návštevníka - dovolenkára je priamo úmerná kvalite, kvantite a pestrosti ponúkaných možností poznávania, rekreácie, zábavy, ubytovania, stravovania i ochoty a srdečnosti ľudí poskytujúcich rôzne služby. Infraštruktúra rekreácie je jednou zo základných súčastí súkolia cestovného ruchu.

Jej rôznorodosť, zaujímavosť a kvalita v značnej miere ovplyvňuje rozvoj cestovného ruchu.

Existujúca infraštruktúra rekreácie a športu využiteľná pre návštevníkov riešeného územia nezodpovedá potrebám dostatočného uspokojovania ich potrieb i záujmu.

Avšak z hľadiska možností, ktoré riešené územie má, je pre vytvorenie, rozšírenie primeranej infraštruktúry pre tieto aktivity dostatočný priestor.

Teda ak chceme dosiahnuť zvýšenie návštevnosti a primeranú dĺžku pobytu návštevníka - dovolenkára v riešenom území, nevyhnutným opatrením je rozšírenie, skvalitnenie a pestrosť ponuky pre rekreáciu a šport, ktorá je prepojená s turistickou infraštruktúrou a supraštruktúrou.

Nevyhnutnosťou je, aby plánovanie infraštruktúry rekreácie a športu bolo systematické, prispôsobené podmienkam daného územia, odborné spracované a aby následná jej realizácia bola uskutočnená odbornými organizáciami.

Súčasnú infraštruktúru rekreácie a športu na území obce z hľadiska zámerov v rozvoji cestovného ruchu a z hľadiska možnosti a danosti riešeného územia môžeme charakterizovať ako nedostatočne kvantitatívne a kvalitatívne rozvinutú, nezodpovedajúcu potrebám a požiadavkám súčasného návštevníka, resp. dovolenkára.

Škola jazdenia:

- jazda na koni pre náročných a pokročilých,
- jazda na koni pre začiatočníkov.

V miestnej časti obce možnosť vybudovania agroturistického centra a jazdeckého areálu:

- oplotenie,
- drevená rozhodcovská veža,
- drevená tribúna,
- parkúrové prekážky,
- zábavný park pre deti – oddychová zóna.

Hospodársky dvor s ukážkou chovu hospodárskych zvierat.

Regulatívy

Pri riešení jednotlivých aktivít v obci je potrebné rešpektovať tieto regulatívy:

1) Všetky druhy ochranných pásiem od VN el. vedenia, transformačných staníc, PHO vodných zdrojov, zdrojov minerálnych vôd, rozvodov plynu, regulačných staníc plynu, ČOV, lesa, dopravných zariadení v zmysle platných zákonov, vyhlášok a noriem SR.

2) V oblasti funkčného členenia a priestorového usporiadania:

- dodržať funkčnú hierarchiu
- využiť kvalitné prírodné prostredie a exist. stavebný fond pre rozvoj vidieckeho turizmu, chalupárstva, (agroturistika a hipoturistika).

3) V oblasti ochrany prírody:

- nepripustiť nadlimitné zaťaženie jednotlivých rekreačných priestorov,
- dodržať ekostabilizačné opatrenia,
- nové rekreačné zariadenia navrhovať predovšetkým v zastavaných častiach územia

a na odsúhlasených plochách,

- prednostne dobudovať technickú infraštruktúru, predovšetkým kanalizačný systém s ekologicky nezávadným čistením odpadových vôd,
- vykurovanie objektov riešiť nezávadným spôsobom,
- pri výstavbe nepripustiť nadmerné zásahy do terénu a maximálne chrániť vzrastlú i nízku zeleň.

Niektoré zámery a činnosti v riešenom území (výstavba športových, rekreačných a turistických ubytovacích zariadení, vrátane kempingov a iných objektov, lyžiarske trate, bežecké trate, tématické parky, rybníky, minerálne pramene, ČOV, kanalizačné siete a iné), podliehajú posúdeniu ich vplyvu na životné prostredie v zmysle zákona č. 391/2000 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon NR SR č. 127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie.

Príslušný povoľovací orgán: Ministerstvo hospodárstva SR, Ministerstvo pôdohospodárstva SR (zariadenia vodného hospodárstva).

4) Regulačné prvky priestorového a architektonického riešenia:

Architektonické riešenie objektov:

- dodržať mierku,
- penzióny, objekty občianskej a rekreačnej vybavenosti,
- maximálne dve nadzemné podlažia a využiteľné podkrovie,
- strechy sedlové, valbové, manzardové so sklonom 30° až 45°, s dôrazom na použitý materiál a farebnosť striech,
- materiálovo prispôbiť navrhované objekty prírodnému prostrediu (prírodné materiály),
- chatky a rekreačné domčeky: maximálne jedno nadzemné podlažie s obytným podkrovím,
- v navrhovaných areáloch územie doplniť vysokou zeleňou, sadovými úpravami, drobnou architektúrou, oplotením, ich architektonický výraz a použitý materiál nutne zosúladiť,
- pri výbere rastlinného materiálu je nutné zohľadniť požiadavky pôdne, klimatické, expozičné a zásadne použiť druhy typické pre túto oblasť,
- na oplotenie používať predovšetkým živé ploty.

3.1. Vybudovanie systému verejnoprávnych partnerstiev v oblasti cestovného ruchu na miestnej, regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni.

Opatrenia:

- vybudovanie inštitucionálnej siete na podporu rozvoja domáceho a zahraničného cestovného ruchu,   - vytvorenie inštitucionálneho rámca pre vzájomnú kooperáciu všetkých relevantných partnerov v oblasti cestovného ruchu (štátna správa, samospráva, okolité obce, tretí sektor, podnikateľská sféra a združenia),   - podpora rozvoja cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce.

Predpokladané prínosy:

- vybudovaná sieť inštitúcií zameranej na podporu a propagáciu cestovného ruchu v obci,
- rozvinutá a účinná cezhraničná spolupráca, úspešné získavanie finančných prostriedkov v oblasti rozvoja miestneho cestovného ruchu.

3.2. Osveta, výchova a vzdelávanie v súlade s potrebami a trendmi rozvoja cestovného ruchu.

Opatrenia:

- zvyšovanie povedomia, výchovy a vzdelanostnej úrovne obyvateľstva k cestovnému ruchu a jeho príležitostiam,
- vytvorenie kvalifikovanosti v oblasti cestovného ruchu.

Predpokladané prínosy:

- vytvorenie nových školiacich inštitúcií v oblasti cestovného ruchu,
- participácia obyvateľstva na skvalitňovanie cestovného ruchu, zvyšovanie životnej úrovne a zlepšovanie hospodársko-ekonomickej bilancie obce,
- odborne pripravený manažment – poskytovanie služieb v oblasti cestovného ruchu.

3.3. Rozvíjať vidiecky turizmus v kombinácii s agroturizmom vo väzbe na kultúrno-historický potenciál, tradície a zvyklosti.

Opatrenia:

- zvyšovanie príťažlivosti vidieka,
- podpora tvorby nových komplexných produktov cestovného ruchu (vybudovanie remeselného dvora, a iné),
- vytváranie imidžu konkrétnych lokalít a atraktivít,
- vybudovanie turistických, cykloturistických, sánkarských a bežeckých trás,
- využívanie grantových programov na rozvoj vidieckych oblastí,
- vybudovanie zóny oddychu a stredísk pre letné a zimné športy.

Predpokladané výnosy:

- existencia špecifických produktov CR zameraných na rozvoj pôvodných remesiel, rozvoj ručných prác, tkanie, vyšívanie,
- propagáciu historických, folklórnych a náboženských podujatí, zachovanie tradičných remesiel,
- zvýšený prísun turistov,
- príliv finančných prostriedkov do obce, jej zveľaďovanie a budovanie atraktívneho povedomia pre trvalo udržateľný rozvoj cestovného ruchu v obci,
- tvorba pracovných príležitostí,
- využívanie grantových programov zameraných na rozvoj vidieckej oblasti.

3.4. Zlepšenie podmienok pre rozvoj MSP v oblasti služieb cestovného ruchu.

Opatrenia:

- zabezpečenie jednotného prístupu k informáciám o možnostiach podpory MSP v cestovnom ruchu vrátane podporných programoch a štrukturálnych fondov,
- skvalitnenie propagácie obce v záujme získavania investorov a prílevu turistov,
- zvýšenie informovanosti o podporných programoch MSP.

Predpokladané prínosy:

- ľahšia orientácia pre podnikateľov v oblasti podpory CR,
- príprava projektov a príviv finančných prostriedkov z grantových schém a podporných programov.

3.5. Zachovať kultúrno-historické dedičstvo.

Opatrenia:

- ochrana a obnova pamiatkového fondu,
- podpora živej kultúry - folklór, ľudové remeslá, ochotnícke divadlo, literatúra, výtvarné umenie a iná kultúrno-zaujmová činnosť,
- podpora CR v oblasti kultúry,
- iniciovanie vzniku informačného systému kultúry.

Prínosy:

- zlepšenie technického stavu objektov zapísaných v zozname kultúrnych pamiatok,
- udržanie a rozvoj tradícií – folklór, ľudová tvorivosť a iné,
- zvýšenie úrovne poznania a budovania vzťahu k svojej obci,
- zlepšenie kvality života obyvateľstva, rozvoj kultúry v obci, zvýšenie atraktivity obce z pohľadu CR,
- zvýšenie informovanosti obyvateľov o kultúrnych podujatiach,
- systematická propagácia k vylepšeniu imidžu obce.

3.6. Skvalitniť informačný a orientačný systém.

Opatrenia:

- zvýšiť dostupnosť informácií o zaujímavostiach a atraktivitách služieb v obci,
- vybudovanie siete infraštruktúry turistických, cykloturistických, sánkarských a bežeckých trás.

Prínosy:

- existencia informačného systému zabezpečujúci veľmi rýchle, lacné a aktuálne služby pre turistov a návštevníkov obce zo všetkých oblastí súvisiaci s ich momentálnym pobytom, pohybom a potrebami.

3.7. Rozvoj cezhraničnej spolupráce.

Opatrenia:

- obec má nemá podpísanú medzinárodnú zmluvu o vzájomnej spolupráci a priateľstve,
- rozvoj komunikačných spojov, modernizácia a výstavba základne pre CR za jej súčasného prispôsobovania sa k štandardom EÚ,
- rozvoj alternatívnej turistiky.

Predpokladané prínosy:

- využívanie fondov cezhraničnej spolupráce na rozvoj obce, po podpísaní zmluvy,
- zvýšenie konkurencieschopnosti trhu,
- ekonomické prínosy – priame zdroje, nepriame zdroje,
- zlepšenie imidžu.

4. PODPORA A ROZVOJ PODNIKANIA

Strategické ciele:

Zvýšiť prístup podnikateľov k programom malého a stredného podnikania.

Vytvoriť prostredie uľahčujúce rozvoj nového podnikania.

Podpora a rozvoj nových podnikateľských aktivít.

Stabilizácia drobného podnikania v službách.

Vytvorenie pozitívneho podnikateľského prostredia zosúladeného s prirodzenými danosťami a možnosťami obce a vývojovými trendmi. Znamená to zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja prostredníctvom ekonomického rozvoja v oblasti služieb, poľnohospodárstve, cestovnom ruchu, agroturistike, stavebníctve a v iných hospodárskych odvetviach. Rozvoj ľudských zdrojov.

Posilnením rekreačnej funkcie je predpoklad ďalšieho zamestnania obyvateľov v smere cestovného ruchu.

Preferovať podnikanie v cestovnom ruchu penzióny, súkromné ubytovanie a prevádzky spojené s poskytovaním týchto služieb.

Vytvoriť podmienky ďalšieho rozvoja podnikania v obci ponukou miestnych prevádzok spracovateľského priemyslu týkajúci sa spracovania prírodného bohatstva územia obce. Využitie remeselného dvora pre obyvateľov so zameraním na pôvodné remeslá- tkanie, vyšívanie, kováčstvo, rezbárstvo, výrobkov z prútia, šúpolia,

...

Plochy výroby a služieb treba reštrukturalizovať podľa aktuálnych výhľadových potrieb s dostatočnými rezervnými plochami pre ďalší rozvoj.

Riešené územie z hľadiska rozvoja regiónu a zlepšenia situácie, vylepšiť stav poľnej cesty a mosta na Kalnište.

Špecifické ciele:

4.1. Stabilizácia a rozvoj existujúcich výrobných kapacít remeslá a poľnohospodárstvo a progresívne prispôbovanie ich profilu vývojovým trendom.

Opatrenia:

- zvýšenie využitia a vyťažnosti existujúcich perspektívnych, výrobných kapacít,
- zvýšenie finalizácie výroby.

Predpokladané výnosy:

- stabilizácia existujúcej výrobnéj základne,
- udržanie zamestnanosti,
- príležitosť pre uplatnenie domácich odborníkov.

4.2. Optimalizácia obecnej štruktúry a kvality podnikateľských subjektov v oblasti výroby.

Opatrenia:

- intenzívne využívanie podporných programov pre malé a stredné podnikanie,
- podpora a zvyšovanie úrovne podnikov.

Predpokladané výnosy:

- príchod zahraničných investícií k zvýšeniu efektivity a kvality výstupov podnikov,
- rozvoj efektívnejšieho systému podpory začínajúcim podnikateľom.

4.3. Vybudovanie a rozvoj dopravnej infraštruktúry.

Opatrenia:

- modernizácia miestnych komunikácií a zabezpečenie adekvátneho technického stavu dopravnej infraštruktúry,
- modernizácia autobusových zastávok, níkov, parkovísk, vybudovanie chodníkov.

Predpokladané prínosy:

- mobilita turistov a domácich obyvateľov,
- zníženie rizika nehodovosti.

4.4. Dobudovanie a rozvoj inžinierskych sietí

Opatrenia:

- výstavba nových inžinierskych sietí k novým IBV a k strediskám cestovného ruchu.

Predpokladané prínosy:

- pripravenosť územia obce pre rozvoj podnikateľských aktivít v oblasti cestovného ruchu ale aj v poľnohospodárstve a priemysle.

4.5. Rozvoj telekomunikačných sietí

Opatrenia:

- dobudovanie a výstavba nových telekomunikačných sietí,
- modernizácia telekomunikačných sietí.

Predpokladané prínosy:

- priblíženie sa moderným zahraničným investorom a obchodným partnerom,
- zvýhodnenie a zatriaktivnenie obce a jej podmienok pre podnikanie.

4.6. Efektívne umiestňovanie nezamestnaných na trhu práce

Opatrenia:

- vytvorenie komplexného systému rekvalifikácie reagujúceho na aktuálne problémy trhu,
- vytvorenie efektívneho systému umiestňovania nezamestnaných na trhu práce v oblasti samozamestnávania,
- osвета v oblasti samozamestnávania.

Predpokladané prínosy:

- znižovanie nezamestnanosti,
- znižovanie miery práce na trhu.

4.7. Posilňovanie sociálneho kapitálu

Opatrenie:

- podpora sociálnych infraštruktúr smerujúcich k zvyšovaniu kvality života,
- podpora využitia miestneho potenciálu na sociálno-ekonomický rozvoj (cestovný ruch, kultúra, prírodné zdroje a rozvoj MSP).

Predpokladané prínosy:

- spôsobilosť obce úspešne implementovať programy rozvoja,
- možnosti využívania finančných prostriedkov z EÚ,
- konkurencieschopnosť pri využívaní miestneho potenciálu.

5. POĽNOHOSPODÁRSTVO, LESNÍCTVO A VIDIECKY ROZVOJ

Strategické ciele:

Poľnohospodárska činnosť v katastrálnom území je daná prírodnými podmienkami, geografickou polohou a možnosťami ekologických vzťahov.

V súčasnej dobe sa pokračuje v poľnohospodárskej výrobe.

Z hľadiska ekonomickej činnosti je subjekt zameraný predovšetkým na rastlinnú a živočíšnu výrobu, na poľnohospodárske a iné služby. Podpora na pestovanie ekologicky nezávadných plodín a potravín, stabilita odbytu poľnohospodárskych produktov a zabezpečenie sebestačnosti v oblasti pestovania plodín, výroby mäsa a mlieka.

V osobitnej prílohe v zmysle vyhlášky MŽP SR 55/2001 Z.z. podrobne vyhodnotiť štruktúru poľnohospodárskeho a lesného fondu s uvedením plošných výmer, skupín BPEJ a všetkých potrebných údajov za celý kataster aby zodpovedné orgány štátnej správy mohli udeliť súhlas na nepoľnohospodárske využitie poľnohospodárskej pôdy resp. zábery LPF.

V lesnej výrobe akceptovať vyhlásené ochranné lesy v území a lesy osobitného určenia. Zachovať všetky zvyšky lesných porastov a rozptýlenej zelene a rešpektovať vyhlášku MK SSR č. 149/80 o ochrane stromov rastúcich mimo lesa. V žiadnom prípade nepripustiť náhradné rekultivácie na úkor posledných zvyškov vodných biotopov a lesných remíz v poľnohospodárskej krajine a tých, ktoré tvoria ekologické zázemie sídla.

Zeľaň: vzhľadom na obnovenie a posilnenie ekostabilizačných prvkov je potrebné spracovať plán komplexného ozelenenia celého intravilánu.

Špecifické ciele:

5.1. Zabezpečenie racionálneho obrábania PPF (Poľnohospodársky pôdny fond) so zohľadnením na vytvorenie trvalo udržateľnej sústavy hospodárenia.

Opatrenia:

- zabezpečenie preverenia bonity pôdy z hľadiska výrobných konkurencieschopnosti,
- vysporiadanie vlastníckych vzťahov s pôdou,
- zabezpečenie racionálneho PPF,
- návrh na racionálnu dotačnú politiku.

Predpokladané prínosy:

- racionálne využitie pôdy,
- odstránenie neefektívneho PPF.

5.2. Podpora dynamického rozvoja prvovýroby a priemyslu

Opatrenia:

- podpora modernizácie a technologickej inovácie prvovýroby,
- podpora zavedenia medzinárodných noriem kvality (ISO 9001 – normy EÚ),
- podpora vzdelávania pracovníkov v agrosektore.

Predpokladané prínosy:

- zvýšenie produktivity práce a kvality potravín,
- dosiahnutie konkurencieschopnosti a výrobných intenzít,
- znižovanie výrobných nákladov.

5.3. Ochrana PPF.

Opatrenia:

- zvyšovanie ochrany PPF pred povodňami a záplavami,
- znižovanie znečistenia pôdy a vody z poľnohospodárskej výroby,
- znižovanie vodnej a veternej erózie.

Predpokladané prínosy:

- stabilizácia hospodárenia na pôde,
- zvýšenie ochrany majetku,
- zabezpečenie ekologickej čistoty a kvality životného prostredia.

5.4. Rozvoj turizmu a agroturizmu vo vidieckom priestore.

Opatrenia:

- zvyšovanie vedomia vidieckeho obyvateľstva na využívanie jestvujúcich stavieb, budov na vidieku,
- zabezpečenie marketingu, propagácia vidieka – vidieckeho turizmu a agroturizmu,
- zabezpečenie dotačnej politiky štátu na budovanie agroturistických zariadení.

Predpokladané prínosy:

- efektívne využívanie vidieckej krajiny pre domácich a zahraničných hostí,
- zvyšovanie príjmov obyvateľov,
- stabilizácia osídlenia vidieka.

5.5. Zalesňovanie poľnohospodárskych ťažko prístupných pôd.

Opatrenia:

- pozemky s ťažkým terénnym reliéfom (veľká svahovitosť) začleniť do lesnej pôdy,
- vysporiadať hranice medzi PPF a LPF.

Predpokladané prínosy:

- definitívne vysporiadanie pozemkov medzi PPF a LPF,
- možnosť intenzívneho hospodárenia na lesnej pôde.

5.6. Podpora pri ozdravných opatrení v lesoch.

Opatrenia:

- získanie finančných prostriedkov od štátu, z fondov EÚ na vápnenie, postrekov chorých porastov,
- výsadba poškodených lesných pôd – drevinami s požadovaným genofondom.

Predpokladané prínosy:

- bohaté lesné porasty, bohaté na lesné plody a huby, plné zdravej zveriny, vyhľadávané domácimi a zahraničnými turistami.

5.7. Podpora rozvoja poľovníckej turistiky ako súčasť rozvoja vidieka.

Opatrenia:

- vytvorenie informačnej siete, propagačného materiálu pre domácich a zahraničných hostí,
- poskytovanie možnosti poľovačky,
- nárast turistickej, poľovníckej verejnosti na vidieku,
- možnosti prílevu finančných prostriedkov na vidiek (ubytovanie, stravovanie).

Predpokladané prínosy:

- bohaté lesné porasty, bohaté na lesné plody a huby, plné zdravej zveriny, vyhľadávané domácimi a zahraničnými turistami.

5.8. Stabilizácia a zlepšenie obhospodarovania poľovných revírov.

Opatrenia:

- intenzívna starostlivosť o zdravotný stav zveriny,
- dodržiavanie ročného povoleného odstrelu poľovnej zveriny,
- pravidelné zabezpečovanie objemových a jadrových krmovín na zimnú sezónu pre zverinu.

Predpokladané prínosy:

- poľovný revír bude vyhľadávaný domácimi i zahraničnými poľovníkmi pre hojnosť poľovnej zveriny v jednotlivých poľovných revíroch.

6. SOCIÁLNA OBLASŤ A ZDRAVOTNÍCTVO

Strategické ciele:

Vybudovanie sociálneho zázemia v obci:

- zlepšiť kvalitu sociálnych a zdravotníckych služieb pre starších ľudí odkázaných na celodennú starostlivosť, v súlade s reálnymi potrebami poskytovania komplexných služieb,
- podpora sociálne znevýhodnených skupín obyvateľstva,
- podpora rozvoja neziskových organizácií v oblasti sociálneho zázemia, systém terénnej opatrovateľskej služby pre seniorov,
- zvýšenie informovanosti obyvateľov o sociálnych službách,

Zdravotná starostlivosť pre občanov je poskytovaná v meste Giraltovce a v okresnom meste Bardejov.

V oblasti sociálnych služieb nie je v obci žiadne zariadenie. Zariadenie opatrovateľskej služby je vybudované v Bardejove.

Špecifické ciele:

6.1. Zvýšenie kvality sociálnych služieb

Opatrenia:

- spracovanie štandardov kvality a finančnej náročnosti služieb.

Predpokladané prínosy:

- spokojnosť prijímateľov služieb.

6.2. Dosiahnutie aktívnej účasti na starostlivosti o zdravie.

Opatrenia:

- zlepšiť prístup občana k informáciám o ochrane zdravia.

Predpokladané prínosy:

- prostredie podporujúce rozvíjanie zdravého životného štýlu občana.

7. ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Strategické ciele:

Starostlivosť o životné prostredie je vymedzená troma cieľmi:

- zníženie objemu komunálneho odpadu,
- zníženie spotreby fosílnych palív – využitie z obnoviteľných zdrojov energie,
- zlepšovanie vodného hospodárstva.
- Ochrana a skvalitňovanie životného prostredia. Vybudovanie vysokej kvality ŽP, ktorá je prirodzenou a neoddeliteľnou súčasťou rastu kultúry života a ekonomických aktivít obyvateľov. Stav životného prostredia v riešenom území je uspokojivý.

Ovzdušie:

Riešene územie z hľadiska čistoty ovzdušia predstavuje relatívne homogénny priestor. Kotliny a údolia sú v prevažnej miere postihnuté lokálnymi zdrojmi znečistenia, zvlášť v prípade inverzných situácií, vrcholové oblasti sú naopak do určitej miery atakované diaľkovým prenosom emisií priemyselných aglomerácií. Relatívnu homogénnosť územia mohli narušovať priestory kumulácie zdrojov a činnosti spôsobujúcich znečistenie ovzdušia (priemyselné plochy, koncentrácia dopravy a pod.). Takéto výrazne zdroje znečistenia ovzdušia však v riešenom území zastúpené nie sú.

Voda:

Je nevyhnutnou súčasťou životného prostredia všetkých rastlinných a živočíšnych ekosystémov. Zabezpečenie dostatku kvalitnej čistej vody je preto jednou zo základných požiadaviek existencie človeka. Do riešeného územia nezasahuje žiadne významná vodohospodárska oblasť. Vybudovanie vodovodnej siete.

Povrchové vody patria do čiastkového povodia Bodrogu. Miestne potoky sú prítokom rieky Topľa. Pri hodnotení kvality povrchovej vody môžeme konštatovať, že na tomto území sa predpokladá zaťaženie toku predovšetkým biologickým a mikrobiologickým znečistením. Vzhľadom na absenciu adekvátneho zneškodňovania odpadových vôd. Akútna úprava koryta rieky Topľa, z dôvodu častých záplav konzultovať s povodím Bodrogu – vypracovanie Protipovodňového plánu, (riešenie dažďovej vody v obci).

Ďalším zdrojom znečistenia a ohrozenia kvality podzemných a povrchových vôd je poľnohospodárska výroba predovšetkým koncovka živočíšnej výroby.

Vybudovanie ČOV – riešenie domovými a skupinovými čističkami.

Kontaminácia pôdy:

Z cudzorodých látok do pôd prispievajú najmä priemyselné, energetické a dopravné emisie, agrochemikálie. Z hľadiska kontaminácie pôd sú v riešenom území zastúpené pôdy nekontaminované a pôdy mierne kontaminované.

Hluk:

Je akustický fenomén hluku. Podľa poznatkov zdravotníctva 65 dB predstavuje hranicu, od ktorej začína byť negatívne ovplyvňovaný vegetatívne nervový sys-

tém. V riešenom území sa nevykonáva monitoring hlukovej záťaže z cestnej dopravy. Vzhľadom na nízku intenzitu dopravy je však miera tejto záťaže vo všeobecnosti nízka. Jediným výraznejším mobilným zdrojom hluku sú prejazdy ťažkých nákladných automobilov prepravujúcich vyťaženú drevnú hmotu, stavebný materiál cez intravilán obce. Frekvencia ich prejazdov však nie je vysoká.

Významnejšie stacionárne zdroje hluku sa v riešenom území nenachádzajú.

Ochrana prírody:

Napriek zložitým podmienkam sa v riešenom území zachovali prírodné lesy.

Celé územie je s ekologického hľadiska kvalitné s veľkým potenciálom pre rozvoj rekreácie a turistiky.

V obci je potrebná výsadba izolačnej, filtračnej, verejnej, obytnej a vyhradenej zelene a doplniť aj na vhodných miestach aleje.

Ochrannú izolačnú zeleň je potrebné doplniť po obvode cintorína a rozostavaného Domu smútku. Dobudovať verejné priestory s adekvátnou parkovou zeleňou najmä v centre (Námestičko), štruktúru zelene začleniť do dedinskej horskej prírody.

Pásma hygienickej ochrany:

- okolo cintorína 50 m,
- okolo ČOV 50 m,
- hospodárskej a živočíšnej výroby 200 m,
- ochranné pásma plynovodov a elektrických vedení a komunikácií 20 m,
- 6 m ochranné pásmo okolo vodných tokov.

Protizvuková ochrana:

- zriadiť protihlukové bariéry ,
- pri športových areáloch a strediskách cestovného ruchu,
- pri nových IBV,
- pri hospodárskom dvore.

7.1. Ochrana a racionálne využívanie vôd, zabezpečenie dostatku pitnej vody.

Opatrenia:

- vybudovanie vodovodnej siete,
- vybudovanie ČOV,
- zlepšenie kvality povrchových tokov a podzemných vôd,
- zabezpečenie protipovodňovej ochrany a vododržnosti územia,
- v celej obci úprava nekrytej dažďovej kanalizácie, priepustov.

Predpokladané výnosy:

- zníženie miery zdravotného rizika obyvateľov,
- dosiahnutie dobrej kvality povrchových a podzemných vôd,
- predchádzanie povodniam.

7.2. Minimalizácia vzniku odpadov, ekologické nakladanie s odpadmi.

Opatrenia:

- znižovanie produkcie odpadov,
- zvýšenie podielu separácie odpadov a zhodnocovania separovaných odpadov,
- organizované a ekologické odstraňovanie odpadov,
- propagácia metód moderného odpadového hospodárstva.

Predpokladané prínosy:

- znižovanie produkcie odpadov,
- maximálne zhodnocovanie odpadov,
- znižovanie rizík nebezpečných odpadov.

7.3. Ochrana racionálne využívanie pôd.

Opatrenia:

- zabezpečenie protieróznej ochrany pôd,
- prevencia kontaminácie a eliminácia kontaminovaných pôd,
- zvyšovanie prirodzenej úrodnosti pôd.

Predpokladané prínosy:

- znižovanie rizika pôd eróziou,
- predchádzanie kontaminácie,
- zvyšovanie úrodností.

7.4. Ochrana ovzdušia.

Opatrenia:

- znižovanie objemu znečisťujúcich látok produkovaných do ovzdušia.

Predpokladané prínosy:

- zlepšenie imisnej situácie v ovzduší.

7.5. Enviromentálna osвета, výchová a vzdelávanie v súlade s potrebami a trendmi ochrany životného prostredia.

Opatrenia:

- rozšírenie a skvalitnenie enviromentálnej výchovy a vzdelávanie v školskom systéme i mimo neho,

- podpora osvedy a zájmu širokej verejnosti v problematike ochrany a skvalitňovania životného prostredia,
- zjednodušenie prístupu obyvateľov ku komplexným informáciám o stave životného prostredia v obci.

Predpokladané prínosy:

- dosiahnutie efektívneho systému enviromentálnej výchovy a vzdelávania v školách,
- zvýšenie informovanosti obyvateľov a ich zapojenie do ochrany životného prostredia.

8. VZDELÁVANIE A ŠKOLSTVO

Strategické ciele:

Dosiahnuť kompatibilitu vzdelania a kvalifikácie s požadovanou úrovňou EÚ, dôveryhodnosť a stabilizáciu školy. Prezentácia školy a predškolského zariadenia jej výsledkov. Ich modernizácia, zavádzanie progresívnych foriem výučby a praktických zručností.

Zlepšovanie mimoškolskej záujmovej činnosti a spolupráca školy s obyvateľmi obce. Podporovať výmenu vzdelávacích pobytov detí a učiteľov v zahraničí.

V obci sa nachádza ZŠ 1.– 4. a predškolské zariadenie.

Žiaci navštevujú ZŠ Marhaň a Giraltovice

Budovu predškolského a školského zariadenia je potrebné modernizovať, využiť pre súčasné a budúce potreby obce a jej obyvateľov. Vybudovanie detského viacúčelového ihriska.

Podpora organizovania pravidelných športových, záujmových a vedomostných súťaží. Výstavba nových a modernizácia existujúcich zariadení podporujúcich telesnú výchovu a telesný štýl.

8.1. Rozvoj vzdelávania.

Opatrenia:

- zapojenie relevantných partnerov do procesu vzdelávania,
- podpora rozvoja vzdelávania cez rekvalifikačné kurzy.

Predpokladané prínosy:

- vytvorenie možnosti na zvyšovanie a rozširovanie kvalifikácie obyvateľov,
- mnohostranné vzdelanie obyvateľov v záujme zvýšenia kvality ich života.

8.2. Zvýšenie vzdelanostnej úrovne občanov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Opatrenia:

- vytváranie možnosti pre intenzifikáciu prípravy detí zo sociálne znevýhodneného prostredia predškolského veku na vstup do školských zariadení,
- vytvorenie legislatívnych podmienok pre celodenný pobyt žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v kultúrne pozitívnom prostredí,
- presadenie rešpektu voči zákonom upravujúcim povinnosti rodičov v oblasti vzdelávania detí.

Predpokladané prínosy:

- zníženie sociálnej zaťaženia regiónu,
- zníženie podielu nevzdelaných a nekvalifikovaných obyvateľov.

9. VÝSTAVBA A FINANČNÉ ZABEZPEČENIE

Strategické ciele:

Hlavný dôraz by mal byť kladený na zaujímavé architektonické riešenie a celkový prínos novej výstavby pre nový charakter obce. Pri rešpektovaní katastrálneho územia a rešpektovaní vlastníckych vzťahov vzniká určitá škála pozemkov rôznej veľkosti a orientácie k svetovým stranám. RD môžu stať individuálne. Na pozemkoch RD povoľovať podnikateľskú činnosť bez negatívnych vplyvov na životné prostredie.

Návrh bývania bude akceptovať demografickú prognózu pre navrhovaný rok 2015. Z hľadiska použitia PPF návrh plôch na bývanie bude podmienený súhlasom užívateľov a vlastníkov pôdy ale hlavne kompetentných orgánov samosprávy.

Dominantné postavenie bude mať výstavba formou RD, modernizácia plôch a zariadení. Povoľovať novonavrhované IBV, riešiť prípojky.

Vytvoriť podmienky pre trvalé osídlenie v súčasnosti neobývaných a nevyužívaných domov:

- 1, pre návrat pôvodných majiteľov
- 2, v prípade nezájmu bývalých obyvateľov iniciovať zo strany OcÚ ich odpredaj
- 3, vytipovať neobývané a nevyužívané domy, pre ubytovanie turistických návštevníkov,
- 4, neobývané rodinné domy a stavby, ktoré sú v nevyhovujúcom stave po stránke bezpečnosti nespĺňajú kritéria podať návrh na ich asanáciu.

Výstavba:

- vybudovanie kanalizačnej a vodovodnej siete,
- modernizácia miestnych komunikácií, mostov, autobusových zastávok, výstavba a rekonštrukcia chodníkov a dažďovej kanalizácie v celej obci, dobudovanie parkovísk,
- vybudovanie hospodárskeho remeselného dvora – ukážka výroby pôvodných remesiel,
- modernizácia kultúrno-spoločenskej budovy na klub mladých, dôchodcov, internet. miestnosť, informačné centrum, knižnica, fitness centrum, posilňovňa,
- modernizácia budovy MŠ,
- vybudovanie športovo – oddychovej zóny,
- modernizácia a prestavba budovy súčasnej ZŠ, školský dvor, detské ihrisko a oplotenie,
- vybudovanie protipovodňového valu, úprava a spevnenie koryta miestnych potokov,
- vybudovanie náučných chodníkov, turistických a cykloturistických trás,
- modernizácia a prestavba hasičskej zbrojnice a úprava vonkajších priestorov,
- individuálna bytová výstavba (IBV) v navrhovaných lokalitách,
- plán ozelenenia a úprava verejných plôch, vysadenie parčíkov a stálej zelene, údržba existujúcej zelene,
- dostavba základnej infraštruktúry, trafostaníc, elektrického osvetlenia a rozhlasu k novým IBV a rekreačno-športovým zariadeniam,
- asanácia: v obci sa nachádzajú nefunkčné a neobývané stavby (rodinné domy, stodoly), ktoré z bezpečnostných, hygienických a estetických dôvodov je dôležité asanovať. Zo strany OcÚ osloviť vlastníkov týchto schátralých nehnuteľností,
- modernizácia a úprava miestnej kaplnky, úprava vonkajších priestorov s riešením zelene.

Informatívne vymedzenie etapizácie výstavby:

Č.	Stavba	Pozemok, vlastníctvo	Etapa výstavby
1.	Vybudovanie kanalizačnej a vodovodnej siete.	Obecné	I.
2.	Modernizácia miestnych komunikácií, mostov, autobusových zastávok, výstavba a rekonštrukcia chodníkov a dažďovej kanalizácie v celej obci a dobudovanie parkovísk.	Obecné	I.
3.	Vybudovanie hospodárskeho remeselného dvora.	Obecné	I. – II.
4.	MŠ – modernizácia, prestavba budovy.	Obecné	I. – II.
5.	Vybudovanie športovo – oddychovej zóny.	Obecné	II. – III.
6.	Modernizácia a prestavba budovy súčasnej ZŠ, školský dvor, detské ihrisko a oplotenie.	Obecné	II. – IV.
7.	Vybudovanie protipovodňového valu, úprava	Obecné	I. - II.

	a spevnenie koryta miestnych potokov.	Súkromné	
8.	Vybudovanie náučných chodníkov, turistických a cykloturistických trás.	Obecné Súkromné	II. – IV.
9.	Modernizácia a prestavba hasickej zbrojnice a úprava vonkajších priestorov.	Obecné	II. – IV.
10.	Individuálna bytová výstavba (IBV) v navrhovaných lokalitách.	Obecné súkromné	I.- IV.
11.	Plán ozelenenia a úprava verejných plôch, vysadenie parčíkov a stálej zelene.	Obecné	I. – IV.
12.	Dostavba základnej infraštruktúry, trafostaníc, elektrického osvetlenia a rozhlasu k novým IBV, rekreačno športovým plochám, novým zariadeniam.	Obecné	I. – IV.
13.	Asanácia: v obci sa nachádzajú nefunkčné a neobývané stavby.	Obecné	I. – IV.
14.	modernizácia a úprava miestnej kaplnky	Súkromné Obecné	I. – IV.

10. Finančné zabezpečenie

Finančné zabezpečenie hovorí o zdrojoch financovania, ktoré sú vnútorné, štátne, súkromné a zdroje EÚ.

Obec bude plne využívať možnosti čerpania finančných prostriedkov zo zdrojov EÚ a kofinancovanie bude riešiť z vlastných zdrojov, alebo vo forme úveru z bankových a nebankových inštitúcií a zo štátneho rozpočtu.

11. Rámec opatrení vlády

Podpora regionálneho rozvoja a cestovného ruchu ako významného zdroja pracovných príležitostí je v Európskej únii považovaná za jeden zo základných prvkov politiky hospodárskej a sociálnej súdržnosti. Jej cieľom je trvalo odstraňovať príčiny hospodárskych a sociálnych rozdielov v rozvoji jednotlivých regiónov a napomáhať postupnému vyrovnávaniu rozdielov v ekonomickej sile regiónov a v životnej úrovni ich obyvateľov. Štrukturálna a regionálna politika by mala byť dlhodobou cieľovo zameraná na vytváranie predpokladov pre racionálne využívanie zdrojov a harmonické usporiadanie všetkých hospodárskych i sociálnych funkcií sídiel a regiónov, vyvážený hospodársky a sociálny rozvoj, ako aj ekologickú rovnováhu územia a ochranu životného prostredia. Slovenská republika ako budúci člen sa plne pripravuje na realizáciu politiky ekonomickej a sociálnej súdržnosti

V Slovenskej republike verejná správa pôsobí a bude naďalej pôsobiť v tzv. oddelenom modeli (štátna správa a nezávislá územná a miestna samospráva). Vzťahy medzi orgánmi štátu, krajskou samosprávou, obcami a podnikateľskými a mimovládnyimi organizáciami sa budú riadiť na báze vzájomnej spolupráce (princíp partnerstva).

Vzhľadom na kultúrno-historický a prírodný potenciál celého územia Slovenska je podpora rozvoja cestovného ruchu oblasťou, ktorá si vyžaduje dlhodobú a sústavnú pozornosť tak zo strany ústrednej štátnej správy, samosprávy, záujmových zväzov a rozvojových združení ako aj podnikateľských subjektov.

Existujúci systém podpory rozvoja cestovného ruchu prechádza zásadnými transformačnými zmenami a konkrétne sa premieta v troch základných oblastiach:

- v oblasti legislatívy,
- v oblasti inštitucionálnej podpory,
- v oblasti podporných programov pre rozvoj podnikania i cestovného ruchu.

V zmysle zákonov súvisiacich s procesom decentralizácie a modernizácie verejnej správy prešla od 1. januára 2002 časť kompetencií z orgánov štátnej správy na samosprávnú úroveň. Týka sa to i kompetencií v oblasti regionálneho rozvoja a v rámci neho aj rozvoja cestovného ruchu.

11.1. Oblasť legislatívy

V tejto časti sú uvedené najdôležitejšie legislatívne normy, ktoré sa týkajú cestovného ruchu ako takého ako aj právne normy, ktoré majú za cieľ podporu podnikania a ekonomické oživenie regiónov.

S cieľom zabezpečenia koncepcnej činnosti v cestovnom ruchu Vláda SR na svojom zasadnutí začiatkom tohoto roka prerokovala a schválila uznesením číslo 185.

Národný program rozvoja cestovného ruchu, vrátane súboru opatrení. Následne tento dokument prerokovala aj národná rada SR. Z jej uznesenia číslo 1336 vyplynulo zriadenie Spoločnej komisie pre CR NR SR, ako aj požiadavka na predloženie návrhu na zriadenie Národného úradu pre cestovný ruch SR ako ústredného orgánu štátnej správy s účinnosťou od 1. januára 2002. Porada ekonomických ministrov však neodporučila tento úrad zriadiť kvôli nedostatku finančných zdrojov.

Národný program určil plnenie opatrení ako napr. prijatie zákona o združeniach cestovného ruchu, ako aj o komplexnom systéme financovania odvetvia, novelizáciu vyhlášky Ministerstva hospodárstva SR č. 125/1995 Z. z. o kategorizácii ubytovacích a stravovacích zariadení, vypracovanie a schválenie Regionalizácie cestovného ruchu ako základného rezortného marketingového dokumentu.

Z legislatívnych noriem, platných na území SR, sú dôležité v oblasti cestovného ruchu najmä tieto:

Zákon č. 281/2001 Z.z. zo 14.6.2001 o zájazdoch, podmienkach podnikania cestovných kancelárií a cestovných agentúr a o zmene a doplnení Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov, ktorý upravuje niektoré podmienky podnikania v cestovnom ruchu a vzťahuje sa na služby poskytované prevádzkovateľmi cestovných kancelárií a prevádzkovateľmi cestovných agentúr. Cieľom zákona je predovšetkým ochrana zákazníkov cestovných kancelárií. Zákon nadobudol účinnosť 1. októbra 2001.

Vyhláška Ministerstva hospodárstva SR č. 419/2001 Z.z. zo dňa 17. septembra 2001, ktorou sa upravuje kategorizácia ubytovacích zariadení a klasifikačné znaky na ich zaraďovanie do tried. Kategorizácia sa vzťahuje na podnikateľov, poskytujúcich ubytovanie na základe živnostenského oprávnenia. Vyhláška nadobudla účinnosť 1. novembra 2001.

Zákon č. 455/1911 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení noviel a doplnkov, posledná novela z. č. 279/2001 Z.z., na základe ktorej bola pohostinská činnosť a výroba pekárskejších a cukrárskejších výrobkov zaradená medzi

remeselné živnosti, prevádzkovanie cestovnej kancelárie, cestovnej agentúry, výkon sprievodcu cestovného ruchu, masérské služby, poskytovanie ubytovacích služieb v ubytovacích zariadeniach s prevádzkovaním pohostinských činností medzi viazané živnosti a prevádzkovanie zmenárne medzi koncesované živnosti. Živnosť sprievodca cestovného ruchu a masérské služby môžu vykonávať iba osoby s osobitnou odbornou spôsobilosťou.

Zákon č. 366/1999 Z.z. o daniach z príjmov v znení zákona NR SR č. 358/2000 Z.z., zákona NR SR č. 385/2000 Z.z., zákona č. 154/2001 Z.z., zákona č. 381/2001 Z.z. v znení §48 - Použitie podielu zaplatenej dane na osobitné účely, kde v odseku 3 sa hovorí o tom, že sumu zodpovedajúcu 1 % zaplatenej dane, ktorá nie je nižšia ako 20 Sk daňovník môže poskytnúť prijímateľovi, ktorým je - občianske združenie, nadácia, neinvestičný fond, nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby, účelové zariadenie cirkvi a náboženskej spoločnosti, organizácia s medzinárodným prvkom a Slovenský Červený kríž. V odseku 4 tohto paragrafu je ďalej rozvedené, že podiel zaplatenej dane možno poskytnúť prijímateľovi, ak predmetom jeho činnosti sú - rozvoj a ochrana duchovných hodnôt, ochrana ľudských práv, ochrana a tvorba životného prostredia, ochrana a podpora zdravia a vzdelávania, podpora športu detí, mládeže a občanov zdravotne postihnutých, poskytovanie sociálnej pomoci a zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt. Paragraf 34 tohto zákona - Položky odpočítateľné od základu dane v odseku 2 hovorí o tom, že od základu dane možno odpočítať daňovú stratu, ktorá vznikla najviac v troch zdaňovacích obdobiach bezprostredne predchádzajúcich obdobiu, v ktorom vykázal po tejto strate /úhrne strát/ kladný základ dane, a to rovnomerne počas piatich bezprostredne po sebe nasledujúcich zdaňovacích obdobiach za podmienky, že suma rovnajúca sa odpočítavanej daňovej strate bude preinvestovaná na obstaranie hmotného investičného majetku do skončenia tretieho zdaňovacieho obdobia, v ktorom je uplatňovaný odpočet pomernej časti straty. Paragraf 35 tohto zákona - Úľavy na dani a paragraf 35a hovoria o možnostiach využitia daňového úveru pre subjekty, podnikajúce na území SR s cieľom podpory prílevu zahraničných investícií na Slovensko.

Zákon o štátnej pomoci 231/99 Z.z., ktorý bol novelizovaný zákonom č. 434/2001 - umožňuje v okresoch podľa stanovených kritérií na výšku nezamestnanosti, poskytnúť štátnu pomoc malým podnikateľom pri obstarávaní hmotného (do výšky 50 % oprávnených nákladov) a nehmotného (25 % oprávnených nákladov) investičného majetku, pričom celková výška pomoci nesmie byť vyššia ako 3 mil. Sk.

Zákon č. 416/2001 Z.z. o prechode pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky na úseku cestovného ruchu ustanovil nasledovný prechod kompetencií:

Na úrovni obce (§2 písm.l zákona) prechádzajú pôsobnosti na úseku cestovného ruchu:

- vypracúvanie programov CR

- koordinovanie spolupráce právnických osôb vo veciach cestovného ruchu.

Bližšie špecifikovanú pôsobnosť a činnosť obcí a miest v oblasti cestovného ruchu možno charakterizovať do budúcnosti nasledovne. Obec na všestranný rozvoj a zabezpečenie potrieb jeho obyvateľov pre výkon samosprávy najmä:

a/ zriaďuje miestne združenia cestovného ruchu

b/ vyberá daň za lôžko za turistu a prenocovaný deň

c/ sústreďuje štatistické údaje za cestovný ruch v obci

d/ zabezpečuje výchovu miestneho obyvateľstva k cestovnému ruchu ako prvku predstavujúceho pozitívny vplyv na celkový vývoj obce.

Mestá a obce v zmysle **zákona č. 369/1990 Zb. v znení zákona č. 453/2001 Z.z.** o obecnom zriadení, môžu spolupracovať na základe zmluvy uzavretej za účelom uskutočnenia konkrétnej úlohy alebo činnosti, na základe zmluvy o zriadení združenia obcí, alebo zriadením, resp. založením právnickej osoby. Predmetom činnosti združenia obcí, ako právnickej osoby, môže byť okrem iného aj miestny cestovný ruch, pričom svojou činnosťou združenie obcí napomáha vytvárať podmienky na plnenie úloh obcí, ako aj úloh vyššieho územného celku.

Zákon č. 453/2001 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov sa menia a dopĺňajú sa niektoré zákony v tretej časti - Spolupráca obcí v § 20a až § 20f, ktorá rieši formy a zásady spolupráce obcí za účelom uskutočnenia konkrétnej úlohy alebo činnosti na základe zmluvy o zriadení združenia.

Podľa § 4 **Zákona č. 302/2001 Z. z.** o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) samosprávny kraj pri výkone samosprávy sa stará o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov. Pritom najmä (na úseku regionálneho rozvoja):

- a) zabezpečuje tvorbu a plnenie programu sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja územia samosprávneho kraja,
- b) vykonáva plánovacie činnosti týkajúce sa územia samosprávneho kraja,
- c) účelne využíva miestne ľudské, prírodné a iné zdroje,
- d) vykonáva vlastnú investičnú činnosť a podnikateľskú činnosť v záujme zabezpečenia potrieb obyvateľov samosprávneho kraja a rozvoja samosprávneho kraja,
- e) zakladá, zriaďuje, zrušuje a kontroluje svoje rozpočtové a príspevkové organizácie a iné právnické osoby podľa osobitných predpisov,
- f) spolupracuje s obcami pri tvorbe programov sociálneho a ekonomického rozvoja obcí,
- g) podieľa sa na riešení problémov, ktoré sa týkajú viacerých obcí na území samosprávneho kraja,
- h) rozvíja spoluprácu s územnými celkami a s orgánmi iných štátov,
- i) vykonáva ďalšie pôsobnosti ustanovené osobitnými zákonmi.

Podľa § 5 **zákona č. 302/2001 Z. z.** o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) samosprávny kraj môže v rozsahu svojej pôsobnosti spolupracovať s územnými a správny celkami alebo s úradmi iných štátov vykonávajúcimi regionálne funkcie.

Na základe § 16 **zákona č. 503/2001 Z. z.** o podpore regionálneho rozvoja samosprávny kraj na všeobecný rozvoj svojho územia a zabezpečenie potrieb jeho obyvateľov pri výkone samosprávy najmä:

- a) vypracúva, schvaľuje a pravidelne vyhodnocuje plnenie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja územia samosprávneho kraja, prípadne jeho častí, podieľa sa na ich uskutočňovaní a pravidelne vyhodnocuje jeho plnenie,
- b) vypracúva regionálny operačný program v spolupráci s ďalšími samosprávnymi krajinami, vytvárajúcimi štatistickú územnú jednotku na úrovni druhého stupňa, podieľa sa na jeho uskutočňovaní a pravidelne vyhodnocuje jeho plnenie,
- c) spolupracuje s ministerstvom a ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy na príprave národného plánu, na príprave sektorových operačných programov, spolupracuje s príslušným ústredným orgánom štátnej správy a s ostatnými sociálno-ekonomickými partnermi, podieľa sa na pravidelnom vyhodnocovaní ich plnenia,
- d) zabezpečuje trvalo udržateľný hospodársky rozvoj a sociálny rozvoj na území samosprávneho kraja,

- e) obstaráva a schvaľuje jednotlivé rozvojové projekty regionálneho charakteru, podieľa sa na ich uskutočňovaní a vyhodnocuje ich plnenie, vykonáva vlastnú investičnú činnosť a podnikateľskú činnosť,
- f) vypracúva, schvaľuje a vyhodnocuje plnenie jednotlivých programov medzinárodnej spolupráce na regionálnej úrovni a podieľa sa na ich uskutočňovaní,
- g) pravidelne monitoruje a hodnotí rozvoj územia samosprávneho kraja a pravidelne vypracúva správy o hospodárskom rozvoji a sociálnom rozvoji samosprávneho kraja,
- h) zabezpečuje prostriedky v rozsahu svojej pôsobnosti na odstraňovanie nežiadúcich rozdielov na území samosprávneho kraja,
- i) zabezpečuje vzájomnú spoluprácu s ďalšími samosprávnymi krajinami a rozvoj spolupráce s územnými celkami alebo s orgánmi iných štátov vykonávajúcimi regionálne funkcie pri výkone samosprávy,
- j) môže zriaďovať právnické osoby na podporu regionálneho rozvoja územia samosprávneho kraja, najmä agentúry pre regionálny rozvoj,
- k) vedie evidenciu programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja a obcí,
- l) plní ďalšie úlohy ustanovené osobitnými zákonmi.

V nadväznosti na vyššie citované zákony a ich ustanovenia Prešovský samosprávny kraj I **Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja v súlade s NSRR**. Na jeho vypracovaní sa podieľali pracovníci oddelenia regionálneho rozvoja PSK, ktorí svoje návrhy modifikovali a upravili do konečnej verzie po konzultáciách s odbornou verejnosťou, zastúpenou predstaviteľmi regionálnych rozvojových agentúr, BIC a RPIC, SOPK, Živnostenskej komory a reprezentantov tretieho sektora.

Výsledkom dokumentu, je materiál, ktorý poskytuje rámec rozvojovým aktivitám v Prešovskom kraji na roky 2007 až 2013.

Tento program na zabezpečenie rozvojových zámerov definoval 6 globálnych cieľov, a to:

1. Znižovanie zaťaženia životného prostredia
2. Výrazné zvýšenie odvetvovej a priestorovej diverzifikácie priemyslu
3. Významné zvýšenie ekonomickej aktivity malého a stredného podnikania z domácich zdrojov, dôraz na znižovanie nezamestnanosti
4. Dobudovanie infraštruktúry
5. Významné posilnenie všetkých druhov spolupráce
6. Rozvoj vidieka a poľnohospodárstva

Tieto globálne ciele boli rozpracované na podrobné špecifické ciele, opatrenia a úlohy na zabezpečenie ich dosiahnutia.

Aj keď oblasť cestovného ruchu a jeho potenciálny rozvoj sa prakticky dotýka každého globálneho cieľa, najvýznamnejšej pozornosti sa mu dostalo v rámci globálneho cieľa 3, ktorý okrem iných definoval oblasť cestovného ruchu ako špecifický cieľ č. 3, cez ktorý by sa mali realizovať nasledovné opatrenia:

- podpora vstupu investícií v záujme stabilizácie a vytvárania pracovných miest
- podpora tvorby produktov cestovného ruchu, rozvoj ľudských zdrojov a zvyšovanie úrovne poskytovaných služieb
- podpora rozvoja služieb so zameraním na malé a stredné podnikanie, zvýšenie uplatnenia informačných technológií
- podpora súkromných marketingových, odbytových a poradenských aktivít v oblasti cestovného ruchu

- podpora vytvárania pracovných miest

V súčasnom období kompetentní pracovníci pracujú v spolupráci s odborníkmi z oblasti regionálneho rozvoja na ROP Slovensko východ a jednotlivé sektorové operačné plány.

11.2. Oblasť inštitucionálnej podpory

Národná úroveň - V súvislosti s transponovaním celej potrebnej legislatívy Európskej únie do práva Slovenskej republiky sa stáva kľúčovou otázkou schopnosť garantovať implementáciu *acquis communautaire* a jej vymáhateľnosť. Je preto potrebné posilniť administratívne kapacity v oblasti regionálneho rozvoja s cieľom efektívne využívať programy zo štrukturálnych fondov EÚ.

Regionálny rozvoj je od 1.12.1999 v kompetencii Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky. Ministerstvo spolupracuje s ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy. V roku 1999 bol zriadený orgán pre všeobecnú koordináciu regionálneho rozvoja - Rada vlády SR pre regionálnu politiku pod vedením podpredsedu vlády SR pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj. Podpredsedom Rady je minister výstavby a regionálneho rozvoja SR. Medziministerské prepojenie je zabezpečené tiež prostredníctvom Prípravného výboru pre štrukturálne fondy EÚ. Hlavnou úlohou tohto výboru je zabezpečenie úspešnej prípravy Slovenska na efektívne využívanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov.

Dôležitým inštitútom pôsobiacim v oblasti štrukturálnej regionálnej politiky na Slovensku je Monitorovací výbor pre Rámec podpory spoločenstva. Jeho úlohou je prezentovať verejný záujem o sociálno-ekonomickú súdržnosť v rámci Slovenskej republiky. Prerokúva a odporúča na schválenie Národný rozvojový plán Slovenskej republiky, regionálne operačné programy a sektorové operačné programy pred ich predložením na rokovanie vlády SR. Ďalej monitoruje plnenie cieľov a priorít týchto plánov a programov. Prerokúva a odporúča vláde SR na schválenie výročné a záverečné správy o plnení určených cieľov a tiež prerokúva návrhy na zmenu obsahu národného plánu a operačných programov.

Výbor tvoria zástupcovia štátnej správy, samosprávy, podnikateľskej sféry a neziskového sektora. Môže mať maximálne 50 členov a jeho štruktúra je vytvorená pomerne v zmysle princípu partnerstva a s vyváženou participáciou mužov a žien. Momentálne má 32 členov. Výbor bude doplnený aj o zástupcov samosprávnych krajov (po dvoch z každého samosprávneho kraja).

V rámci MVaRR SR bola zriadená 1. júna 2001 **Implementačná agentúra regionálneho rozvoja** (Agentúra na podporu regionálneho rozvoja - v zmysle zákona o podpore regionálneho rozvoja).

Pripravuje sa zriadenie **"Manažérskeho, konzultačného a poradenského e-business centra, a.s."** Centrum prevezme odbornú gesciu za praktické školenie, budovanie a využitie e-business v ekonomike SR, vrátane vydávania a registrovania certifikátov pre bezpečný elektronický obchod. Výsledkom činnosti centra by malo byť zníženie zaostávania firiem voči štátom V4 a EÚ pri využívaní progresívnych e-business technológií a tým vytvorenie podmienok rastu konkurenčnej schopnosti firiem SR voči EÚ a svetu. Ďalej pomáhať firmám pri výbere efektívnych e-business riešení a tieto individuálne prispôbovať na konkrétne podmienky SR. V súčasnosti je v štádiu zrodu.

Krajská úroveň - Prešovský samosprávny kraj (PSK) má na výkon kompetencií v oblasti regionálneho rozvoja zriadený odbor strategického rozvoja, v rámci ktorého pôsobia referáty analýz, prognóz a programov regionálneho rozvoja, referát manažmentu a cestovného ruchu, referát územného plánovania a dopravy.

Za účelom podpory rozvoja regiónov a ich ekonomického oživenia sú na Slovensku vytvorené **odborné inštitúcie**, ktoré sa zaoberajú regionálnym rozvojom ako takým, podporou podnikania a samozrejme aj rozvojom cestovného ruchu. Keďže ide o pomerne značný počet inštitúcií so širokým záberom činnosti, v tejto časti je uvedená len stručná charakteristika týchto inštitúcií, pričom je uvedený kontakt, kde je možné získať viac informácií a ďalšie poznatky o realizovaných a pripravovaných podporných programoch.

Inštitúcie zodpovedné za realizáciu regionálnej politiky a politiky cestovného ruchu

Slovenská agentúra pre cestovný ruch (SACR) - bola zriadená v r. 1995 s cieľom vykonávať marketing, propagačné a informačné pôsobenie v záujme rozvoja cestovného ruchu Slovenska, vykonávať oficiálne zastúpenie v zahraničí. Základným poslaním agentúry je úsilie o rast aktívneho zahraničného cestovného ruchu z hľadiska počtu účastníkov a ekonomických prínosov, vytváranie pozitívneho imidžu Slovenska v zahraničí ako cieľovej krajiny cestovného ruchu, zvyšovanie účasti obyvateľstva na domácom cestovnom ruchu, poskytovanie marketingových poznatkov zo zahraničia a iných dôležitých informácií subjektom cestovného ruchu, profesijným združeniam a zväzom cestovného ruchu, regiónom, orgánom štátnej správy a samosprávy.

SACR svoje poslanie zabezpečuje marketingovou a propagačnou činnosťou doma i v zahraničí, pričom využíva rôzne formy, ako je:

- oficiálna účasť a propagácia Slovenska na vybraných výstavách a veľtrhoch cestovného ruchu formou národného stánku Slovenska,
- samostatné prezentácie Slovenska ako cieľovej krajiny cestovného ruchu,
- workshopy, pracovné stretnutia slovenských a zahraničných podnikateľských subjektov cestovného ruchu,
- tlačové konferencie v zahraničí,
- distribúcia informačných a propagačných materiálov,
- šírenie informácií prostredníctvom internetu,
- spolupráca v medzinárodných organizáciách cestovného ruchu.

SACR na domácom trhu spolupracuje s regiónmi a strediskami cestovného ruchu a tiež s nasledovnými združeniami:

- Slovenská asociácia cestovných kancelárií,
- Zväz hotelov a reštaurácií SR,
- Asociácia informačných centier Slovenska,
- Združenie lanoviek a vlekov - LAVEX,
- Zväz kúpeľov a žriediel SR,
- Slovenský zväz vidieckeho turizmu a agroturizmu,
- Slovenský cykloklub.

SACR je členom nasledovných medzinárodných organizácií:

- ASTA American Society of Travel Agents ,

- CEETB Central and Eastern Europe Travel Board ,
- CECTA Central European Countries Travel Association ,
- ETC European Travel Commission ,
- RDA Internationaler Bustouristik Verband e.V.

Kontakt: Slovenská agentúra pre cestovný ruch

Nám. Ľ. Štúra 1

974 05 Banská Bystrica

tel.: 048/4136146

<http://www.slovakiatourism.sk/>

SZVTA - Slovenský zväz vidieckeho turizmu a agroturizmu - združuje právnické a fyzické osoby, ktoré sú spôsobilé poskytovať služby v rámci cestovného ruchu na vidieku. Zväz zastupuje záujmy podnikateľov vo vidieckom turizme a v agroturizme. SZVTA je členom Európskeho zväzu vidieckeho turizmu a dovoleník na roľníckych dvoroch, so sídlom v Štrasburgu.

Kontakt: Slovenský zväz vidieckeho turizmu a agroturizmu

Dobrovičova 12

812 66 Bratislava

tel.: 02/59266333

Slovensko-švajčiarske združenie pre rozvoj cestovného ruchu - bolo založené v r. 1994. Hlavným cieľom združenia je ďalšie vzdelávanie v manažmente cestovného ruchu prostredníctvom domácich odborníkov za podpory švajčiarskeho know-how.

Činnosť združenia tvorí:

- vzdelávanie pracovníkov podnikov cestovného ruchu a hotelierstva, štátnej správy a samosprávy, regionálnych a miestnych združení cestovného ruchu,
- poradenská a publikačná činnosť ,
- sprostredkovanie praxe v zariadeniach cestovného ruchu vo Švajčiarsku.

Kontakt: Slovensko-švajčiarske združenie pre rozvoj cestovného ruchu

Tajovského ul. 10

974 00 Banská Bystrica

tel.: 048/4152782

AICES - Asociácia informačných centier Slovenska - bola založená v r. 1994 ako dobrovoľné, nepolitické záujmové združenie fyzických a právnických osôb pôsobiacich v oblasti informácií a cestovného ruchu. Asociácia vznikla na ochranu práv a oprávnených záujmov informačných centier Slovenska, na podporu a skvalitňovanie ich činnosti s cieľom propagovať Slovensko v záujme rozvoja domáceho a aktívneho cestovného ruchu.

Kontakt: Asociácia informačných centier Slovenska

Námestie mieru 1

031 01 Liptovský Mikuláš

tel.: 044/5514449

<http://www.infoslovak.sk/>

SACK - Slovenská asociácia cestovných kancelárií - bola založená v r. 1991. Združuje cestovné kancelárie so sídlom na území SR a ďalšie fyzické a právnické osoby, ktoré sú aktívne na trhu cestovného ruchu. Zastupuje a presadzuje záujmy svojich členov vo vzťahu k orgánom štátnej správy a samosprávy, je členom Svetovej federácie národných asociácií cestovných kancelárií - FUAAV/UFTAA, zabezpečuje spoločnú propagáciu na tuzemských a medzinárodných podujatiach, vydáva mesačník Aktuality pre členov.

Kontakt: **Slovenská asociácia cestovných kancelárií**

Bajkalská 25

821 01 Bratislava

tel.: 02/53419058

[e-mail: sack@ba.sknet.sk](mailto:sack@ba.sknet.sk)

ARVI - Agentúra pre rozvoj vidieka - je príspevková, nezisková organizácia, ktorej poslaním je podporovať aktivity trvalo udržateľného, vyváženého sociálno-ekonomického rozvoja vidieckych sídiel, tvorbu zamestnanosti a dodatočných príjmov pre vidiecke obyvateľstvo, pomáhať obciam pripravovať a realizovať projekty v týchto oblastiach a asistovať potencionálnym a existujúcim podnikateľským subjektom na vidieku v ich činnosti.

Kontakt: **Agentúra pre rozvoj vidieka**

Akademická ul. 4

949 01 Nitra

tel.: 037/6537259

<http://www.arvi.uvtip.sk/>

NARMSP - Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania - vznikla spoločnou iniciatívou programu Európskej únie PHARE a vlády SR. Hlavným cieľom agentúry je iniciovať rozvoj a rast existujúcich a novozaložených malých a stredných podnikov. Agentúra zabezpečuje koordináciu všetkých aktivít na podporu malého a stredného podnikania v SR, vrátane finančných na medzinárodnej, národnej a lokálnej úrovni.

Kontakt: **NARMSP**

Prievozská 30

821 05 Bratislava

tel.: 02/53417328, 53417333,

<http://www.nadsme.sk/>

Podnikateľské inovačné centrá /BIC/ a Regionálne poradenské a informačné centra /RPIC/ - podporujú hospodársky rozvoj na regionálnej úrovni prostredníctvom rozvoja malého a stredného podnikania. Ich dominantnou úlohou je poskytovať komplexné služby pre sektor malých a stredných podnikateľov v jednotlivých regiónoch Slovenska, v prípade BIC sa aktivity sústreďujú predovšetkým na podporu podnikateľov s inovatívnym zameraním.

V súčasnosti sieť BIC pozostáva z BIC v Bratislave, Prievidzi, Spišskej Novej Vsi, Košiciach a Banskej Bystrici. Štruktúru RPIC tvorí 12 centier rovnomerne rozmiestnených po celom území Slovenska. Činnosť týchto inštitúcií je koordinovaná Národnou agentúrou pre podporu malého a stredného podnikania.

Kontakt: **BIC Spišská Nová Ves, s.r.o.**

Zimná 72

052 01 Spišská Nová Ves

tel.: 053/4426254

SARIO - Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu je akciová spoločnosť, poskytujúca komplexné poradenské a investorské služby. Jej hlavnou úlohou je podporovať vstup zahraničného kapitálu na Slovensko a vytvárať v zahraničí pozitívny obraz o Slovensku ako krajiny s atraktívnym investičným prostredím.

Kontakt: **SARIO**

Drieňová 3

821 01 Bratislava

tel.: 02/48209311

<http://www.sario.sk/>

SOPK - Slovenská obchodná a priemyselná komora bola zriadená zákonom SNR č. 9/192 Zb. ako verejnoprávna inštitúcia. Členmi komory sú právnické a fyzické osoby, ktoré vykonávajú podnikateľskú činnosť okrem odvetvia poľnohospodárstva a potravinárstva. SOPK zastupuje a koordinuje spoločné záujmy svojich členov v podnikateľskej činnosti v tuzemsku i zahraničí, poskytuje im služby. Na Slovensku funguje sieť regionálnych komôr.

Kontakt: **Úrad SOPK**

Gorkého 9

816 03 Bratislava

tel.: 02/54433291

<http://www.sopk.sk/>

OBEO - Obchodno-ekonomické oddelenia pri zastupiteľských úradoch SR v zahraničí. Obchodní radcovia napomáhajú pri nadväzovaní kontaktov a obchodných stykov, získavajú pre firmy zo SR cenné informácie o trhu v danom teritóriu, prípadne informujú miestne podnikateľské kruhy o investičných a obchodných príležitostiach na Slovensku. Taktiež sa zapájajú aktívne do rôznych propagačných akcií a výstav. V súčasnosti má SR sieť 55 obchodných radcov v 47 krajinách. Informácie a kontakty na konkrétne OBEO možno získať na Ministerstve hospodárstva SR, na sekcii dvojstranných obchodných vzťahov, na tel. č. 02/4854 2113.

Bližšie informácie nájdete na webovskej stránke úradu vlády:

<http://www.vlada.gov.sk/phare/>

K dispozícií na Slovensku sú podporné programy v oblasti rozvoja cestovného ruchu a podpory podnikania, ktoré spravujú úrady práce, Ministerstvo hospodárstva a

ďalšie inštitúcie.

Podporné programy úradov práce

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR prostredníctvom krajských a obvodných úradov práce zabezpečuje politiku trhu práce v SR uplatňovaním vhodných nástrojov hospodárskej a sociálnej politiky.

Zdrojom financovania politiky trhu práce je **Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny**. Finančné prostriedky v ňom sa rozdeľujú na pasívnu politiku trhu práce (podpora v nezamestnanosti) a na aktívnu politiku trhu práce, ktorá vychádza z koncepcie rozvoja každého regiónu.

Podnikatelia a záujemcovia o podnikanie, ktorí spĺňajú svojim podnikateľským zámerom regionálne potreby, môžu požiadať o nasledovnú finančnú podporu:

a) podpora vytvárania nových pracovných miest

Na vytvorenie nového pracovného miesta môže obvodný úrad práce poskytnúť nenávratný príspevok, ak nové pracovné miesto vytvára:

- občan na prevádzkovanie alebo na vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti

Evidovanému nezamestnanému alebo občanovi, ktorí začne na základe dohody s OÚP prevádzkovať alebo vykonávať samostatnú zárobkovú činnosť a nie je zamestnancom, môže OÚP poskytnúť finančný príspevok, ak bude prevádzkovať alebo vykonávať túto činnosť po dobu 2 rokov. Príspevok sa môže použiť na úhradu nákladov na obstaranie hnutelných alebo nehnuteľných vecí, potrebných na dohodnuté pracovné miesto alebo úhradu nájomného za prenajaté priestory alebo pozemky potrebné pre samozamestnanie, alebo na splácanie úrokov z pôžičiek,

- zamestnávateľ:

pre evidovaného nezamestnaného

pre absolventa školy alebo pre mladistvého

b) podpora zamestnávania osobitných skupín občanov

- dlhodobozamestnaní,

- občan po uplynutí obdobia poberania rodičovského príspevku,

- občan ohrozený stratou zamestnania v dôsledku znižovania úrovne zamestnanosti jeho zamestnávateľom,

- príspevok na zriadenie a prevádzku chránenej dielne a chráneného pracoviska.

11.3. Program podpory rozvoja cestovného ruchu v Slovenskej republike

Cieľom Programu podpory rozvoja cestovného ruchu v Slovenskej republike je formou poskytovania nenávratných finančných príspevkov prispieť k zvýšeniu kvality, rozsahu a k zlepšeniu štruktúry ponuky služieb cestovného ruchu v Slovenskej republike.

Program vyhlasuje Ministerstvo hospodárstva SR. Vykonávateľom Programu je Slovenská záručná a rozvojová banka.

Podpora z programu je určená pre malých a stredných podnikateľov, ktorí:

- podnikajú v odvetví cestovného ruchu v zmysle § 2 ods. 2 Obchodného zákonníka č.513/1991 Z. z. a v znení neskorších predpisov,

- sú prevádzkovateľmi podporovaného zariadenia a je predpoklad perspektívnosti ich činnosti v predmetnom zariadení,

- zamestnávajú v čase podania žiadosti menej ako 50 zamestnancov (malý podnikateľ) alebo menej ako 250 zamestnancov (stredný podnikateľ),

- sú ekonomicky nezávislí,

- neprekračujú limit stanovený príslušnými kritériami § 10 zákona č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci.

Štátna pomoc má charakter dotácie poskytnutej formou nenávratného finančného príspevku po preukázaní oprávnených nákladov použitých v zmysle zamerania projektov stanoveného v Programe. Oprávnenými nákladmi sa pre účely Programu rozumie cena obstarania hmotného investičného majetku podľa definície v Zákone o účtovníctve č. 563/1991 Z. z.

Výška finančného príspevku môže byť najviac vo výške 75 % oprávnených nákladov.

Štátna pomoc je určená pre podnikateľov, ktorí výstavbou nových alebo rekonštrukciou a modernizáciou starších objektov vytvoria na území Slovenskej republiky minimálne jednu z nasledovných aktivít:

- ubytovacie zariadenie alebo kemping zaradený do kategórie a triedy v zmysle platnej kategorizácie okrem ubytovania v súkromí; možné je akceptovať ubytovanie v súkromí nachádzajúce sa v objekte kultúrnej pamiatky zapísanej v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok,
- stravovacie zariadenie zaradené do kategórie a skupiny (v zmysle platnej kategorizácie), ktoré sa nachádza priamo v objekte ubytovacieho zariadenia, alebo samostatné zariadenie v mieste sústredeného pohybu turistov; zo štátnej pomoci je vylúčené odbytové stredisko kategórie bufet a projekty zamerané prevažne na zábavnú funkciu (varieté, nočný bar, kasíno, herňa a pod.),
- doplnkové služby pri ubytovacom zariadení alebo na mieste sústredeného pohybu turistov, ktorými sa skvalitní a zatraktívni ponuka služieb (športovo-rekreačné a kultúrno-spoločenské zariadenia, požičovne športových potrieb, úschovne batožín, bazény, sauny, posilovne, vodné tobogany, ihriská, detské kútiky a pod.),
- technické a technologické vybavenie prírodných a termálnych kúpalísk ako aj kúpalísk a plavární vo významných turistických lokalitách, parková úprava, parkoviská, verejné hygienické zariadenia v objektoch a areáloch cestovného ruchu,
- osobné horské dopravné zariadenie, systém mechanického zasnežovania lyžiarskych tratí, nákup mechanizmov na úpravu zjazdových a bežeckých lyžiarskych tratí, príp. doplnková vybavenosť lyžiarskeho strediska (ski servis, hygienické zariadenia a pod.).

11.4. Program štátnej pomoci na rozvoj okresov s vysokou mierou nezamestnanosti

Účelom programu je poskytnutie štátnej pomoci formou dotácie na hospodársky rozvoj podľa §4 ods.1 písm. a) a §6 ods.1 zákona 231/1999 Z.z. o štátnej pomoci pre štrukturálne postihnuté a ekonomicky slabé okresy s vysokou mierou nezamestnanosti v súlade s Integrovaným plánom regionálneho a sociálneho rozvoja (uznesenie vlády SR č.923 zo dňa 27.10.1999) a napomáhať malým podnikateľom.

Poskytovateľom štátnej pomoci je Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky (ďalej len "poskytovateľ"). Príjemcom podpory sú malí podnikatelia - fyzické alebo právnické osoby - registrovaní na území vybraných štrukturálne postihnutých a v ekonomicky slabých okresoch s vysokou mierou nezamestnanosti, ktorí podnikajú v zmysle Obchodného zákonníka, pričom sa vychádza zo zákona o štátnej pomoci.

Podmienky poskytnutia štátnej pomoci

Štátna pomoc sa poskytuje vo forme dotácie na realizáciu projektu, ktorý zabez-

pečuje vytvorenie minimálne dvoch nových pracovných miest na dobu päť rokov na projekty realizované vo vybraných štrukturálne postihnutých a ekonomicky slabých okresoch s vysokou mierou nezamestnanosti.

Celková výška poskytnutej štátnej pomoci nesmie byť vyššia ako 3 mil. Sk a u jednotlivého podnikateľa súhrnne nesmie prekročiť v prepočte 100 000 EURO v priebehu troch po sebe nasledujúcich kalendárnych rokov.

Štátna pomoc sa môže poskytnúť do 65% oprávnených nákladov, ak v rámci týchto investícií podnikateľ obstaráva hmotný investičný majetok, a do 25% oprávnených nákladov na obstaranie nehmotného investičného majetku.

Bližšie informácie o štátnom programe nájdete na webovskej stránke Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR:

<http://www.build.gov.sk>

Ďalšie programy

Program obnovy dediny

Gestorským rezortom je MZP SR a je charakterizovaný ako proces aktivít prispievajúcich ku skrášleniu a zlepšeniu prostredia na dedinách.

Viac o programe na stránke **www.lifeenv.gov.sk**

Podporný úverový program,

ktorý realizuje Národná agentúra pre malé a stredné podnikanie, je zameraný na malé a stredné podniky, čím je vytvorený priestor aj na podporu v oblasti CR.

Podpora vidieckej turistiky a agroturistiky,

ktorú realizuje MP SR je viazaná na poľnohospodársku výrobu žiadateľov.

Informácie na **www.mpsr.sk**

11.1.1. Grantová schéma Cestovný ruch

Grantová schéma cestovného ruchu má posilniť operačné a riadiace kapacity za účelom dosiahnutia efektívneho využívania štrukturálnych fondov.

Aktivity:

(A.1) Podpora malých a stredných podnikov v oblasti rozvoja cestovného ruchu

- výstavba nových ubytovacích zariadení,
- rekonštrukcia a zvýšenie kapacít existujúcich ubytovacích zariadení so zvýšením ich štandardu,
- výstavba alebo prestavba reštaurácií a podobných zariadení, ktoré poskytujú služby hlavne pre domácich a zahraničných turistov,
- príprava turistických atrakcií.

(A.2) Podpora aktivít lokálnych a regionálnych združení cestovného ruchu

- informačné letáky a brožúry,
- informačné kampane,
- marketingové analýzy a stratégie,
- organizovanie školení,
- participácia na veľtrhoch cestovného ruchu,
- propagačné brožúry, CD-ROMs, reklama v médiách.

Prínosy grantovej schémy:

Podporiť miestne iniciatívy a tvorbu nových pracovných miest v prioritných regiónoch, kde sú podmienky pre rozvoj cestovného ruchu:

- pomôže zvýšiť kvalitu cestovného ruchu.

Žiadatelia:

Žiadateľmi o grant môžu byť malí a strední podnikatelia v sektore cestovného ruchu (pre aktivitu A.1) a lokálne a regionálne združenia cestovného ruchu, neziskové organizácie, ktoré majú koordinačnú úlohu v cestovnom ruchu (pre aktivitu A.2).

11.1.2. Grantová schéma Regionálny rozvoj

Hlavným cieľom tejto grantovej schémy, ktorá bude v gescii Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR je podpora dynamiky regionálneho rozvoja a vytvorenie administratívnych kapacít, ktoré budú v budúcnosti potrebné pre úspešnú implementáciu štrukturálnych fondov.

Aktivity:

Predpokladané aktivity, ktoré budú financované touto grantovou schémou je možné zhrnúť do 4 kategórií:

Kategória (A): Stratégie a partnerstvá

- vypracovanie miestnych a regionálnych stratégií a plánu činností, ktoré s tým súvisia,
- vytvorenie informačného systému, prostredníctvom ktorého si budú môcť verejné inštitúcie vymieňať informácie, skúsenosti a overené metódy,
- zhrnutie a analyzovanie dát, ktoré sú k dispozícii na miestnej a regionálnej úrovni, za účelom zadefinovania problémov a príležitostí,
- stretnutia, školenia, semináre, študijné návštevy a výmeny v rámci hodnotenia súčasnej situácie a budovania partnerstiev na základe spoločných projektov.

Kategória (B): Miestne rozvojové organizácie

- podpora riadenia v rámci organizácií, vrátane finančného plánovania a kontroly, rozvoj podnikateľských plánov, založenie a podpora Riadiacich výborov, tréningové kurzy na podnikateľské plánovanie a s tým spojené manažérske zručnosti,
- vytvorenie siete, prostredníctvom ktorej by si organizácie vymieňali informácie, skúsenosti a overené metódy,
- vytvorenie sietí medzi miestnymi orgánmi, združeniami podnikateľov, obchodnými úniami, miestnymi rozvojovými združeniami, finančnými inštitúciami, decentralizovanými orgánmi centrálnej verejnej administratívy. Rozvíjanie spojení medzi existujúcou sieťou verejných orgánov, miestnych samospráv a regionálnych organizácií (Informačné centrá cestovného ruchu, Združenia miest a obcí atď.),
- tréningové kurzy a školenia zamerané na prípravu projektov vo vzťahu k dostupným finančným prostriedkom,
- rozvíjanie marketingových stratégií pre lokálne a regionálne partnerstvá zamerané na vnútorný a vonkajší obchod. Aktivity obsahujú uskutočnenie marketingových auditov v regiónoch, formuláciu marketingových cieľov a akčných plánov, rozvíjanie regionálnej identity prostredníctvom publikácií a internetových stránok.

Kategória (C): Príprava projektov

- príprava štúdie realizovateľnosti pre dôležité infraštruktúrne projekty s požadovanou technickou dokumentáciou,
- vykonanie analýzy dopadu na životné prostredie,
- príprava obchodných plánov a auditov,
- príprava dokumentácie pre verejnú súťaž.

Kategória (D): Lokálne významná infraštruktúra

- obstaranie vybavenia pre kancelárie, informačné a poradenské centrá,
- obnova opustených verejných budov a priestranstiev,

- rozvoj miestnych ciest a verejnej dopravy v rámci kompetencií orgánov na úrovni NUTS IV a NUTS V,
- zlepšenie miestnych zdrojov pitnej vody,
- čističky odpadových vôd.

Prínosy grantovej schémy:

- Príspeje k napĺňaniu Národného plánu regionálneho rozvoja, tým že sa:
- podporia regionálne aktivity a ich prínos do prípravy regionálnych stratégií,
  - zriadia sa inštitúcie finančného manažmentu a zafinancujú sa kontrolné procedúry, ktoré budú tvoriť základ pre riadenie budúcich operačných programov financovaných z prostriedkov ERDF,
  - podporí technickú prípravu projektov, ktoré môžu byť v budúcnosti financované cez štrukturálne fondy, čiže vytvorí sa tzv. "project pipeline" (zásobník projektov) pre tieto fondy.

Žiadatelia:

Žiadateľ musí byť nezisková organizácia, ako napríklad obecný alebo mestský úrad, obchodná komora, združenie miest a obcí, alebo mimovládna organizácia.

11.1.3. Grantová schéma Ľudské zdroje

Úloha grantovej schémy bude predovšetkým podporovať flexibilitu trhu práce a podpora odborných tréningov a ďalšieho vzdelávania aj v oblasti cestovného ruchu. Zvláštny dôraz sa kladie na to, aby bola v projekte zahrnutá rómska problematika a problematika rovnakých príležitostí.

Aktivity:

Budú zamerané na nasledujúce skupiny:

- nezamestnaní mladí ľudia vo veku 16- 29 rokov;
- dlhodobo nezamestnaní;
- ženy;
- registrovaní nezamestnaní vo veku 45- 59 rokov;
- telesne postihnutí;
- sociálne vylúčení.

Predpokladané aktivity, ktoré budú financované prostredníctvom tejto grantovej schémy možno zhrnúť do troch skupín:

1. Stratégie a plány na rozvoj ľudských zdrojov na regionálnej a miestnej úrovni
  - Príprava miestnych a regionálnych stratégií pre rozvoj ľudských zdrojov
  - Stretnutia, školenia, semináre, študijné návštevy a výmeny v rámci hodnotenia súčasnej situácie a budovania partnerstiev na základe spoločných projektov
2. Projekty, ktoré sa budú zameriavať na zvýšenie flexibility pracovného trhu
  - Aktivity, ktoré budú mať preventívny charakter, ako sú konzultačné služby, poradenstvo v kariére, ohodnotenie zručností jednotlivca, hľadanie zamestnania na internete a pod.
3. Projekty, ktoré sa budú zameriavať na zvýšenie kvalifikácie pracovníkov prostredníctvom zvyšovania vzdelania
  - Aktivity na podporu celoživotného vzdelávania alebo rekvalifikácie
  - Príprava školení alebo tréningových aktivít

Prínosy grantovej schémy:

- Podporí koordináciu a spoluprácu na regionálnej a miestnej úrovni v rámci prípravy stratégií pre rozvoj ľudských zdrojov
- Podporí miestne iniciatívy a tvorbu partnerstiev v procese plánovania a implementácie
- Pomôže zvýšiť flexibilitu pracovného trhu
- Zlepší kvalitu práce a možnosti zamestnať sa

Žiadatelia:

Žiadateľ musí byť nezisková organizácia, ako napríklad obecný alebo mestský úrad, obchodná komora, združenie miest a obcí, alebo mimovládna organizácia.

11.1.4. Grantová schéma Priemysel

Základným cieľom tejto grantovej schémy je zvýšiť konkurencieschopnosť slovenského hospodárstva v rámci prístupového procesu, čo sa má dosiahnuť nárastom počtu podnikov schopných produkovať vysoko kvalitné výrobky, technológie a takisto vyškoliť štruktúry na centrálnej a regionálnej úrovni schopné využívať štrukturálne fondy pre podobné aktivity v budúcnosti .

Vzhľadom k tomu, že táto schéma sa priamo nedotýka cestovného ruchu, nebudeme sa jej na tomto mieste venovať. Informácie o nej budú na stránke MVaRR SR

www.build.gov.sk

Žiadateľ musí byť súkromná organizácia.

Agentúra na podporu regionálneho rozvoja bude zároveň prijímať a predbežne posudzovať žiadosti, ktoré bude následne predkladať špeciálnej Hodnotiacej komisii, ktorá bude vytvorená pre zabezpečenie plynulého, objektívneho a efektívneho výberu projektov a implementácie grantovej schémy a v rámci nej poskytnutých grantov. Hodnotiaca komisia bude vytvorená na princípe partnerstva a jej členmi budú predstavitelia ministerstiev, zástupcovia regionálnych samospráv a mimovládnych organizácií.

Od uverejnenia výzvy budú mať žiadatelia minimálne 60 dní na predloženie projektov. Hodnotiaca komisia na základe bodového hodnotenia jednotlivých projektov rozhoduje o udelení grantu. Rozhodnutie hodnotiacej komisie o zamietnutí žiadosti, resp. o nepridelení grantu má konečnú platnosť.

Správa o stave pripravenosti Slovenskej republiky na čerpanie štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v programovom období 2007 – 2013 (stav k 15. 2. 2007)

I. Riadenie a implementácia programov čerpania štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v programovom období 2007 - 2013

1. Stav prípravy dokumentov

1. 1 Strategické dokumenty

Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007 – 2013 a operačné programy

Z uznesenia vlády SR č. 832 z 8. októbra 2006 k návrhu aktualizácie Národného strategického referenčného rámca SR na roky 2007 až 2013 (NSRR SR 2007 – 2013) vyplynulo, že stratégia, priority a ciele NSRR SR 2007 – 2013 sa budú implementovať prostredníctvom 11 operačných programov.

Prehľad vládou schválených operačných programov, riadiacich orgánov príslušných operačných programov a finančných alokácií v EUR v bežných cenách roku 2006 poskytuje nasledujúca tabuľka:

	Operačný program	RO	Fond	Alokácia	Poznámka
1.	Regionálny operačný program	MVRR SR	ERD F	1 445 000 000	
2.	Životné prostredie	MŽP SR	ERD F, KF	1 800 000 000	Pozn.: ERDF: 230 756 935 KF: 1 569 243 065
3.	Doprava	MDPT SR	ERD F, KF	3 206 904 595	Pozn.: ERDF: 877 409 097 KF: 2 329 495 498
4.	Informatizácia spoločnosti	ÚV SR	ERD F	993 095 405	
5.	Výskum a vývoj ¹	MŠ SR	ERD F	1 209 415 373	Pozn.: Cieľ Konvergen- cia: 883 000 000 Cieľ Reg. konk. a zam.: 326 415 373
6.	Konkurencieschopnosť a hospodársky rast	MH SR	ERD F	772 000 000	

¹ OP je spoločný pre oba ciele: cieľ Konvergencia aj cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť

7.	Vzdelávanie ¹	MŠ SR	ESF	617 801 578	Pozn.: Cieľ Konvergen- gencia: 600 000 000 Cieľ Reg. konk. a zam.: 17 801 578
8.	Zamestnanosť a sociálna inklúzia ¹	MPSVR SR	ESF	881 801 578	Pozn.: Cieľ Konver- gencia: 864 000 000 Cieľ Reg. konk. a zam.: 17 801 578
9.	Zdravotníctvo	MZ SR	ERD F	250 000 000	
10 .	Technická pomoc	MVRR SR	ERD F	97 601 421	
11 .	Bratislavský kraj	MVRR SR	ERD F	87 000 000	
SPOLU				11 360 619 950	

Pozn.: cieľ Konvergenzia pokrýva celé územie SR s výnimkou Bratislavského kraja, cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť pokrýva územie Bratislavského kraja.

Aktualizácia Národného strategického referenčného rámca SR, schválená uznesením vlády SR č. 832/2006 slúžila ako podklad na vypracovanie úplnej a finálnej verzie návrhu NSRR SR a súvisiacich operačných programov v zmysle uvedeného uznesenia v termíne do 30. novembra 2006. Všetky programové dokumenty, t.j. NSRR SR 2007 - 2013 a operačné programy, boli predložené na rokovanie vlády SR v uvedenom termíne. Pred predložením do vlády SR boli návrhy operačných programov predmetom diskusií v pracovných skupinách, ktoré boli vytvorené podľa bodu B.33. uznesenia vlády SR č. 832/2006 k jednotlivým operačným programom a boli, podobne ako NSRR SR 2007 - 2013, predmetom pripomienkového konania.

Na rokovaní vlády SR dňa 6. decembra 2006 bol uznesením č. 1005 schválený návrh NSRR SR 2007 až 2013. Taktiež bolo prerokovaných a samostatnými uzneseniami vlády SR schválených jedenásť návrhov operačných programov v cieľi Konvergenzia a cieľi Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť spolu so schválením platobných jednotiek pre tieto operačné programy a pre niektoré z nich aj sprostredkovateľských orgánov pod riadiacim orgánom.

11. decembra 2006 bol návrh NSRR SR 2007 – 2013 prerokovaný vo Výbore NR SR pre európske záležitosti, ktorý ho vzal na vedomie.

21. decembra 2006 Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR prostredníctvom európskeho informačného systému SFC 2007 oficiálne zaslalo Európskej komisii (EK) návrh Národného strategického referenčného rámca Slovenskej republiky na roky 2007 - 2013 v slovenskom jazyku. Týmto krokom sa Slovensko pripojilo k niekoľkým ďalším krajinám EÚ, ktoré tento dokument oficiálne predložili ešte v roku 2006 (Rakúsko, Lotyšsko, Litva, Poľsko, Maďarsko, Dánsko, Veľká Británia a Malta).

Z dôvodu uľahčenia práce EK a zrýchlenia ďalšej komunikácie bol v prvej polovici januára 2007 pripravený preklad NSRR SR 2007 – 2013 do anglického jazyka a 17. januára 2007 zaslaný EK.

Minister výstavby a regionálneho rozvoja bol na základe bodu C.1. uznesenia vlády SR č. 1005 zo 6. decembra 2006 poverený rokovaním o NSRR SR s EK a úpravou tohto dokumentu podľa výsledkov rokovaní.

Otvorenie oficiálnych negociácií s EK o NSRR SR 2007 - 2013 je naplánované podľa harmonogramu rokovaní Európskej komisie na 27. februára 2007.

Dňa 7. februára 2007 prezentoval minister výstavby a regionálneho rozvoja Národný strategický referenčný rámec SR 2007 – 2013 na pôde Komisie pre stavebníctvo a regionálny rozvoj Výboru NR SR pre hospodársku politiku, ktorá ho vzala na vedomie.

Pokiaľ ide o operačné programy, tieto slovenská strana môže oficiálne predložiť EK až po tom, čo riadiace orgány do nich zapracujú výsledky ex ante hodnotenia a strategického environmentálneho hodnotenia, to znamená, že operačné programy vyhovejú podmienke tzv. prijateľnosti (admissibility). Zatiaľ bol oficiálne predložený len Operačný program Informatizácia spoločnosti, predloženie ostatných operačných programov sa predpokladá do konca februára 2007.

Najneskorší termín predloženia NSRR SR i operačných programov EK z hľadiska termínov EÚ je 6. marec 2007. Podľa legislatívy (nariadení) EÚ musí EK schváliť každý operačný program najneskôr do 4 mesiacov od jeho predloženia. Najneskôr v rovnakom termíne musí EK vydať aj rozhodnutie o zozname operačných programov a finančných alokáciách, ktoré sú obsiahnuté v NSRR SR. Z týchto pravidiel vyplýva aj termín pre EK na schválenie operačných programov najneskôr do 6. júla 2007 (za predpokladu, že EK nepožiadala o úpravu dokumentu). EK samotná predpokladá, že väčšinu operačných programov členských štátov schváli do mája 2007. **Schválením operačných programov sa otvorí pre riadiace orgány možnosť vyhlásovať výzvy na pred-**

kladanie projektov, ako východiskový predpoklad pre reálne začatie čerpania prostriedkov z fondov EÚ.

Každý príslušný riadiaci orgán v SR vypracuje harmonogram výziev v závislosti od špecifickosti jednotlivých opatrení. Predpokladá sa, že prvé výzvy na predkladanie projektov budú vyhlásené pre verejný sektor, keďže pri súkromnom sektore je potrebné vypracovať schémy štátnej pomoci. Výzvy pre verejný sektor možno teda reálne očakávať najskôr v máji alebo júni tohto roka, za moment vzniku oprávnených výdavkov pre účely čerpania z fondov sa pritom považuje moment predloženia programových dokumentov schválených vládou členského štátu Európskej komisii, ale najneskôr 1. 1. 2007.

Na rokovaní vlády SR dňa 8. októbra 2006 bol uznesením č. 833/2006 schválený dokument „Systém riadenia štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu na programové obdobie 2007 - 2013 – základná verzia“ a zároveň bolo ministrom výstavby a regionálneho rozvoja SR uložené vypracovať finálnu verziu uvedeného dokumentu do 8. decembra 2006. Finálna verzia dokumentu „Systém riadenia ŠF a KF na programové obdobie 2007 - 2013“ bola ministrom výstavby a regionálneho rozvoja k 8. 12. 2006 vypracovaná. Tento dokument predstavuje rámec pre definovanie štandardných postupov a súvisiacich oblastí v procese riadenia a implementácie ŠF a KF v programovom období 2007 - 2013.

Možno konštatovať, že v oblasti prípravy strategických a riadiacich dokumentov na čerpanie štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v programovom období 2007 - 2013 prebieha plnenie úloh v súlade s termínmi stanovenými uzneseniami vlády SR.

Záver:

V súčasnosti v Slovenskej republike prebieha proces programovacieho obdobia na roky 2007 – 2013. Pre tieto zámery bolo potrebné zmapovať problémy, východiská a vytýčiť socio-ekonomické a enviromantálne rozvojové ciele a priority SR. Nástrojom pre naplnenie týchto náročných úloh je Národný strategický referenčný rámec SR. V súčinnosti s Národným strategickým referenčným rámcom sa vypracoval Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja PSK a následne sa spracovávajú Plány hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce ako základný rámec pre budúce programovacie obdobie na roky 2007 - 2013 v oblasti znižovania disparít prezentované v EÚ.

Hlavným cieľom tohto dokumentu je zlepšovať kvalitu života občanov a sociálnu súdržnosť obce, najmä vytvoriť podmienky pre ekonomický rozvoj a tvorbu pracovných príležitostí, presadzovať koncept trvalo udržateľného rozvoja tak, aby sa obec v rámci Prešovského kraja a SR pri začleňovaní do štruktúr EÚ stala plnohodnotnou.

Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Beloveža nemôže byť chápaný ako nemenný a definitívny. Základom jeho úspešnej realizácie je jeho aktualizácia a adaptácia na základe hodnotenia.

Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Brezov je vlastníctvom obce Brezov, Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Brezov je dielom Prešovského združenie regionálneho rozvoja.

Autorské práva a systém, formu a obsah spracovania a zoradenia jednotlivých informácií sú vyhradené pre spracovateľa projektu.

Akékoľvek zneužitie autorského práva fyzickou alebo právnickou osobou, kopírovanie celku alebo jeho častí alebo iné zneužitie má za následok trestnoprávnu zodpovednosť!

Spracovatelia: - Prešovské združenie regionálneho rozvoja
- starosta obce
- obecné zastupiteľstvo